

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง

การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ
: กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน

ของ

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๑
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๑

ที่ สว ๐๐๐๙.๐๙/ร.๑๓)

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ
: กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาขอเสนอหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป-ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ประกอบด้วย

๑. พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ	ประธานคณะกรรมการ
๒. พลเอก ดนัย มีชูเวช	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายวิทยา ผิวผ่อง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายสุธี มากบุญ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. นายลักษณ์ วจนานวัช	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่
๖. นายสมชาย ชาญณรงค์กุล	เลขาธิการคณะกรรมการ
๗. นายรณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล	รองเลขาธิการคณะกรรมการ
และโฆษกคณะกรรมการ
๘. นางจินตนา ชัยยวรรณการ	รองโฆษกคณะกรรมการ
๙. ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๐. พลเอก ปฐมพงศ์ ประถมภัก	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๑. พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๒. นายเฉลียว เกาะแก้ว	กรรมการ
๑๓. นายบุญมี สุระโคตร	กรรมการ
๑๔. นางเบญจรัตน์ จรรย์ธาราสีทธิ์	กรรมการ
๑๕. นายประมาณ สว่างญาติ	กรรมการ
๑๖. นายไพโรจน์ พ่วงทอง	กรรมการ
๑๗. นายสำราญ ครรชิต	กรรมการ
๑๘. นายอุดม วรรณรัฐ	กรรมการ

บัดนี้ ...

บัดนี้ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้พิจารณาศึกษา เรื่อง การพัฒนา และส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียนเสร็จแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอรายงานของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ต่อที่ประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

(ลงชื่อ) พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ

(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)

ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

๑.

(นางอุมาพร สายสุวรรณ)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการเกษตร
และสหกรณ์

(นางสาวอริษา ทองทับทิม)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการเกษตร
และสหกรณ์

กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

สำนักกรรมการ ๑ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๐

แคทลียา พิมพ์

อริษา/อุมาพร ทาน

รายนามคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ
ประธานคณะกรรมการ

พลเอก ดนัย มีชูเวช
รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายวิทยา ผิวผ่อง
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง

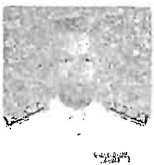
นายสุธี มากบุญ
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม

นายลักขณ์ วจนานวัช
รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่

นายสมชาย ชาญณรงค์กุล
เลขาธิการคณะกรรมการ

นายรณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล
รองเลขาธิการคณะกรรมการ
และโฆษกคณะกรรมการ

นางจินตนา ชัยยวรรณาการ
รองโฆษกคณะกรรมการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันศิริรินทร์
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเอก ปฐมพงศ์ ประถมภักดิ์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เขิตบุญเมือง
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายเฉลียว เกาะแก้ว
กรรมการ

นายบุญมี สุระโคตร
กรรมการ

นางเบญจรัตน์ จริยธาราสีหิ
กรรมการ

นายประมาณ สว่างญาติ
กรรมการ

นายไพโรจน์ พ่วงทอง
กรรมการ

นายสำราญ ครรชิต
กรรมการ

นายอุดม วรณัฐ
กรรมการ

รายนามคณะอนุกรรมการด้านการผลิต

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันตศิรินทร์
ประธานคณะอนุกรรมการ

นายลักษณะ วจนานวัช
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง

นางจินตนา ชัยวรรณการ
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง

นายประมาณ สว่างญาติ
อนุกรรมการ

นายสำราญ ครรชิต
อนุกรรมการ

นายอุดม วรรณรัฐ
อนุกรรมการ

นางสาวธีรณี อจลากุล
อนุกรรมการ

นายวิชาญ อิงศรีสว่าง
อนุกรรมการ

นายสุรเดช สมิเปรม
อนุกรรมการ

นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ
อนุกรรมการ

นายสำราญ สารบรรณ์
อนุกรรมการ

นายสุรพงษ์ เจียสกุล
อนุกรรมการและเลขานุการ
คณะอนุกรรมการ

นายชัพาคม ประกอบทรัพย์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสาวทิพย์วรรณ ปริญาศิริ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางอรทัย ศิลปภาพร
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางอิงอร ปัญญากิจ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล
ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ

นางวัชรินทร์ โอหารกนก
ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการ

นายศุภนารถ เกตุเจริญ
ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการ

นายอดิศร พร้อมเทพ
ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการ

นายพีรพันธ์ คอทอง
นักวิชาการประจำคณะกรรมการ

นายพงศ์ไท ไทโยธิน
นักวิชาการประจำคณะกรรมการ

นางสาวสิตารินทร์ ทองปুষะวัลย์
นักวิชาการประจำคณะกรรมการ

นางสาวกัลลิกา ตาระกา
เลขานุการประจำคณะกรรมการ

นายวิฑิต อธิสุข
เลขานุการประจำคณะกรรมการ

รายนามคณะกรรมการพิจารณาศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่า
ตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน

นายลักษณ์ วจนานวัช
ประธานคณะกรรมการ

นางจินตนา ชัยวรณการ
รองประธานคณะกรรมการ

นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ
คณะกรรมการ

นายพีรพันธ์ คอทอง
คณะกรรมการ

นายศพล ผลาผล
คณะกรรมการ

นายต่อ ลิ้มมณี
คณะกรรมการ

นายพิตชัย รัตนนาคะ
คณะกรรมการ

นางสาวเพ็ญระพี ทองอินทร์
คณะกรรมการ

นายเชษฐา แห่ล่บ่อง
คณะกรรมการ

นายภานุ ส้มเกลี้ยง
เลขานุการคณะกรรมการ

นางสาวกัลลิกา ตาระกา
ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

นายอติปต์ ดำสง
ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันศิริรินทร์
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายอุดม วรรณรัฐ
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ
: กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน
ของ
คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาและมีมติตั้งคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ซึ่งเป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) โดยมีหน้าที่และอำนาจพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณา สอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำ และปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘ ดังนี้

๑. การดำเนินการของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

๑.๑ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านการผลิต ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา พิจารณาศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน คณะอนุกรรมการด้านการผลิต ประกอบด้วย

๑) ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันศิริรินทร์	เป็นประธานคณะอนุกรรมการ
๒) นายลักษณ์ วจนานวัช	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่หนึ่ง
๓) นางจินตนา ชัยวรรณการ	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สอง
๔) นายประมาณ สว่างญาติ	เป็นอนุกรรมการ

๕) นายสำราญ ครรชิต	เป็นอนุกรรมการ
๖) นายอุดม วรัญญรัฐ	เป็นอนุกรรมการ
๗) นางสาวธีรณี อจลากุล	เป็นอนุกรรมการ
๘) นายวิชาญ อิงศรีสว่าง	เป็นอนุกรรมการ
๙) นายสุรเดช สมิเปรม	เป็นอนุกรรมการ
๑๐) นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ	เป็นอนุกรรมการ
๑๑) นายสำราญ สาราบรรณ	เป็นอนุกรรมการ
๑๒) นายสุรพงษ์ เจียสกุล	เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ
คณะอนุกรรมการ

ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ ประกอบด้วย

๑) นายชีพาคม ประกอบทรัพย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒) นางสาวทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๓) นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๔) นางอรทัย ศิลปภาพร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๕) นางอิงอร ปัญญากิจ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมการการเกษตร
และสหกรณ์ วุฒิสภา ประกอบด้วย

๑) นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๒) นางวัชรินทร์ โอฬารกนก	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๓) นายศุภนารถ เกตุเจริญ	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๔) นายอดิสร พร้อมเทพ	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๕) นายพีรพันธ์ คอทอง	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๖) นายพงศ์ไท ไทโยธิน	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๗) นางสาวสิตารินทร์ ทองปัสสะวัลย์	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๘) นางสาวกัลลิกา ตาระกา	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๙) นายวินิต อธิสุข	เลขานุการประจำคณะกรรมการ

๑.๒ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน ประกอบด้วย

๑) นายลักษณะณ์ วจนานวัช	เป็นประธานคณะกรรมการ
๒) นางจินตนา ชัยยวรรณการ	เป็นคณะกรรมการ
๓) นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ	เป็นคณะกรรมการ
๔) นายพีรพันธ์ คอทอง	เป็นคณะกรรมการ
๕) นายยศพล ผลาผล	เป็นคณะกรรมการ
๖) นายต่อ ลิ่มมณี	เป็นคณะกรรมการ
๗) นายปิติชัย รัตนนาคะ	เป็นคณะกรรมการ
๘) นางสาวเพ็ญระพี ทองอินทร์	เป็นคณะกรรมการ
๙) นายเชษฐา แห่ล้อม	เป็นคณะกรรมการ
๑๐) นายภาณุ สัมเกลี้ยง	เป็นเลขานุการคณะกรรมการ
๑๑) นางสาวกัลลิกา ตาระกา	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
๑๒) นายอธิปัตย์ คำสง	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
- ที่ปรึกษาคณะกรรมการ ประกอบด้วย
๑) ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒) นายอุดม วรรณรัฐ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

๑.๓ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้มีมติแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ ดังนี้

๑) นางอุมาพร สายสุวรรณ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
คณะกรรมการ
การเกษตรและสหกรณ์
๒) นางสาวอริษา ทองทับทิม	นิติกรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตร
และสหกรณ์

๒. วิธีดำเนินการ

๒.๑ ในการดำเนินงานพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าว คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา ได้เชิญผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น คือ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นางสาววนิดา กำเนิดเพ็ชร์

ผู้อำนวยการสำนักงานการเกษตร
ต่างประเทศ

กรมวิชาการเกษตร

๑) นางสาวฐิติภา พลพลอยจันทร์

นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ

๒) นายคมพศ โกสินทร์วิกรม

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

๓) นายณัฏก คงสมบูรณ์

นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

๔) นายชัยชนะ นุ่นเส็ง

สำนักควบคุมพืชและวัสดุเกษตร

๕) นายชัยศักดิ์ รินเกลื่อน

สำนักควบคุมพืชและวัสดุเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร

นายรัฐชัย แยมพิกุลสกุล

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

๑) นายพิศาล พงศาพิชน์

เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร
และอาหารแห่งชาติ

๒) นางสาวกั้ววดี ผลเกลี้ยง

นักวิชาการมาตรฐานชำนาญการพิเศษ

๓) นายวีรวิชัย พันธุ์ทรัพย์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑) นางพัชรรัตน์ ลิ้มศิริกุล

ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศการเกษตร

๒) นายกฤษ เอี่ยมฐานนท์

ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจการแปรรูป
สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

๓) นางสาวชิตชนก เล็กขาว

ผู้อำนวยการส่วนสารสนเทศการผลิต
พืชสวน

กระทรวงพาณิชย์

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

นายดวงอาทิตย์ นิธิอุทัย

รองอธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

๑) นายปิติชัย รัตนนาคะ

ผู้อำนวยการกลุ่มสินค้าเกษตรและอาหาร

๒) นางสาวสายพร ไบบริบาลกุล

นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ

สมาคมส่งเสริมธุรกิจเกษตรระหว่างประเทศ

ดร.วรชาติ ดุลยเสถียร

เลขาธิการสมาคมส่งเสริมธุรกิจเกษตร
ระหว่างประเทศ

ภาคเอกชน

๑) นายวีรวัฒน์ จีรวงส์

นายกสมาคมชาวสวนไม้ผลจังหวัดชุมพร
รองประธานวิสาหกิจชุมชน บ้านหนองฉวี
จังหวัดจันทบุรี

๒) นายสุทัศน์ ละมุล

ประธานกรรมการสหกรณ์การเกษตร
เพื่อการแปรรูปและส่งออก
จังหวัดตราด จำกัด

๔) นายกิตติธัช กนกนาก

บริษัท ฟาร์มฟรุ๊ต จำกัด

๕) นายเจริญ แซ่ปุ่น

บริษัท ตงเม่า จำกัด

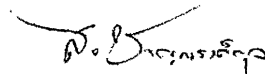
๖) นางสาวอภิญญา ต้วงตี

บริษัท เอ็ม บีช แกรนด์ จำกัด

๒.๒ รวบรวมข้อมูลจากการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖

๓. ผลการศึกษา

จากการพิจารณาศึกษาข้างต้น คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จึงขอเสนอ รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษา สินค้าเกษตรทุเรียน เพื่อให้วุฒิสภาโปรดพิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับรายงาน การพิจารณาศึกษาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา โปรดแจ้งไปยัง คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาตามแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศและประชาชนต่อไป

(นายสมชาย ชาญณรงค์กุล)

เลขาธิการคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

วุฒิสภา

บทสรุปผู้บริหาร

ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกทุเรียนอันดับ ๑ ของโลก ในปี ๒๕๖๓ ประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกทุเรียนประมาณ ๑,๐๙๙,๒๒๘ ไร่ เป็นพื้นที่ที่ให้ผลผลิต ๗๙๗,๕๕๓ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ อยู่บริเวณภาคใต้ ร้อยละ ๕๕.๓๖ ถัดมาเป็นภาคตะวันออก ร้อยละ ๓๖.๕๕ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ ปลูกทุเรียนมากที่สุดสามลำดับแรก คือ จังหวัดชุมพร จันทบุรี และระยอง ตามลำดับ ส่วนผลผลิตทุเรียน ในปี ๒๕๖๓ มีปริมาณ ๑,๑๑๕,๙๙๙ ตัน เป็นการบริโภคภายในประเทศ ๔๕๔,๒๓๐ ตัน และส่งออก ๖๖๑,๗๖๙ ตัน คิดเป็นสัดส่วน ๔๐ : ๖๐ ในขณะที่ปี ๒๕๖๔ ผลผลิตทุเรียนไทยเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๒๐๑,๔๕๘ ตัน เป็นการบริโภคภายในประเทศ ๒๙๑,๔๒๙ ตัน และส่งออก ๙๑๐,๐๒๙ ตัน คิดเป็นสัดส่วน ๒๔ : ๗๖ จะเห็นได้ว่าสัดส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างมากจากความต้องการในตลาดต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ราคาส่งออกสูงกว่าในประเทศจึงให้เกษตรกรเพิ่มการส่งออก รวมทั้งภาครัฐ มีนโยบายส่งเสริมการส่งออกผลไม้ ส่งผลให้ราคาทุเรียนและผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับสูงมีมูลค่าการส่งออกถึง ๑๑๕,๐๙๕ ล้านบาท

การผลิตทุเรียนในภาพรวมของโลกได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการขยายตัวของอุปสงค์ตลาดการค้าและการบริโภคทุเรียนของโลก โดยเฉพาะการขยายตัวของตลาดนำเข้าทุเรียน จากจีน ในปัจจุบันแหล่งผลิตทุเรียนมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งของโลก คือ อินโดนีเซีย รองลงมา ได้แก่ ไทย มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การผลิตทุเรียนของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในเรื่องระบบการผลิตให้ได้ คุณภาพและมาตรฐานการส่งออก ประเทศไทยจึงได้กลายเป็นผู้นำการส่งออกทุเรียนอันดับหนึ่งของโลก ในปี ๒๕๖๓ ประเทศไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดทุเรียนคิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๓ ตลาดส่งออกที่สำคัญ คือ ประเทศจีนคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๙๖ เนื่องจากทุเรียนไทยมีจุดเด่นด้านคุณภาพ และรวมถึงมีระบบ การจัดการสวนภายใต้หลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทำให้ทุเรียนไทยได้รับความเชื่อถือ ด้านคุณภาพ ในตลาดส่งออกทุเรียน แต่การที่ประเทศไทยพึ่งพาการส่งออกตลาดจีนเป็นหลัก ก็มีความเสี่ยงสูงหากเกิดสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดการนำเข้าสินค้า ปัญหาเส้นทางโลจิสติกส์ต่าง ๆ ปัญหาโรคระบาด หรือแม้กระทั่งในอนาคตอาจมีการหิบบกประเด็น การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นหัวข้อการกีดกันทางการค้า ดังนั้นการขยายตลาดเดิม และการเพิ่มช่องทางการตลาดในประเทศอื่น ๆ หรือเพิ่มมูลค่าทุเรียนเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ จะเป็นแนวทางลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาสถานที่ตลาดประเทศจีน

ปริมาณความต้องการบริโภคทุเรียนโลกยังไม่มีกรรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบและข้อมูล ของแต่ละประเทศมีการนำเสนอไว้อย่างจำกัด ทำให้การค้นหาข้อมูลปริมาณการบริโภคทุเรียนของโลก ในภาพรวมไม่อาจ จัดทำได้ การที่ทุเรียนเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่ายและจะต้องจัดส่งสู่ตลาดทันที หลังการเก็บเกี่ยว การเก็บสต็อกข้ามปีอย่างเช่นกรณีของธัญพืชจึงทำไม่ได้ ส่งผลให้คาดการณ์ได้ว่า ปริมาณการบริโภคทุเรียนในแต่ละปีจะมีปริมาณใกล้เคียงกับอุปทานผลผลิตทุเรียนในแต่ละปีเช่นกัน

เนื่องจากกลไกตลาดและราคาจะทำหน้าที่สำคัญในการสร้างสมดุลของการผลิตและการบริโภค ดังนั้นจึงพออนุมานได้ว่าการบริโภคทุเรียนสดของโลกจะใกล้เคียงกับอุปทานกล่าวคือประมาณ ๒.๔ ล้านตัน (ผลผลิตเฉลี่ยทุเรียนโดยรวมของโลกในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๓) อย่างไรก็ตาม ได้มีการคาดการณ์ว่าความต้องการทุเรียนในตลาดการค้าโลกปี ๒๕๗๒ จะมีปริมาณระหว่าง ๒.๖๓ - ๔.๑๓ ล้านตัน ภายใต้แนวโน้มของข้อสมมุติการเติบโตของปัจจัยเกี่ยวข้องตามสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายตัวของตลาดส่งออกทุเรียนของโลกตามมา (Durian Harvests (๒๐๑๙)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการบริโภคทุเรียนต่อคนต่อปีของประชากรในประเทศต่าง ๆ พบว่า มาเลเซีย เป็นประเทศที่มีการบริโภคทุเรียนต่อคนต่อปีของประชากรสูงที่สุด คือ ๑๑ กิโลกรัม รองลงมา ได้แก่ ใต้หวัน ๓.๒๐ กิโลกรัม สิงคโปร์ ๓.๑๘ กิโลกรัม บรูไน ๓.๐๙ กิโลกรัม อินโดนีเซีย ๒.๔๐ กิโลกรัม ฮองกง ๒.๓๑ กิโลกรัม ไทย ๑.๔๖ กิโลกรัม มาเก๊า ๑.๓๗ กิโลกรัม เวียดนาม ๐.๙๒ กิโลกรัม และจีน ๐.๒๑ กิโลกรัม เมื่อพิจารณาข้อมูลในเชิงลึกพบว่า จีนเป็นประเทศที่มีอัตราการบริโภคทุเรียนต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้นสูงมากประมาณร้อยละ ๑๓ ต่อปี และของ Durian Harvest คาดการณ์ว่าในปี ๒๐๓๐ ประชากรจีนจะมีอัตราการบริโภคทุเรียนถึง ๑.๑๑ กิโลกรัมต่อคนต่อปี สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวของประชากรจีน

จากแนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียนที่สูงขึ้นส่งผลให้ประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะมาเลเซีย และเวียดนาม มีมาตรการขับเคลื่อนในเชิงรุก ยกตัวอย่างเช่น มาเลเซียได้มีความพยายามในการทำการตลาดเชิงรุกนำทุเรียนเข้าสู่ตลาดจีน โดยการใช้สื่อโฆษณา และการจัดแสดงบนศูนย์แสดงสินค้า เพื่อนำเสนอทุเรียนของมาเลเซียโดยเฉพาะ อีกทั้งทางรัฐบาลจีน และมาเลเซียได้บรรลุข้อตกลงทางสุขอนามัยพืช โดยอนุญาตให้นำเข้าทุเรียนแช่แข็ง และทุเรียนทั้งลูก ได้เมื่อเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๖๒ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่สองต่อจากไทย พร้อมทั้งรัฐบาลมาเลเซียเองมีแผนพัฒนาการผลิตทุเรียนภายใต้ Malaysian National Agro-Food Policy (๒๐๑๑ - ๒๐๒๐) ซึ่งกำหนดนโยบายการส่งออกทุเรียนไปยังประเทศจีน โดยตั้งเป้าหมายการส่งออกทุเรียนให้ได้ ๔.๔ แสนตัน ภายในปี ๒๐๓๐ และมีนโยบายเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียนทดแทนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเดิม โดยปัจจุบันมาเลเซียมีพื้นที่ปลูกทุเรียนทั้งหมดประมาณ ๔๓๙,๒๘๖ ไร่ ขณะเดียวกันมาเลเซียได้นำเทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะเข้ามาจัดการการผลิต โดยการบูรณาการทุกภาคส่วนของห่วงโซ่ทุเรียนมาเลเซีย ผ่านองค์กร FAMA (Federal Agricultural Marketing Authority) ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรโดยเฉพาะ อยู่ภายใต้กำกับของกระทรวงเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร โดยดูแลการตลาดทั้งภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ สำหรับเวียดนามหน่วยงานภาครัฐได้มีการส่งเสริมการปลูกทุเรียนหอมทองของไทยเพื่อการส่งออกสู่ตลาดจีนเช่นเดียวกัน โดยชาวสวนเวียดนามส่วนใหญ่มีการใช้แนวทางการจัดการแบบไทย เพราะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตทุเรียนจากนักวิชาการและผู้ปลูกทุเรียนในภาคตะวันออกของไทย

มานาน จุดสำคัญทางรัฐบาลเวียดนามเองมีการกำหนดพื้นที่ปลูก (Zoning) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (Viet GAP) มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ผู้ขายทุเรียน สนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร และการแปรรูปทุเรียนทั้งระบบเช่นเดียวกันอีกทั้งปัจจุบันจีนได้อนุญาตให้ประเทศเวียดนามนำเข้าทุเรียนผลสดได้ ส่งผลกระทบต่อทุเรียนไทยจากการแข่งขันทางการตลาดประกออบกับเวียดนามมีเส้นทางการขนส่ง และต้นทุนการผลิตที่ถูกกว่าประเทศไทย หรือแม้กระทั่งประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าทุเรียนรายใหญ่ของโลกได้มีความพยายามในการศึกษาวิจัยเพื่อ ทดลองปลูกทุเรียนทางตอนใต้ของประเทศในมณฑลไห่หนาน ซึ่งพบว่าในปี ๒๕๖๕ สามารถให้ผลผลิตได้เป็นครั้งแรก จำนวน ๔๐ กว่าลูก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยืนยันได้ว่าสภาพภูมิอากาศและดินของมณฑลไห่หนานสามารถเพาะปลูกทุเรียนได้ และปัจจุบันอยู่ระหว่างการริเริ่มโครงการแผนวิจัยและพัฒนาพันธุ์ทุเรียนที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในมณฑลไห่หนาน โดยการรวบรวมพันธุ์ทุเรียนต่าง ๆ และเปรียบเทียบค้นหาพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพดินและอากาศของมณฑลไห่หนาน รวมถึงการพัฒนาพันธุ์ไฮบริด เพื่อค้นหาสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในไห่หนาน

ในขณะที่ประเทศไทยมีความหลากหลายทางพันธุกรรมทุเรียนมากกว่าประเทศอื่นในอาเซียน โดยปัจจุบันได้มีการจดทะเบียนสายพันธุ์ทุเรียน ๒๓๔ สายพันธุ์ แต่สายพันธุ์ที่นิยมปลูกเป็นเชิงการค้า ยังมีเพียงไม่กี่สายพันธุ์หนึ่งในนั้นคือทุเรียนหมอนทอง ซึ่งมีพื้นที่ปลูก คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ ของเนื้อที่ปลูกทุเรียนทั้งประเทศ รองลงมา ได้แก่ พันธุ์ชะนี กระดุม และก้านยาว ในส่วนของการผลิตทุเรียนนั้น เกษตรกรไทยมีความเชี่ยวชาญสูงสามารถจัดการความสมบูรณ์ของต้น จัดการน้ำ และปุ๋ย เพื่อชักนำการออกดอกของทุเรียนนอกฤดูได้ทำให้ช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิตนานขึ้นจาก ๔ เดือน (พฤษภาคม - สิงหาคม) เป็น ๙ เดือน (กุมภาพันธ์ - ตุลาคม) ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่สูง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตทุเรียนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านพบว่า ประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตสูงกว่า จากสองปัจจัยหลักคือ แรงงาน และปัจจัยการผลิต

ทุเรียนของประเทศไทยถือว่าเป็นทุเรียนที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานที่ประเทศผู้นำเข้ากำหนด สังเกตได้จากปริมาณการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ส่วนหนึ่งมาจาก “กรมวิชาการเกษตร” เร่งรัดตรวจรับรองแปลงเกษตรกร และมีข้อกำหนดที่ชัดเจนในการส่งออกทุเรียน โดยจำเป็นต้องมาจากสวนที่มี GAP (แนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี) และผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุจะต้องได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GMP ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร อย่างไรก็ตามก็ยังพบการลักลอบตัดทุเรียนอ่อน ซึ่งมีปัจจัยด้านราคาเป็นแรงจูงใจทำให้เกษตรกรบางรายกระทำความผิด หรือแม้กระทั่งการสวมสิทธิ์ทุเรียนด้อยคุณภาพจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นทุเรียนไทย และส่งออกไปยังประเทศคู่ค้า สร้างความเสียหายต่อการการผลิตและส่งออกทุเรียนไทยอย่างมาก ในส่วนของตลาดการส่งออกทุเรียนส่วนใหญ่จะมีผู้ประกอบการชาวจีน (ล้ง) ที่เข้ามาลงทุนจัดการ Supply Chain ทั้งระบบตั้งแต่กลางน้ำถึงปลายน้ำ ตลอดจนการตลาดที่ปลายทาง เป็นการแข่งขันอย่างเสรี

ทำให้ราคาทุเรียนทรงตัวได้ในราคาที่สูง แต่ในระยะยาวอาจมีผลกระทบต่อประเทศไทยจากการผูกขาดของล้งจีนอาจเกิดการรวมตัวหรือใช้กลวิธีทางการตลาดเพื่อกดราคา

ในปี ๒๕๖๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ ได้จัดทำแผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล่วงหน้าทั้งระบบ (เกษตรผลิต พาณิชย์ตลาด) โดยให้คณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกร อันเนื่องมาจากผลผลิตการเกษตรระดับจังหวัด (คพจ.) เป็นแกนหลักในการกลั่นกรอง เชื่อมโยง และบูรณาการ แผนงาน/โครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยบริหารจัดการเชิงคุณภาพ เน้นการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน และการสร้างมูลค่าเพิ่มและเชิงปริมาณเน้นการจัดสมดุลอุปสงค์และอุปทาน โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังมีแผนปฏิบัติงานรายสัปดาห์ที่ใช้เป็นเครื่องมือกำกับ ติดตามการบริหารจัดการผลไม้ของแต่ละจังหวัด แต่ละภาคได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และรายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อพิจารณาบริหารจัดการ (Fruit Board) อย่างไรก็ตามพบว่าข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการผลผลิตยังอยู่แบบแยกส่วน และไม่ปัจจุบัน เช่น ทะเบียนแปลงเกษตรกรที่ผ่านการรับรอง GAP และไม่ผ่านการรับรอง ข้อมูลปริมาณผลผลิตจำนวนโรงคัดบรรจุและกำลังการผลิต เส้นทางโลจิสติกส์ และข้อมูลทางการตลาด เป็นต้น ส่งผลต่อการตัดสินใจล่าช้า ประกอบกับไม่มีหน่วยงานกลางที่ชัดเจนในการกลั่นกรองข้อมูล และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ที่เป็นเอกเทศ ทำให้เกิดความสับสนของผู้เกี่ยวข้องที่ต้องใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

ถึงแม้ว่าทุเรียนจะได้ก้าวขึ้นมาเป็นสินค้าดาวเด่นในช่วงครึ่งทศวรรษที่ผ่านมาทั้งในการเป็นสินค้าผลไม้ส่งออกที่มีมูลค่าสูงเป็นลำดับหนึ่งของมูลค่าส่งออกผลไม้ไทยโดยรวม แต่การที่ไทยจะรักษาตลาดทุเรียนส่งออก ให้ยั่งยืนและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคเศรษฐกิจภาคการเกษตรนั้น มีความท้าทายอย่างมากในการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่า การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ รวมถึงการเฝ้าระวังป้องกันการผูกขาดจากผู้ประกอบการข้ามชาติพร้อม ๆ กับการจัดการให้มีความทันสมัยหนุนเสริมทั้งในกระบวนการผลิตต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สร้างกลไกขับเคลื่อนและยกระดับทุเรียนไทยให้เป็นสินค้าพรีเมียมพร้อม ๆ กับการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในตลาดการค้าทุเรียนโลกอย่างยั่งยืน

ในการจัดทำรายงานฉบับนี้ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีเจตนารมณ์ที่จะประมวล รวบรวม วิเคราะห์ และศึกษาเพื่อเสนอแนะกรอบแนวคิดการทำงาน เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีสืบค้นสินค้าเกษตรทุเรียน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างแท้จริง โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. ระยะเร่งด่วน : หากไม่แก้ไขอย่างเร่งด่วนจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน

๑.๑ ควรเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP

เพื่อรักษาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและส่งออกทุเรียนของประเทศไทย และการสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าเกษตรทุเรียนไทยที่สามารถระบุที่มา ตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability) จะช่วยแก้ไขปัญหา ระยะเร่งด่วนเกี่ยวกับ การสวมสิทธิ์ทุเรียนไทยและปัญหาการตัดทุเรียนอ่อนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจาก ปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้ผูกขาดการส่งออกทุเรียนสดรายเดียวของโลกอีกต่อไปแล้ว โดยประเทศเวียดนามได้รับสิทธิ์การส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีนเป็นประเทศที่สองรองจากไทย และประเทศอื่น ๆ จะตามมาอีกไม่ช้า การที่ประเทศไทยจะรักษาตลาดทุเรียนสดได้ต้องเน้นการส่งออกทุเรียนที่มีคุณภาพ เป็นสำคัญ ประกอบกับปัจจุบันประเทศผู้นำเข้าโดยเฉพาะประเทศจีนมีมาตรการเข้มงวดในการนำเข้า สินค้าเกษตรของไทยมากขึ้นหรือที่เรียกว่ามาตรการ Zero - Covid ที่ให้ความสำคัญด้านความสะอาด ปลอดภัยของสินค้าเป็นหลักและในอนาคตอันใกล้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อมจะเข้ามาเป็นกำแพงกีดกันทางการค้ามากขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตทุเรียน อันดับหนึ่งของโลกจำเป็นต้องออกมาตรฐานบังคับการรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP ทั้งหมด โดยพิจารณาจากโลกที่มีประสิทธิภาพ เช่น การถ่ายโอนภารกิจให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ เนื่องจากบุคลากรภาครัฐมีจำกัดและการสร้างแบรนด์ทุเรียนที่น่าเชื่อถือรองรับกับสถานการณ์ ที่เกิดขึ้น

๑.๒ ควรเร่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาาระบบโลจิสติกส์ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออก

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันเวียดนามได้รับสิทธิ์ จากประเทศจีนในการส่งออกทุเรียนสดซึ่งมีข้อได้เปรียบกว่าประเทศไทยด้วยเหตุผล ๓ ข้อหลัก ๆ คือ

- ๑) ระยะทางขนส่งใกล้กว่า
- ๒) ต้นทุนค่าแรงต่ำกว่า
- ๓) ทุเรียนตัดแก่เป็นที่ขึ้นชอบตลาดจีน

ดังนั้น ทุเรียนสดไทยจะต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านซัพพลาย ส่วนแบ่งทางการตลาด “จะถูกแย่งชิงไป” ราคาทุเรียนไทยอาจจะถูกลง จึงมีความจำเป็นต้องวางแผนล่วงหน้าด้านระบบ การขนส่งทางบกที่เป็นคอขวดระหว่างประเทศที่สามเพื่อป้องกันการเน่าเสียหายของผลผลิต และปัญหา การวนกลับของตู้คอนเทนเนอร์ให้ทันต่อรอบของผลผลิต รวมทั้ง ควรเร่งพัฒนากระบวนการที่เหมาะสม ในการขนส่งผลไม้ผ่านเส้นทางรถไฟจีน-ลาว ซึ่งที่ผ่านมามีการขนส่งทางรถไฟน้อยมาก มีเพียง ๒๐๐ ตู้/ปี จากการส่งออกทั้งหมด ๑๐๐,๐๐๐ ตู้/ปี

๑.๓ ควรเปิดช่องทางการตลาดใหม่ทางตอนเหนือและตะวันตกของประเทศจีน รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ที่มีศักยภาพในการสั่งซื้อ และสามารถดูดซับปริมาณผลผลิตได้ในปริมาณมาก อาทิ อินเดีย ออสเตรเลีย และประเทศแถบตะวันออกกลาง เป็นต้น โดยการประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้ ผ่านการจัดงาน Expo ที่เกี่ยวข้องกับอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความคุ้นเคยกับทุเรียนไทยผ่านการแปรรูป เป็นเมนูขนม และอาหาร รวมทั้ง ส่งเสริมการซื้อขายทุเรียนผ่านช่องทางระบบออนไลน์และ Live Streaming ให้มากขึ้น เนื่องจากมีการขยายตัวมากถึงร้อยละ ๓๐๐ - ๕๐๐ ในประเทศจีน และคาดว่า ในปี ๒๕๖๘ ปริมาณการบริโภคผลไม้ในประเทศจีนจะมี แนวโน้มเพิ่มเป็น ๓๐๐ ล้านตัน

๒. ระยะเวลา : ต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

๒.๑ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตทุเรียนคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในประเทศที่มีความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาวสูงเป็นอันดับเก้าของโลกตามรายงานดัชนีชี้วัดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่าง ปี ๒๐๐๐ - ๒๐๑๙ ที่ German Watch องค์กรไม่แสวงหากำไรที่เคลื่อนไหวประเด็นการค้าอาหาร นโยบายการเกษตรและสิ่งแวดล้อมเผยแพร่เมื่อต้นปี ๒๕๖๔ ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนกับชาวสวนทุเรียนคือ ปริมาณฝนที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีฝนมาเร็วกว่าปกติทำให้ต้นทุเรียนไม่กระทบแล้งทำให้การออกดอกล่าช้า หรือออกไม่พร้อมกัน มีหลายรุ่น หรือในกรณีที่ฝนตกในช่วงที่ดอกพัฒนาเป็นผลอ่อนแล้วไม่เกิน ๔๕ วัน ทำให้เกิดการแตกใบอ่อน ผลอ่อนหลุดร่วงเสียหาย เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมี ผลกระทบต่อทุเรียนอย่างมาก หากมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถพยากรณ์และแจ้งเตือนเกษตรกรได้ ล่วงหน้าจะสามารถลดผลกระทบดังกล่าวได้ ประกอบกับควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตทุเรียนทั้งการจัดการพื้นที่ปลูก การจัดการทรงพุ่ม การจัดการดอก การจัดการธาตุอาหาร การจัดการน้ำ และการจัดการศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อให้ได้ทุเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้ง การนำ เครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตและทดแทนแรงงาน จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร พบว่าต้นทุนการผลิตทุเรียนอยู่ที่ประมาณไร่ละ ๑๗,๘๐๐ - ๒๑,๕๐๐ บาท ขึ้นกับสายพันธุ์ คิดเป็น ต้นทุนผันแปร หรือต้นทุนที่ใช้ในการจัดการปัจจัยการผลิต ประมาณร้อยละ ๗๕ ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด แบ่งเป็นต้นทุนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ร้อยละ ๓๗ ด้านแรงงาน ร้อยละ ๒๙ ปุ๋ย ร้อยละ ๑๕ ซึ่งถือว่าสูงเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับแรงงานส่วนใหญ่ในสวนทุเรียนเป็นแรงงานต่างด้าว มีความเสี่ยงสูง ที่จะกลับไปประกอบอาชีพในถิ่นฐานเดิมจากการเติบโตของอุตสาหกรรมทุเรียน ดังนั้นการการพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร หรือการนำเครื่องจักรกลการเกษตรที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศมาพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย (Reverse Engineering) จะสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการผลิตทุเรียนไทยอย่างมาก

๒.๒ ควรสนับสนุนและผลักดันให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่เป็น Center of Excellence สินค้าทุเรียนด้านการผลิตและให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็น Center of Excellence สินค้าทุเรียนด้านการเพิ่มมูลค่า โดยมีการทำงานเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรมต่างๆ เกี่ยวกับทุเรียนทั้งหมด ถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมไปสู่การใช้ประโยชน์ให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกับเครือข่ายชาวสวนทุเรียนและผู้ประกอบการทั้งระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสมาพันธ์ชาวสวนและสมาคมต่าง ๆ อยู่แล้วเพื่อให้การบริหารจัดการทุเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การจัดการสวน การจัดการเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การรักษาคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตทุเรียน การสร้างมูลค่าเพิ่มและผลักดันผลผลิตสู่กระบวนการแปรรูปให้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาความเหมาะสมในการจัดตั้งกองทุนพัฒนาสินค้าทุเรียนพร้อมรูปแบบการบริหารจัดการ โดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทุเรียน อาทิ เครือข่ายผู้ปลูกทุเรียน ซึ่งจัดตั้งโดยสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทยเพื่อสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและเชื่อมโยงกลุ่มผู้ปลูกทุเรียนทั้ง ๖ ภูมิภาค ๒๒ จังหวัด และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนอีกจำนวน ๗ สมาคม ประกอบด้วยสมาคมด้านการผลิต ๔ สมาคม : ๑) สมาคมทุเรียนไทย ๒) สมาคมผู้ผลิตทุเรียนไทย ๓) สมาคมทุเรียนใต้ และ ๔) สมาคมชาวสวนไม้ผลจังหวัดชุมพร และสมาคมด้านผู้ส่งออกและผู้ประกอบการ ๓ สมาคม : ๑) สมาคมผู้ค้าและส่งออกผลไม้ไทย ๒) สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียน มังคุด (DMA) และ ๓) สมาคมการค้าผลไม้ยุคใหม่ (MAFTA) ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางพัฒนาและบริหารจัดการทุเรียนทั้งระบบ ตลอดจน เป็นตัวแทนภาคเกษตรกรและผู้ประกอบการในการเป็นสื่อกลางประสานงานกับภาครัฐสำหรับการสนับสนุนการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒.๓ ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อการบริหารจัดการผลผลิต และตัดสินใจล่วงหน้า เนื่องจากปัจจุบันข้อมูลที่ใช้สำหรับบริหารจัดการผลผลิตทุเรียนตลอดห่วงโซ่คุณค่า อาทิ จำนวนพื้นที่ปลูกทุเรียนทั้งหมด (ให้ผลผลิต/ไม่ให้ผลผลิต) จำนวนสวนทุเรียน (มี GAP/ไม่มี GAP) จำนวนโรงคัดบรรจุ (มี GMP/ไม่มี GMP) Capacity ของโรงคัดบรรจุ จำนวนด่านส่งออกและศักยภาพของด่าน การตลาด เป็นต้น ยังอยู่แบบแยกส่วนตามหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภายในกระทรวงเกษตรฯ ภายนอกกระทรวงเกษตร และภาคเอกชน ประกอบกับข้อมูลที่แต่ละหน่วยงานมีอยู่ก็มีความแตกต่างกัน ทำให้การเชื่อมโยงข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เพื่อประกอบการบริหารจัดการผลผลิตใช้ระยะเวลานานไม่ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาควรมุ่งแก้ไขปัญหาก็สามารถกระทำได้ดีทันที เพื่อเป็นการนำร่องในการพัฒนาและก่อให้เกิด ความเข้าใจในการสร้าง Big Data ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง โดยกำหนดหน่วยงานกลางเพื่อเป็นศูนย์รวบรวมและเป็นเจ้าภาพในการกำหนดทิศทางไว้ในแต่ละกระทรวง และนอกจากจะทำหน้าที่ประสานงานกลางภายในกระทรวงแล้วจะต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานกลางระหว่างกระทรวงด้วย นอกจากนี้

ควรกำหนดให้มีหน่วยงานหลักในมิติสำคัญที่มีการบูรณาการข้ามกระทรวง อาทิ น้ำ ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม เป็นต้น ดังนี้

๑) หน่วยงานหลักในระดับกระทรวง : ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ (NABC) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในภายใต้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักระดับกระทรวง และกระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายให้สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) เป็นหน่วยงานหลักระดับกระทรวง

๒) หน่วยงานหลักในรายมิติที่สำคัญ :

- ข้อมูลสำคัญที่เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร แต่ยังมีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการมากกว่า ๑ หน่วยงาน ได้แก่ข้อมูลภูมิสารสนเทศมีหน่วยงานสำคัญ อาทิ GISTDA กรมป่าไม้กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นต้น โดยกำหนดให้ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือ GISTDA เป็นเจ้าภาพหลักเพื่อการประสานการดำเนินงานในมิติข้อมูลภูมิสารสนเทศ

- ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อาทิ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (สสน.) เป็นต้น โดยกำหนดให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เป็นเจ้าภาพหลัก เพื่อการประสานการดำเนินงานในมิติข้อมูลด้านน้ำ

- ข้อมูลด้านทรัพยากรดินมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) กรมที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น โดยกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) เป็นเจ้าภาพหลักในมิติข้อมูลด้านทรัพยากรดิน ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกันทั้งมาตรฐานการเก็บข้อมูล รายละเอียดของข้อมูล การอัปเดตและตรวจสอบข้อมูล การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีความซับซ้อน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ อยู่บนฐานเดียวกันสามารถนำมาวิเคราะห์และตัดสินใจในเชิงนโยบายได้อย่างแม่นยำ

๓. ระยะยาว : ต้องปรับตัวเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

๓.๑ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อพิจารณาบริหารจัดการ (Fruit Board) จัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน โดยพิจารณาให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมกิจกรรมทุกขั้นตอนตามแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุปทานและพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูงภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ระหว่างผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ (ล้าง) กับเกษตรกรชาวสวนทุเรียน ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางสำหรับการขับเคลื่อน

การพัฒนาและส่งเสริมการผลิตทุเรียนและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และสามารถนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ขอจัดสรรงบประมาณประจำปีได้อย่างเป็นเอกภาพต่อไป

๓.๒ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาแนวทางการยืดอายุการส่งออกทุเรียน เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่ ลดความเสี่ยงจากการส่งออกตลาดจีนทั้งทุเรียนผลสด และทุเรียนตัดแต่ง (Fresh Cut) และพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปมูลค่าสูงตอบสนองความต้องการของตลาด เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปเพื่อส่งออกของประเทศไทยยังมีความหลากหลายต่ำ โดยในปี ๒๕๖๔ ผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนที่มีการส่งออกมากที่สุด ๓ ลำดับแรกตามมูลค่าการส่งออก คือ ๑) ทุเรียนแช่แข็ง มูลค่า ๘,๗๙๗.๘๓ ล้านบาท ๒) ทุเรียนอบแห้ง มูลค่า ๒๘๘.๒๔ ล้านบาท และ ๓) ทุเรียนกวน มูลค่า ๖๒.๔๒ ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๘ เทียบกับมูลค่าการส่งออกทุเรียนทั้งหมด

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะทุเรียนแช่แข็ง และทุเรียนอบแห้งปี ๒๕๖๓/ ๒๕๖๔ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๙๐ และ ๒๕.๗๖ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสินค้าทุเรียนแปรรูปเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ในขณะที่ผลิตภัณฑ์แปรรูปของประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้น ประเทศไทยควรมีหน่วยงานกลางในการดำเนินงานเชิงรุกเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปให้มีความหลากหลายที่มากกว่าทุเรียนแช่แข็ง หรือทุเรียนอบแห้งแบบรับประทานเป็นอาหารว่าง โดยการศึกษา พฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภค และพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้บริโภคทั้งแบบสุกและดิบ รวมทั้ง การบริหารจัดการของเหลือทิ้งต่าง ๆ จากทุเรียน เช่น เปลือก เมล็ด เพื่อเพิ่มมูลค่าตามแนวทาง SDG ของประเทศไทยจะสามารถยกระดับอุตสาหกรรมทุเรียนไทยได้ทั้งระบบ ยกตัวอย่างเช่น การแปรรูปเป็นเค้กทุเรียน พืชชาทุเรียน โยเกิร์ตทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน ชาทุเรียน กาแฟทุเรียน เป็นต้น หรือ แม้กระทั่งการยกระดับสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น การพัฒนาเป็นอาหารเสริม หรือเครื่องสำอาง เป็นต้น

๓.๓ ควรมีการจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของคนต่างชาติ เนื่องจากประเทศจีนมีความต้องการนำเข้าทุเรียนจากไทยในปริมาณมากตามรายได้ต่อหัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการชาวจีนได้เข้ามาลงทุนโรงคัดบรรจุ (ล้าง) ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันมีผู้รับซื้อทุเรียนสดหรือล้าง กว่า ๖๐๐ ลัง ที่ทำธุรกิจนำเข้าทุเรียนจากไทย โดยธุรกิจโรงคัดบรรจุมีทั้งจัดตั้งโดยคนไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้เมื่อเทียบส่วนแบ่งมูลค่ากำไรสุทธิในการประกอบธุรกิจส่วนใหญ่เป็นของผู้ประกอบการต่างชาติที่มีเงินทุนรับซื้อทุเรียนมากกว่าไทย และการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่พ่อค้าไทยเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่แทนในการจัดหาผลผลิต และรับจ้างบรรจุภัณฑ์ ซึ่งทำให้มีรายได้ในส่วนนี้น้อยมากประมาณร้อยละ ๕.๒๔ - ๗.๘๕ เมื่อเทียบกับการประกอบธุรกิจของโรงคัดบรรจุทั้งหมดอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหาของประเทศไทยคือ ปัญหาของล้งกับเกษตรกรมักเป็นเรื่องของการเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร เนื่องจากล้งมีอำนาจในการต่อรองราคา และเป็นผู้กำหนดราคาเอง รวมถึงรู้ขั้นตอนและกระบวนการในการส่งออกไปจีน จึงมักเป็นเงื่อนไข

ที่ทำให้ล้งเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร ดังนั้น ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการจีนเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้กับผู้ประกอบการไทย และมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกรไทย ป้องกันการเอาเปรียบจากผู้ประกอบการต่างชาติจากกลยุทธ์ทางการตลาดที่ไม่เป็นธรรม ยกตัวอย่าง เช่น การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการไทยและมีช่องทางในการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุ ซึ่งจะลดปัญหาการเข้ามาของนักลงทุนชาวจีน เป็นต้น

๓.๔ ควรพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาอาชีพของ “มือตัด” ทุเรียนอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการอาชีพ “มือตัด” ทุเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจและให้ความสำคัญเรื่องการยกระดับมาตรฐานการเก็บเกี่ยวทุเรียนคุณภาพ โดยดำเนินการควบคุมไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตทุเรียนทั้งการจัดการพื้นที่ปลูก การจัดการทรงพุ่ม การจัดการดอก การจัดการธาตุอาหาร การจัดการน้ำ การจัดการศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยวผลทุเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ทุเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด และใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตทุเรียน

๓.๕ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนเข้าถึงงานวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปเนื้อผลไม้คุณภาพสูงที่ได้มาตรฐานสากลในระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยจัดทำโรงงานต้นแบบเคลื่อนที่พร้อมชุดเครื่องจักร (Mobile Units) เพื่อลงไปดำเนินการให้ความรู้ยังพื้นที่สวนผลไม้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการแปรรูปเนื้อทุเรียนจากผลทุเรียนที่ตกเกรดหรือล้นเกินความต้องการของตลาดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง รวมทั้ง ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการจัดการแก่เกษตรกรหรือชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรทุเรียนจนผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติต่อไป

๓.๖ ควรส่งเสริมการบริโภคทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถเพิ่มรายได้มาสู่ชุมชนเกษตรกรชาวสวนทุเรียน โดยใช้ความหลากหลายทางสายพันธุ์ของทุเรียนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ทุเรียนนนทบุรี ทุเรียนภูเขาไฟ ศรีสะเกษ ทุเรียนหลงหลินลับแลอุดรดิตถ์ ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่ ทุเรียนปราจีนบุรี เป็นต้น ตลอดจนควรสร้างเรื่องราวที่เกิดจากความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ของเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ประสานและสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานหลักในการรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้างต้นไปพิจารณาบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อพิจารณาบริหารจัดการ (Fruit Board) เพื่อดำเนินการต่อไป

สารบัญ

	หน้า
รายนามคณะกรรมการ.....	ก
รายนามคณะอนุกรรมการ.....	ค
รายนามคณะทำงาน.....	ฉ
รายงานการพิจารณาศึกษา.....	ณ
บทสรุปผู้บริหาร.....	ต
สารบัญ.....	ผ
สารบัญตาราง.....	พ
สารบัญภาพ.....	ฟ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ที่มาและความสำคัญ.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๒
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา.....	๒
๑.๔ วิธีการศึกษา.....	๒
๑.๕ ระยะเวลาการศึกษา.....	๒
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	๒
บทที่ ๒ สถานการณ์การผลิต การแปรรูป การตลาด และแผนบริหารจัดการทุเรียน ล่องหน้าทั้งระบบ.....	๓
๒.๑ สถานการณ์ทุเรียนของโลก.....	๓
๒.๒ สถานการณ์ทุเรียนของประเทศไทย.....	๑๒
๒.๓ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล่องหน้าทั้งระบบ ปี ๒๕๖๕.....	๒๑
บทที่ ๓ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (SWOT Analysis).....	๓๑
๓.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของสินค้าเกษตรทุเรียน.....	๓๓
- จุดแข็ง.....	๓๓
- จุดอ่อน.....	๓๔
- โอกาส.....	๓๖
- อุปสรรค.....	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๒ แนวทางการพัฒนาจากการเชื่อมโยง วิเคราะห์ความสัมพันธ์.....	๓๘
- จุดแข็งและโอกาส.....	๓๙
- จุดแข็งและอุปสรรค.....	๓๙
- จุดอ่อนและโอกาส.....	๔๐
- จุดอ่อนและอุปสรรค.....	๔๑
บทที่ ๔ กลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ	
กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน.....	๔๓
๔.๑ กลยุทธ์ที่ ๑ กลยุทธ์ด้านนโยบาย การค้า การตลาด ในประเทศและต่างประเทศ.....	๔๔
๔.๒ กลยุทธ์ที่ ๒ กลยุทธ์ด้านการผลิต.....	๔๘
๔.๓ กลยุทธ์ที่ ๓ กลยุทธ์ด้านการตรวจสอบย้อนกลับ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์.....	๕๐
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ.....	๕๓
บรรณานุกรม.....	๖๑

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑	๕
ตารางที่ ๒	๕
ตารางที่ ๓	๑๐
ตารางที่ ๔	๑๑
ตารางที่ ๕	๑๒
ตารางที่ ๖	๑๔
ตารางที่ ๗	๑๖
ตารางที่ ๘	๑๗

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ เส้นทางด่านส่งออกและนำเข้าสำคัญจากไทย-จีน.....	๑๘
ภาพที่ ๒ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ.....	๒๖
ภาพที่ ๓ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ ด้านการผลิต.....	๒๗
ภาพที่ ๔ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ ด้านการตลาด.....	๒๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิต และส่งออกผลไม้หลากหลายชนิด ในปี ๒๕๖๔ ไทยส่งออกผลไม้มูลค่ารวม ๑๙๕,๖๓๗ ล้านบาท เป็นการส่งออกทุเรียน ๑๐๙,๒๐๕ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘๒ ของมูลค่าการส่งออกผลไม้ทั้งหมด และมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกสูงถึงร้อยละ ๖๘ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๓ มีพื้นที่ปลูกทุเรียนทั้งสิ้น ๗๙๗,๕๕๓ ไร่ ปริมาณผลผลิต ๑,๑๑๕,๙๙๙ ตัน โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คาดการณ์ว่าในปี ๒๕๖๕ จะมีพื้นที่ปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้นเป็น ๙๑๔,๖๓๕ ไร่ ปริมาณผลผลิต ๑,๓๒๑,๖๔๘ ตัน หรือเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๔ ร้อยละ ๖.๙๘ และร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาสัดส่วนการบริโภคทุเรียนในประเทศและส่งออก พบว่าเป็นการบริโภคภายในประเทศ ร้อยละ ๒๔.๒๖ และส่งออกร้อยละ ๗๕.๗๔ ซึ่งเป็นการส่งออกทุเรียนสดส่วนใหญ่ คิดเป็นมูลค่าการส่งออกร้อยละ ๙๒.๐๕ ตลาดส่งออกสำคัญ คือ จีน ร้อยละ ๘๙.๙๖ ฮองกง ร้อยละ ๕.๖๒ และเวียดนาม ร้อยละ ๓.๔๐

ด้วยตลาดมีความต้องการทุเรียนในระดับสูงมาก โดยเฉพาะตลาดประเทศจีน ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านต่างขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนเป็นจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอับความต้องการของตลาด ยกตัวอย่างประเทศมาเลเซียได้กำหนดนโยบายการขยายพื้นที่การผลิตทุเรียนทดแทนการผลิตยางพารา และปาล์มน้ำมัน และได้สร้างศูนย์กระจายสินค้าบริเวณชายแดนประเทศจีนเพื่อเพิ่มศักยภาพการส่งออก ในขณะที่ประเทศเวียดนามที่มีปริมาณผลผลิตเป็นลำดับที่ ๔ ของโลก ได้รับสิทธิการส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีนเป็นประเทศที่สองรองจากไทย ประกอบกับมีพื้นที่พรมแดนติดกับประเทศจีนได้ประโยชน์จากสิทธิการค้าชายแดนสามารถทำทุเรียนคุณภาพขนส่งทางบกเข้าสู่ประเทศจีนได้โดยง่าย ในขณะเดียวกันประเทศจีนซึ่งเป็นผู้บริโภครายใหญ่ของโลกได้มีความพยายามในการวิจัยและพัฒนาเพื่อปลูกทุเรียนในพื้นที่มณฑลไห่หนาน ซึ่งอยู่ทางใต้ของประเทศจีนซึ่งในเบื้องต้นมีผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้แล้ว จึงเห็นได้ว่าแต่ละประเทศได้มีความพยายามในการผลิตทุเรียนและส่งออกมากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้ประเทศไทยยังคงเป็นผู้นำในการผลิตทุเรียนของโลกจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเชิงคุณภาพ และปริมาณ รวมทั้งการหาช่องทางการค้าใหม่ๆ ผลิตภัณฑ์แปรรูปใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของประเทศไทย

ทั้งนี้ การศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน จำเป็นต้องบริหารจัดการตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิต ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการแปรรูปการบริหารจัดการเชิงนโยบายและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน ตลอดทั้งห่วงโซ่

๑.๒.๒ เพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษา และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติอย่างสมบูรณ์ แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

๑.๓.๑ รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ทั้งจากเอกสาร การสอบถาม การประชุม และวิธีการใดที่จำเป็น

๑.๓.๒ วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (SWOT Analysis) ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการพัฒนา

๑.๓.๓ จัดทำรายงาน และข้อเสนอแนะเสนอต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

๑.๔ วิธีการศึกษา

๑.๔.๑ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิโดย

๑.๔.๑.๑ การประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑.๒ เอกสารประกอบการประชุม บทความ งานวิจัย

๑.๔.๒ รวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียง ถิ่นกรองเนื้อหาสาระ ตามหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำรายงานในลักษณะเชิงพรรณนา โดยสังเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๕ ระยะเวลาการศึกษา

ดำเนินการในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๖.๑ ได้รับทราบข้อจำกัด ความท้าทายและโอกาสของประเทศไทยในการส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน

๑.๖.๒ นำเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

บทที่ ๒

สถานการณ์การผลิต การแปรรูป การตลาด และแผนบริหารจัดการทุเรียนล่วงหน้าทั้งระบบ

๒.๑ สถานการณ์ทุเรียนของโลก

๒.๑.๑ การผลิต

ทุเรียนมีถิ่นกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญในประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตามในแต่ละประเทศจะมีสายพันธุ์ทุเรียนซึ่งเป็นไม้ผลท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป รวมแล้วหลายร้อยพันธุ์ แต่พันธุ์ที่นิยมในทางการค้ามีไม่มากนัก สำหรับในประเทศไทย พันธุ์ทุเรียนที่นิยมทางการค้า ได้แก่ หมอนทอง ชะนี ก้านยาว และกระดุม เป็นต้น ส่วนในประเทศมาเลเซีย พันธุ์ที่นิยมและมีชื่อเสียง ได้แก่ พันธุ์มูซานคิงส์ (Musang King) พันธุ์มูซานควีน (Musang Queen) พันธุ์ D24, D160 และ Hajah Hasmah เป็นต้น ส่วนในเวียดนามพันธุ์ที่แพร่หลาย ได้แก่ Sau Rieng Ri6, Sau Rieng Chin Hoa รวมถึงพันธุ์หมอนทอง และพันธุ์ชะนีของไทยที่นำไปปลูกในเวียดนาม ในปี ๒๕๖๓ พื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในแหล่งผลิตที่สำคัญ ๕ ประเทศ ประกอบด้วย ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ มีพื้นที่เพาะปลูกรวมกันประมาณ ๒.๓๙ ล้านไร่ โดยประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกทุเรียนสูงสุด ประมาณ ๖๓๓.๓๖ ไร่ รองลงมาได้แก่ อินโดนีเซีย ๖๗.๘๘ ไร่ มาเลเซีย ๑๘.๓๗ ไร่ เวียดนาม ๑๕.๖๘ ไร่ และฟิลิปปินส์ ๔.๗๑ ไร่

การเพาะปลูกทุเรียนในกัมพูชา ลาว เมียนมา รวมถึงในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศออสเตรเลีย จัดเป็นแหล่งเพาะปลูกใหม่ มีพื้นที่ให้ผลผลิตไม่มากและยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค ภายในประเทศนั้นๆ แหล่งเพาะปลูกใหม่ในประเทศดังกล่าวเป็นพันธุ์ที่นำมาจากประเทศไทย ซึ่งได้แก่พันธุ์ หมอนทอง และชะนี เป็นต้น ฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของภูมิอากาศในแหล่งผลิตนั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยทุเรียนของไทยส่วนมากจะมีช่วงฤดูเก็บเกี่ยวระหว่างเดือนเมษายนถึงกันยายน ในมาเลเซียตะวันตกหรือในคาบสมุทรมลายู และเวียดนาม จะมีฤดูเก็บเกี่ยวใกล้เคียงกับฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนของไทย สำหรับฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนในฟิลิปปินส์จะเริ่มช้ากว่าฤดูเก็บเกี่ยวของไทย และมาเลเซียใต้ ประมาณ ๒ - ๓ เดือน โดยจะมีฤดูเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนสิงหาคมถึง พฤศจิกายน ส่วนฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนในอินโดนีเซียจะมีฤดูเก็บเกี่ยวเริ่มจากเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของปีถัดไป เช่นเดียวกับฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนในมาเลเซียตะวันออก แลแบเกาะบอร์เนียว ด้วยเช่นกัน (ตารางที่ ๑)

ตารางที่ ๑ ฤดูเก็บเกี่ยวทุเรียนของประเทศที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญ

ประเทศ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ไทย												
มาเลเซีย (W)												
มาเลเซีย (E)												
อินโดนีเซีย												
ฟิลิปปินส์												
เวียดนาม												

จากข้อมูลในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๓ พบว่าอุปทานผลผลิตทุเรียนเฉลี่ยโดยรวมของโลก มีประมาณ ๒.๔๔ ล้านตัน (น้ำหนักผลทุเรียนสด) โดยอินโดนีเซียเป็นแหล่งผลิตรายใหญ่มีผลผลิตเฉลี่ย ร้อยละ ๓๘.๖๑ ของผลผลิตทุเรียนโลก รองลงมาได้แก่ ไทย ร้อยละ ๒๙.๑๐ มาเลเซีย ร้อยละ ๑๔.๖๒ เวียดนาม ร้อยละ ๑๔.๕๐ และฟิลิปปินส์ ร้อยละ ๓.๐๓ ตามลำดับ (ตารางที่ ๒) ประเทศที่มีการเพาะปลูกทุเรียนเชิงการค้าและมีการลงทุนวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสายพันธุ์ทุเรียนเพื่อให้ตอบสนอง กับความต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ไทย มาเลเซีย และเวียดนาม สำหรับการเพาะปลูก และการผลิตทุเรียนในประเทศอินโดนีเซียจะมีความแปรปรวนของผลผลิตค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะ การเพาะปลูกทุเรียนในประเทศดังกล่าวยังเป็นการทำการเกษตรแบบกึ่งยังชีพ มีการจัดการฟาร์ม อยู่ในระดับต่ำและส่วนมากปล่อยให้ตามธรรมชาติ การปรับปรุงพันธุ์มีการพัฒนาน้อยพันธุ์ที่เกษตรกร ใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่คุณภาพของเนื้อทุเรียนไม่ได้เป็นไปตาม ความต้องการของตลาด เช่นเดียวกับฟิลิปปินส์ แหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญอยู่ในพื้นที่ของเกาะมินดาเนา การเพาะปลูกทุเรียนยังเป็นแบบกึ่งยังชีพ ผลผลิตยังมีจำนวนน้อย และคุณภาพของเนื้อทุเรียน ยังไม่สามารถแข่งขันในตลาดส่งออกได้ โดยสรุปคือผลผลิตทุเรียนของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์จะเป็น การจำหน่ายให้กับผู้บริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ

ตารางที่ ๒ ทูเรียน (ในรูปของน้ำหนักสด) ของ ๕ ประเทศ ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๖๓

ปี	ไทย ^๑	มาเลเซีย ^๒	อินโดนีเซีย ^๓	ฟิลิปปินส์ ^๔	เวียดนาม	รวม
๒๕๕๕	๕๒๔,๔๑๙	๓๔๗,๗๐๔	๘๘๘,๑๓๐	๘๕,๙๖๑	๒๓๓,๔๙๒ ^๕	๒,๐๗๙,๗๐๖
๒๕๕๖	๕๖๙,๓๑๓	๓๗๓,๐๘๒	๗๕๙,๐๖๐	๙๑,๒๑๒	๒๕๙,๔๓๖ ^๖	๒,๐๕๒,๑๐๓
๒๕๕๗	๖๓๑,๗๗๓	๓๕๑,๕๑๘	๘๕๙,๑๒๐	๘๐,๓๓๔	๒๗๘,๘๐๒ ^๕	๒,๒๐๑,๕๔๗
๒๕๕๘	๖๐๑,๐๑๗	๓๖๘,๒๗๑	๙๙๕,๗๓๐	๘๗,๓๘๒	๒๖๕,๙๐๑ ^๕	๒,๓๑๘,๓๐๑
๒๕๕๙	๕๑๒,๔๕๑	๓๐๒,๖๔๖	๗๓๕,๕๒๐	๗๑,๔๔๔	๒๕๓,๐๐๐ ^๗	๑,๘๗๘,๙๖๑
๒๕๖๐	๖๖๑,๖๐๓	๓๔๐,๘๑๒ ^๕	๗๙๕,๒๑๐	๕๑,๘๑๘ ^{๑๓}	๓๓๖,๙๐๐ ^๘	๒,๒๑๔,๙๑๕
๒๕๖๑	๗๕๙,๘๒๘	๓๕๙,๐๓๑ ^๕	๑,๑๔๒,๑๐๐	๕๙,๐๒๗ ^{๑๓}	๔๗๘,๖๐๐ ^๙	๒,๗๙๘,๕๘๖
๒๕๖๒	๑,๐๑๗,๐๙๗	๓๗๗,๒๕๑ ^{๑๒}	๑,๑๖๙,๘๐๐	๖๐,๒๔๘ ^{๑๓}	๕๑๘,๘๐๙ ^๙	๓,๑๔๓,๒๐๕
๒๕๖๓	๑,๑๑๑,๙๒๘	๓๙๐,๖๔๐ ^{๑๒}	๑,๑๓๓,๒๐๐	๗๘,๘๐๐ ^{๑๓}	๕๕๙,๐๑๙ ^{๑๐}	๓,๒๗๖,๕๘๗
เฉลี่ย ๒๕๕๕ - ๖๓	๗๐๙,๙๓๗	๓๕๖,๗๗๓	๙๔๑,๙๗๔	๗๔,๐๒๕	๓๕๓,๗๗๓	๒,๔๓๙,๖๕๗
ร้อยละ	๒๙.๑๐	๑๔.๖๒	๓๘.๖๑	๓.๐๓	๑๔.๕๐	๑๐๐

ที่มา: ^๑ สถิติการเกษตรของไทย (หลายฉบับ) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
^๒ Suhana Safari et al. Durian as New Source of Malaysia's Agricultural Wealth in FFTC Agricultural Policy Platform; http://ap.fttc.agnet.org/ap_db.php?id=๙๐๔ สำหรับข้อมูลปี ๒๕๖๐ ได้จากการประมาณการ
^๓ <https://www.statista.com/statistics/๗๖๕๐๔/production-of-durian-in-indonesia/>
^๔ Department of Agriculture Bureau of Plant Industry, Philippines. "Durian Production Guide"
^๕ ประมาณการ
^๖ กระทรวงเกษตรและการพัฒนาชนบทเวียดนาม อ้างโดยอิทธิ พิศาลวานิช (๒๕๖๑) ใน <https://www.posttoday.com/aec/column/>;สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครโฮจิมินห์ (๒๕๕๘) "การปลูกและตลาดบริโภคทุเรียนเวียดนาม"
^๗ Sabin Altendorf (๒๐๑๘) "Minor Tropical Fruits: Mainstreaming a Niche Market";<http://www.fao.org/fileadmin/templates/est/com>
^๘ กระทรวงการเกษตรและการพัฒนาชนบทเวียดนาม อ้างโดยสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร (๒๕๖๐) "สถานการณ์ ตลาดผลไม้ของเวียดนาม"
^๙ <https://www.fruitnet.com/> "Vietnam promotes durian consumption in Australia"
^{๑๐} Fruit and Vegetable Research Institute (๒๐๒๐) "Current Durian Industry in Vietnam"
^{๑๑} Durian production volume Philippines ๒๐๑๑-๒๐๒๐
^{๑๒} Durian production volume Malaysia ๒๐๑๓-๒๐๒๐

สำหรับประเทศมาเลเซียมีพื้นที่ปลูกทุเรียนประมาณ ๔.๓๙ แสนไร่ ให้ผลผลิตประมาณ ๓.๕๖ แสนตันต่อปี พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่บริเวณรัฐปาหัง และถือเป็นประเทศคู่แข่งของไทยในการส่งออกทุเรียนไปยังตลาดประเทศจีน เนื่องจากมีสายพันธุ์ทุเรียนที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคชาวจีน "มูซานคิงส์" ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐได้มีความพยายามในการทำการตลาดเชิงรุกนำทุเรียนเข้าสู่ตลาดจีน โดยการใช้อีเมลโฆษณา และการจัดแสดงบนศูนย์แสดงสินค้าเพื่อนำเสนอทุเรียนของมาเลเซีย โดยเฉพาะ อีกทั้งทางรัฐบาลจีน และมาเลเซียได้บรรลุข้อตกลงทางสุขอนามัยพืช โดยอนุญาตให้นำเข้าทุเรียนแช่แข็งและทุเรียนทั้งลูก ได้เมื่อเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๖๒ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่สองต่อจากไทย พร้อมทั้งรัฐบาลมาเลเซียเองมีแผนพัฒนาการผลิตทุเรียนภายใต้ Malaysian National Agro-Food Policy (๒๐๑๑ - ๒๐๒๐) ซึ่งกำหนดนโยบายการส่งออกทุเรียนไปยังประเทศจีน โดยตั้งเป้าหมายการส่งออกทุเรียนให้ได้ ๔.๔ แสนตัน ภายในปี ๒๐๓๐ และมีนโยบายเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียนทดแทนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเดิม

ขณะเดียวกันมาเลเซียได้นำเทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะเข้ามาจัดการการผลิต โดยการบูรณาการ ทุกภาคส่วนของห่วงโซ่ทุเรียนมาเลเซีย ผ่านองค์กร FAMA (Federal Agricultural Marketing Authority) ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรโดยเฉพาะ อยู่ภายใต้กำกับของ กระทรวงเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร โดยดูแลการตลาดทั้งภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ โครงการสำคัญของ FAMA ได้แก่

๑) RURAL TRANSFORMATION CENTER (RTC) เป็นตลาดกลางค้าส่งสินค้าเกษตร ในส่วนภูมิภาคที่จะเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้ซื้อ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางจัดเก็บข้อมูล ศูนย์กลางส่งเสริมความปลอดภัยในอาหารและการเพิ่มผลผลิต ตลอดจนศูนย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) โดยดำเนินการผ่านการบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน

๒) CONTRACT FARMING โครงการทางการเกษตรแบบมีสัญญา ครอบคลุมเกษตรกร ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการเกษตร โดยมี FAMA เป็นผู้รับซื้อสินค้าเกษตรปัจจุบันการรับซื้อเป็นบทบาท ของ FAMACO ซึ่งเป็นหน่วยงานลูกของ FAMA Malaysia Agro Food Corporation (MAFC) และภาคเอกชน อาทิ ผู้ส่งออก ชุปเปอร์มาเก็ต โรงงานผลิตอาหาร ผู้ค้าส่ง

๓) COLLECTION CENTRE (CC) and DISTRIBUTION CENTRE (DC) โดย FAMA ได้จัดตั้งศูนย์จัดเก็บสินค้าเกษตรในแหล่งผลิตสินค้าเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการตลาดของสินค้าเกษตร โดยเข้าไปบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การคัดเกรดคุณภาพ และติดฉลาก ซึ่งจนถึงปัจจุบันมีศูนย์ จัดเก็บสินค้าเกษตรแล้วจำนวน ๙๑ ศูนย์ มีผู้ใช้บริการ ๒,๒๓๒ ราย นอกจากนี้ FAMA ยังได้จัดตั้งศูนย์ กระจายสินค้าในเมืองหลักรวม ๑๔ ศูนย์ทั่วประเทศ ตั้งอยู่ใกล้ตลาดค้าส่งสำคัญ ซึ่งภายในศูนย์กระจาย สินค้าจะมีการบรรจุภัณฑ์ (Repackage) การจัดเก็บ การบ่ม และบริการขนส่งอย่างครบวงจร

๔) 'Malaysia's Best' เป็นตราสัญลักษณ์รับรองคุณภาพและความปลอดภัยสำหรับสินค้า เกษตรของมาเลเซีย ซึ่งได้รับการรับรองมาตรฐานจากกระทรวงเกษตร และมาตรฐานระดับสากล คือ EUROGAP ซึ่งสินค้าภายใต้ตราสัญลักษณ์นี้จะได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ

๕) SUPPLY & DEMAND VIRTUAL INFORMATION (SDVI) MATCHING SYSTEM ระบบ SDVI เป็นการติดตามสถานการณ์อุปสงค์และอุปทานสินค้าเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๖) MEGA FARMERS MARKET AND FRESH FRUITS STALL (GBBS) โดย FAMA มีการจัดตั้งตลาดสำหรับเกษตรกรเพื่อสามารถนำสินค้ามาจัดจำหน่ายได้โดยตรงต่อผู้บริโภค ปัจจุบันมีจำนวน ๓๕ ตลาด นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายร้านจำหน่ายผลไม้ที่มีผู้ประกอบการท้องถิ่นเป็นเจ้าของ ซึ่งจะได้รับการพัฒนาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีความสะอาด และมีรูปแบบการจัดวางนำเสนอสินค้า ที่น่าสนใจมากขึ้น ปัจจุบันมีผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการ ๑๖๓ รายหรือ ๓๒๖ ร้านค้าทั่วประเทศ

๗) OLEMAS and AGROMAS เป็นตราสินค้าของประเทศ (National Brand) สำหรับ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กที่ผ่านมาตรฐานคุณภาพ (Small and Medium Industry: SMI)

๘) SYSTEMS DEVELOPMENT AND MARKET CONTROL AND E-PERMIT เป็นมาตรฐานที่ออกโดย FAMA เพื่อควบคุมคุณภาพมาตรฐานและสร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับให้กับสินค้าเกษตรของมาเลเซียโดยครอบคลุมตั้งแต่การจัดเกรด การบรรจุภัณฑ์ การติดฉลาก และเป็นผู้ออกใบอนุญาต (Permit) ให้แก่สินค้าเกษตรที่นำเข้ามายังมาเลเซีย

๙) TRADING DEVELOPMENT โดย FAMA มีการรับซื้อและจำหน่ายสินค้าเกษตรมีการดำเนิน กิจกรรมทางการตลาด รวมทั้งมีการจัดตั้งสวนอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร (Permanent Food Production Park : TKPM) เพื่อแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาดในช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก โดยมีการตั้งเป้าหมายยอดการค้ารวม ๑,๐๐๒ ล้านริงกิต แบ่งเป็นการจำหน่ายผลไม้สดและแปรรูปโดยตรง ๑๐๐ ล้านริงกิต การส่งออก ๒๐ ล้านริงกิต การขายทางอ้อม ๘๐๒ ล้านริงกิต (ผ่านตลาดเกษตรกร ๓๕๐ ล้านริงกิต ร้านค้าผลไม้ย่อย ๆ ๓๕๐ ล้านริงกิต และการแปรรูป ๓๐๒ ล้านริงกิต) โดยมีสำนักงานสาขาที่ทำหน้าที่บริหารจัดการในภูมิภาค ๕ สาขา และมีศูนย์ปฏิบัติการรับซื้อ-จำหน่ายอีก ๓๕ ศูนย์

๑๐) HUMAN CAPITAL เป็นโครงการฝึกอบรมสำหรับบุคลากรของ FAMA และผู้ประกอบการ ตั้งแต่ต้นน้ำ - กลางน้ำ - ปลายน้ำ เพื่อทำให้ระบบของทุเรียนมาเลเซียสามารถแข่งขันในตลาดทุเรียนโลก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๖๔)

สำหรับเวียดนาม พื้นที่การปลูกทุเรียนจะอยู่บริเวณทางใต้ ใกล้สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ในจังหวัดดองไน (Don Nai) และจังหวัดเบนแตร์ (Ben Tre) รวมพื้นที่ปลูกประมาณ ๓.๗๕ แสนไร่ ให้ผลผลิตประมาณ ๓.๕๓ แสนตันต่อปี พันธุ์ทุเรียนที่พบในเวียดนามมีอยู่หลายสายพันธุ์ ได้แก่ Ri6, Chin Hoa, Rieng Bi, Kho Qua Xanh เป็นต้น ขณะที่ทางรัฐบาลเวียดนามมีการส่งเสริมการปลูกทุเรียนหมอนทองของไทยเพื่อการส่งออกสู่ตลาดจีนเช่นเดียวกัน โดยชาวสวนเวียดนามส่วนใหญ่มีการใช้แนวทางการจัดการแบบไทย เพราะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตทุเรียนจากนักวิชาการและผู้ปลูกทุเรียนในภาคตะวันออกของไทยมานาน จุดสำคัญทางรัฐบาลเวียดนามเองมีการกำหนดพื้นที่ปลูก (Zoning) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (Viet GAP) มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ผู้ขายทุเรียน สนับสนุนการวิจัยพัฒนา เทคโนโลยีการเกษตร และการแปรรูปทุเรียนทั้งระบบเช่นเดียวกัน และมีข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ด้วยเวียดนามมีพรมแดนติดกับประเทศจีน มีด่านล้งเซิน ของเวียดนาม ซึ่งเป็นประตูด่านสำคัญของทุเรียนจากไทยขนส่งทางบกผ่านทางเส้น R๙ และ R๑๒ หมายความว่ารถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ทุกคันทั้งหมดที่ผ่านถนนเส้นดังกล่าวต้องผ่านด่านล้งเซินของเวียดนามเพื่อออกสู่พรมแดนประเทศจีนทางด้านโฮว้อ๊กวน เข้าสู่ตลาดค้าส่งในประเทศจีนต่อไป

สำหรับประเทศกัมพูชา มีพื้นที่ปลูกทุเรียน ประมาณ ๓๔,๐๐๐ ไร่ มีพื้นที่ให้ผลผลิตมากกว่า ๒๒,๐๐๐ ไร่ ผลผลิตปีละมากกว่า ๓๗,๐๐๐ ตัน แหล่งพื้นที่ปลูกทุเรียน พบบริเวณจังหวัดกำปอต กำปงจาม และมณฑลคีรี การผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ในกัมพูชาจะเป็นเกษตรกรรายย่อย

สำหรับประเทศเมียนมาร์ พื้นที่ปลูกทุเรียนดั้งเดิมจะอยู่ทางตอนใต้ของประเทศแถบรัฐทวาย จนถึงรัฐมะริด และในปัจจุบันได้ขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนเพิ่มเติมทางตอนกลางของประเทศในเขตปกครองของรัฐมอญ บริเวณเมืองเมาะลำไย เมืองมุดง จนถึง เมืองตำผิวชะยาด ซึ่งเป็นเขตปลูกยางพาราเก่า มีการเข้ามาสัมปทานพื้นที่ของนักลงทุนชาวจีนร่วมกับนักธุรกิจท้องถิ่นในเขตรัฐมอญ และจากการลงพื้นที่สำรวจ พบพื้นที่เพิ่งเริ่มปลูกทุเรียนพันธุ์หมอนทองแปลงใหม่ไม่ต่ำกว่า ๒ หมื่นไร่ ในเขตรัฐมอญนี้

สำหรับประเทศจีน ถือว่าเป็นประเทศผู้รับซื้อผลผลิตทุเรียนมากกว่าการผลิตเอง เพื่อบริโภคภายในประเทศ แต่ก็มี ความพยายามในการศึกษาวิจัยเพื่อผลิตเองในประเทศ โดยทำการทดลองปลูกทุเรียนในมณฑลไห่หนาน ตั้งแต่ปี ๒๕๐๑ จนในปี ๒๕๖๕ สามารถปลูกและให้ผลผลิตได้เป็นครั้งแรก จำนวน ๔๐ ผล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยืนยันได้ว่าสภาพภูมิอากาศและดินของมณฑลไห่หนานสามารถเพาะปลูกทุเรียนได้ และปัจจุบันอยู่ระหว่างการริเริ่มโครงการแผนวิจัยและพัฒนาพันธุ์ทุเรียนที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในมณฑลไห่หนาน โดยการรวบรวมพันธุ์ทุเรียนต่าง ๆ และเปรียบเทียบค้นหาพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพดินและอากาศของมณฑลไห่หนาน รวมถึงการพัฒนาพันธุ์ไฮบริดจากต้นแม่พันธุ์อายุ ๖๔ ปีที่ให้ผลผลิตและจดสิทธิบัตรเป็นพันธุ์ของสำนักวิจัยพืชเขตร้อนเป่าถึงฯ ด้วย ปัจจุบันมีการสร้างฐานสาธิตการเพาะปลูกทุเรียนของสำนักวิจัยพืชเขตร้อนเป่าถึงฯ พื้นที่ ๒๐๘ ไร่ เพื่อค้นหาสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในไห่หนาน (ฝ่ายเกษตร ประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ๒๕๖๕)

๒.๑.๒ การบริโภคทุเรียนของโลก การแปรรูป และการตลาด

๒.๑.๒.๑ การบริโภคทุเรียนของโลก

ทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีกลิ่นจำเพาะ โดยทั่วไปทุเรียนแต่ละผลประกอบด้วย ส่วนที่เป็นเปลือก ร้อยละ ๕๕ ถึง ๖๖ ส่วนที่เป็นเมล็ด ร้อยละ ๑๒ ถึง ๑๕ และส่วนที่เป็นเนื้อบริโภคได้ ร้อยละ ๒๒ ถึง ๓๐ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุ์เป็นสำคัญ เนื้อทุเรียนจัดได้ว่าเป็นผลไม้ที่ให้พลังงานสูง โดยเนื้อ ๑๐๐ กรัม จะให้พลังงานระหว่าง ๑๓๔ ถึง ๑๘๗ กิโลแคลอรี และเนื้อในของทุเรียนจะมีองค์ประกอบของสารอาหารที่สำคัญ ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน และมีธาตุอาหารหลายชนิด เช่น โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส และแคลเซียม เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของพันธุ์ทุเรียน

จากข้อมูล Durian Harvests (๒๐๒๑) ได้รายงานว่ามีมาเลเซียเป็นประเทศที่มีการบริโภคทุเรียนต่อคนต่อปีของประชากรสูงที่สุด คือ ๑๑ กิโลกรัม รองลงมาได้แก่ ไต้หวัน ๓.๒๐ กิโลกรัม สิงคโปร์ ๓.๑๘ กิโลกรัม บรูไน ๓.๐๙ กิโลกรัม อินโดนีเซีย ๒.๔๐ กิโลกรัม ฮองกง ๒.๓๑ กิโลกรัม ไทย ๑.๔๖ กิโลกรัม มาเก๊า ๑.๓๗ กิโลกรัม เวียดนาม ๐.๙๒ กิโลกรัม และจีน ๐.๒๑ กิโลกรัม สำหรับจีน แม้จะมีอัตราการบริโภคต่อคนยังอยู่ในระดับต่ำ แต่การเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวของประชากรจีน ย่อมส่งผลกระทบต่อความต้องการบริโภคทุเรียนมากขึ้นตามมา อีกทั้งจำนวนประชากรจีนที่มีมากถึง ๑,๔๐๐ ล้านคน การขยายตัวของอุปสงค์การบริโภคภายในประเทศจีนจะมีผลต่อปริมาณการนำเข้าทุเรียนของจีนอย่างมาก

ปริมาณความต้องการบริโภคทุเรียนโลกยังไม่มีกรรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และข้อมูลของแต่ละประเทศมีการนำเสนอไว้อย่างจำกัด ทำให้การจัดหาข้อมูลปริมาณการบริโภคทุเรียนของโลกในภาพรวมไม่อาจจัดทำได้ การที่ทุเรียนเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่ายและจะต้องจัดส่งสู่ตลาดทันทีหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บสต็อกข้ามปีอย่างเช่นกรณีของธัญพืชจึงทำไม่ได้ ส่งผลให้คาดการณ์ได้ว่าปริมาณการบริโภคทุเรียนในแต่ละปีจะมีปริมาณใกล้เคียงกับอุปทานผลผลิตทุเรียนในแต่ละปีเช่นกัน เนื่องจากกลไกตลาดและราคาจะทำหน้าที่สำคัญในการสร้างสมดุลของการผลิตและการบริโภค ดังนั้น จึงพออนุมานได้ว่าการบริโภคทุเรียนสดของโลกจะใกล้เคียงกับอุปทานกล่าวคือประมาณ ๒.๔๔ ล้านตัน อย่างไรก็ตาม ได้มีการคาดการณ์กันว่าความต้องการทุเรียนในตลาดการค้าโลกปี ๒๕๗๒ จะมีปริมาณระหว่าง ๒.๖๓ - ๔.๑๓ ล้านตัน ภายใต้แนวโน้มของข้อสมมุติการเติบโตของปัจจัยเกี่ยวข้อง ตามสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายตัวของตลาดส่งออกทุเรียนของโลกตามมา

๒.๑.๒.๒ การตลาดทุเรียน

ตลาดการค้าทุเรียนสดประกอบด้วยตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ตลาดผู้บริโภคภายในประเทศ ผู้ผลิตจะมีบทบาทสำคัญในการรองรับอุปทานผลผลิตภายในประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะผลผลิตทุเรียนในประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ซึ่งมีสัดส่วนการบริโภคภายในประเทศมากกว่าร้อยละ ๙๐ ทั้งนี้ เพราะระบบการผลิตทุเรียนของประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ยังขาดการจัดทำมาตรฐานการผลิต และการจัดการหลังเก็บเกี่ยวที่ดี

ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในจำนวนประเทศผู้ส่งออกทุเรียนที่มีสัดส่วนของการส่งออกสูงถึงร้อยละ ๗๐ และเพื่อการบริโภคภายในประเทศมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓๐ การที่สวนทุเรียนไทยได้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP และระบบการจัดการหลังเก็บเกี่ยวที่ได้มาตรฐาน GMP การจัดทำระบบการจดทะเบียนสำหรับการเป็นผู้ส่งออกผลทุเรียนสดออกไปนอกราชอาณาจักร ในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดส่งออกทุเรียนมีเหนือกว่าประเทศคู่แข่งรายอื่น ๆ

การส่งออกทุเรียนสดของโลก (ไม่รวมทุเรียนแช่เย็นและแช่แข็ง และอบแห้ง) ในปี ๒๕๖๓ มีปริมาณ ๘๘๕,๘๔๗ ตัน โดย ๓ ประเทศผู้ส่งออกสำคัญ ได้แก่ ไทยส่งออก ๖๒๐,๘๙๒.๗๒ ตัน (ร้อยละ ๗๐.๐๙) ฮองกงส่งออก ๒๔๕,๘๕๑.๓๖ (ร้อยละ ๒๗.๗๕) และมาเลเซียส่งออก ๑๖,๙๖๗.๗๖ (ร้อยละ ๑.๙๒) มีส่วนแบ่งทางการตลาดคิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๓, ๒๑.๘๖ และ ๐.๖๖ ตามลำดับ (ตารางที่ ๓)

ตารางที่ ๓ สถิติการส่งออกทุเรียนสดของโลก ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๓ (จัดอันดับตามมูลค่าการส่งออกของปี ๒๕๖๓)

อันดับ	ประเทศผู้ส่งออก	๒๕๖๑		๒๕๖๒		๒๕๖๓		% การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออก ๒๕๖๓/๒๕๖๒	ส่วนแบ่งการตลาดปี ๒๕๖๓
		ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า ล้านดอลลาร์สหรัฐ	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		
	โลก	๗๕๘,๖๐๒.๒๒	๑,๓๒๔.๑๖	๑,๑๖๕,๖๘๖.๕๕	๒,๑๖๕.๘๓	๘๘๕,๘๔๗.๖๓	๒,๖๘๐.๒๙	๒๓.๗๕	๑๐๐.๐๐
๑	ไทย	๔๙๘,๐๖๗.๗๗	๙๔๗.๖๔	๖๕๕,๓๙๔.๙๙	๑,๔๖๔.๖๑	๖๒๐,๘๙๒.๗๒	๒,๐๗๒.๗๙	๔๑.๕๓	๗๗.๓๓
๒	ฮ่องกง	๒๓๘,๒๔๔.๒๖	๓๔๒.๘๖	๒๕๖,๑๒๑.๐๘	๔๕๕.๒๙	๒๔๕,๘๕๑.๓๖	๕๘๕.๘๘	๒๘.๖๘	๒๑.๘๖
๓	มาเลเซีย	๒๓,๓๘๐.๖๐	๒๙.๕๖	๒๒,๑๖๑.๗๗	๒๒.๒๖	๑๖,๙๖๗.๗๖	๑๗.๖๐	๒๐.๙๔	๐.๖๖
๔	เนเธอร์แลนด์	๓๕๐.๐๐	๑.๒๑	๑,๐๒๗.๐๐	๑.๓๘	๑,๐๙๘.๐๐	๑.๗๕	๒๗.๑๓	๐.๐๗
๕	ฟิลิปปินส์	๑,๓๐๑.๐๓	๑.๐๕	๒,๔๒๖.๒๐	๒.๖๑	๗๖๗.๔๙	๑.๒๑	-๕๓.๘๖	๐.๐๔
๖	อินโดนีเซีย	๑,๐๘๖.๖๘	๑.๓๗	๓๖๐.๑๔	๐.๓๐	๑๐๒.๓๑	๐.๒๓	-๒๓.๐๖	๐.๐๑
๗	สหรัฐอเมริกา	๘๑.๖๙	๐.๒๒	๔๘.๔๙	๐.๑๓	๖๗.๕๗	๐.๑๙	๔๓.๔๗	๐.๐๑
๘	ออสเตรเลีย	-	-	๐.๓๓	๐.๐๐๑	๑๕.๒๔	๐.๑๘	๑๒,๐๗๔.๒๖	๐.๐๑
๙	เยอรมนี	-	๐.๐๐๒	-	๐.๐๐๒	๖.๐๐	๐.๐๙	๓,๘๐๕.๗๒	๐.๐๐
๑๐	ฝรั่งเศส	๑.๐๐	๐.๐๑	๕.๐๐	๐.๐๖	๕.๐๐	๐.๐๘	๕๐.๘๘	๐.๐๐

ที่มา : Global Trade Atlas (GTA)

การจัดการให้เป็นไปตามมาตรฐานการผลิต และมาตรฐานความปลอดภัยของสวนทุเรียนไทย การขึ้นทะเบียนสวนทุเรียนที่ได้มาตรฐาน รวมถึงการที่ไทยเป็นประเทศแรกในกลุ่มอาเซียนที่ได้จัดทำข้อตกลง FTA กับจีนในหมวดสินค้าผักผลไม้ที่มีอัตราภาษีการนำเข้าและส่งออกเป็นศูนย์มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ ประกอบกับพันธุ์ทุเรียนของไทยมีรสชาติเป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภคในจีน อีกทั้งการค้าทุเรียนออนไลน์ในตลาดจีนที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา ได้เป็นแรงขับเคลื่อนต่อการขยายตัวของตลาดทุเรียนในจีนเพิ่มขึ้นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ตลาดรับซื้อผลไม้ไทยกระจุกตัวและพึ่งพาดตลาดจีนเป็นหลักอาจมีความเสี่ยงจากมาตรการทางการค้าจีนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งออกของไทยเข้มงวดขึ้น อาจจะทำให้ต้นทุนการขนส่งของผู้ส่งออกไทยเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้รสนิยมการบริโภคผลไม้ของผู้บริโภคชาวจีนในอนาคตอาจเลือกที่จะหันไปซื้อผลไม้ที่มีรสชาติแปลกใหม่ที่ผลิตจากประเทศอื่นมากขึ้น อาจทำให้ไทยสูญเสียลูกค้าได้ ทั้งนี้ หากผู้ประกอบการไทยหันมาแปรรูปผลไม้มากขึ้น เพื่อนำเสนอรสชาติที่แปลกใหม่น่าจะเป็นโอกาสในการขยายตลาดส่งออกผลไม้ได้เพิ่มอีกทางหนึ่ง

สำหรับมาเลเซียพบว่า การส่งออกทุเรียนไปยังจีนยังมีจำนวนไม่มาก จำกัดอยู่เฉพาะเนื้อทุเรียนแช่เย็นและแช่แข็ง อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๖๑ มาเลเซียได้รับการเปิดตลาดจากจีนให้ สามารถส่งออกทุเรียนสดแช่เย็นทั้งผลไปยังจีนได้อีกทั้งมาเลเซียได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโซ่อุปทานทุเรียนทั้งระบบ เพื่อยกระดับทุเรียนให้เป็นสินค้าส่งออกพรีเมียมของมาเลเซีย โดยได้เร่งปรับปรุงการทำสวนทุเรียนให้ได้มาตรฐาน และการจัดการหลังเก็บเกี่ยวที่ดี ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างจีนและมาเลเซีย ที่ได้อำนวยความสะดวกให้นักธุรกิจชาวจีนมาลงทุนในการทำสวนขนาดใหญ่ รวมถึงการปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อการส่งออกทุเรียน ซึ่งคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตอันใกล้การส่งออกทุเรียนของมาเลเซียไปยังตลาดจีนไม่ว่าจะเป็นเนื้อทุเรียนแช่เย็นและแช่แข็ง ทุเรียนสดแช่เย็นทั้งผล

หรือการส่งออกทุเรียนผลสดในอนาคต (กรณีประเทศจีนอนุญาตให้นำเข้า) จะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด และจะเป็นคู่แข่งกับทุเรียนไทยในตลาดการค้าทุเรียนจีนและทุเรียนโลก

ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนประมาณ ๓.๗๕ แสนไร่ ผลผลิตปี ๒๕๖๔ ประมาณ ๖๔๒,๖๐๐ ตัน เป็นการบริโภคทุเรียนภายในประเทศ ร้อยละ ๔๕ และอีกร้อยละ ๕๕ เป็นการค้าตามชายแดนที่ติดกับจีน ทั้งนี้เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๕ ที่ผ่านมา ประเทศจีนอนุญาตให้เวียดนามนำเข้าทุเรียนผลสดได้ นับเป็นประเทศที่ ๒ ถัดจากประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกทุเรียนไทยในอนาคต ด้วยทุเรียนเวียดนามมีปัจจัยที่สนับสนุนในการแข่งขันได้ คือ ต้นทุนค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ยา ที่ราคาถูกกว่า การขนส่งระยะทางสั้นกว่า ใช้ระยะเวลาเพียง ๓๖ ชั่วโมง ในขณะที่การขนส่งจากประเทศไทยอย่างรวดเร็วที่สุดใช้เวลา ๓-๔ วัน และทุเรียนเวียดนามจะตัดแก่ตรงกับความต้องการของตลาดจีน แต่ข้อดีของทุเรียนเวียดนาม คือ มาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practice) และมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) ยังอยู่ในวงจำกัด จึงเป็นสัญญาณดีต่อมายังประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตทุเรียนรายใหญ่ของโลก จำเป็นต้องควบคุมการผลิตตามมาตรฐาน GAP เพื่อการส่งออกให้ได้ ทุเรียนคุณภาพดี ไม่ตัดทุเรียนอ่อน และควบคุมคุณภาพการคัดในโรงคัดบรรจุที่ได้มาตรฐาน GMP เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขภายใต้พิธีสารระหว่างไทย-จีน รวมถึงปฏิบัติตามมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชอย่างเคร่งครัด เพื่อภาพลักษณ์ที่ดีและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อทุเรียนไทย

สำหรับตลาดนำเข้าทุเรียนโลกในปี ๒๕๖๓ นั้น Global Trade Atlas รายงานว่ามีปริมาณ ๘๗๙,๙๔๗.๕๙ ตัน ลดลงจากปี ๒๕๖๒ ร้อยละ ๑๙.๘๕ อย่างไรก็ตาม มูลค่าการนำเข้าทุเรียนสดในปี ๒๕๖๓ เพิ่มขึ้นสูงกว่าปี ๒๕๖๒ ร้อยละ ๓๑.๑๗ โดยจีนเป็นผู้นำเข้าทุเรียนมากที่สุด ๕๗๕,๕๒๘.๙๓ ตัน (ร้อยละ ๖๐) รองลงมาได้แก่ ฮองกง ๒๖๐,๓๐๓.๗๔ ตัน (ร้อยละ ๓๐.๕๒) ไต้หวัน ๑๒,๕๗๓.๗๕ ตัน (ร้อยละ ๑.๔๒) (ตารางที่ ๔)

ตารางที่ ๔ สถิติการนำเข้าทุเรียนสดของโลก ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๓ (จัดอันดับตามมูลค่าการนำเข้าของปี ๒๕๖๓)

อันดับ	ประเทศผู้ส่งออก	๒๕๖๑		๒๕๖๒		๒๕๖๓		% การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออก ๒๕๖๓/๒๕๖๒	ส่วนแบ่งการตลาดปี ๒๕๖๓
		ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า ล้านดอลลาร์สหรัฐ	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		
	โลก	๗๒๓,๒๘๖.๐๙	๑,๕๐๕.๓๗	๑๐๙,๗๙๔.๘๔	๒,๒๙๐.๐๑	๘๗๙,๙๔๗.๕๙	๓,๐๐๓.๗๒	๓๑.๑๗	๑๐๐.๐๐
๑	จีน	๔๓๑,๙๔๐.๓๘	๑,๐๖๕.๑๒	๖๐๔,๕๗๗.๘๓	๑,๖๐๓.๘๐	๕๗๕,๕๒๘.๙๓	๒,๓๐๑.๗๗	๔๓.๕๒	๗๖.๖๓
๒	ฮองกง	๒๔๕,๑๐๓.๐๓	๓๕๑.๖๘	๒๗๓,๗๕๒.๘๙	๔๘๒.๐๕	๒๖๐,๓๐๓.๗๔	๖๒๙.๑๗	๓๐.๕๒	๒๐.๙๕
๓	ไต้หวัน	๗,๒๙๗.๑๖	๑๒.๖๙	๑๑,๓๗๖.๕๒	๑๙.๒๑	๑๒,๕๗๓.๗๕	๒๓.๒๑	๒๐.๘๒	๐.๗๗
๔	สิงคโปร์	๒๒,๓๘๓.๐๐	๑๓.๗๖	๒๒,๔๓๐.๐๐	๑๔.๒๓	๑๒,๗๖๖.๐๐	๑๑.๑๒	-๒๑.๘๒	๐.๓๗
๕	สหรัฐอเมริกา	๑,๔๗๘.๕๕	๕.๗๕	๑,๖๙๑.๒๒	๕.๙๘	๒,๓๕๘.๘๗	๗.๕๓	๓๐.๒๘	๐.๒๕
๖	มาเก๊า	๘๕๒.๒๓	๓.๐๖	๑,๑๙๓.๑๕	๔.๕๗	๑,๔๗๘.๒๒	๕.๕๖	๒๒.๐๙	๐.๑๘
๗	ไทย	๒๙.๘๘	๐.๐๗	๒๒๙.๑๙	๐.๕๖	๓,๐๘๐.๒๓	๔.๐๕	๗๘๐.๔๓	๐.๑๓
๘	ญี่ปุ่น	๒๕๐.๔๑	๑.๗๗	๓๖๑.๗๗	๒.๗๓	๔๑๓.๗๗	๓.๗๒	๓๖.๙๕	๐.๑๒
๙	เกาหลีใต้	๗๗๗.๒๗	๒.๕๘	๙๙๗.๕๙	๒.๘๖	๑,๐๙๐.๙๐	๓.๑๙	๓๓.๖๕	๐.๑๑
๑๐	มาเลเซีย	๗,๘๖๐.๕๗	๔.๗๗	๖,๓๗๒.๗๐	๔.๐๖	๔๘๐๑.๙๓	๒.๙๔	-๒๗.๓๘	๐.๑๐

ที่มา : Global Trade Atlas

๒.๒ สถานการณ์ทุเรียนของประเทศไทย

๒.๒.๑ การผลิต :

ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก ๖๔๓,๐๓๐ ไร่ ๖๖๓,๐๖๖ ตัน และ ๑,๐๓๑ กิโลกรัม ในปี ๒๕๖๐ เป็น ๘๕๔,๙๘๖ ไร่ ๑,๒๐๑,๔๕๘ ตัน และ ๑,๔๐๕ กิโลกรัม ในปี ๒๕๖๔ หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๗.๖๔ ร้อยละ ๑๗.๐๔ และร้อยละ ๘.๗๓ ต่อปี ตามลำดับ เนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกใหม่โดยปรับเปลี่ยนพืชเดิม เช่น ยางพารา เงาะ ลองกอง และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น มาปลูกทุเรียนแทน ประกอบกับราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดีอย่างต่อเนื่อง จึงจูงใจให้เกษตรกรบำรุงดูแลรักษาสวนทุเรียนเป็นอย่างดี

ปี ๒๕๖๔ เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก ๗๙๗,๕๕๓ ไร่ ๑,๑๑๕,๙๙๙ ตัน และ ๑,๓๙๙ กิโลกรัม ในปี ๒๕๖๓ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๒๐ ร้อยละ ๗.๖๖ และร้อยละ ๐.๔๓ ตามลำดับ เนื้อที่ให้ผลรวมทั้งประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากทุเรียนที่ปลูกในปี ๒๕๕๙ ของแหล่งผลิตที่สำคัญทางภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เริ่มเก็บเกี่ยวและให้ผลผลิต ยกเว้นภาคเหนือที่ประสบภัยแล้งในช่วงต้นปี ๒๕๖๓ ทำให้ทุเรียนยืนต้นตาย สำหรับผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น เนื่องจากในช่วงปลายปี ๒๕๖๓ มีฝนตกอย่างต่อเนื่อง ต้นทุเรียนได้รับน้ำเพียงพอ ต้นสมบูรณ์พร้อมสำหรับการออกดอกสามารถออกดอกและติดผลดีกว่าปีที่ผ่านมา ประกอบกับราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดีอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรจึงดูแลรักษาดีขึ้น ส่งผลให้ต้นทุเรียนมีความสมบูรณ์ให้ผลผลิตมากขึ้น ภาพรวมผลผลิตทั้งประเทศจึงเพิ่มขึ้น และในปี ๒๕๖๕ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คาดการณ์เนื้อที่ให้ผล ๙๑๔,๖๓๕ ไร่ ผลผลิต ๑,๓๒๑,๖๔๘ ตัน ผลผลิตต่อไร่ ๑,๔๔๕ กิโลกรัม/ไร่ (ตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๕ เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ทุเรียน ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

ปี	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่)
๒๕๖๐	๖๔๓,๐๓๐	๖๖๓,๐๖๖	๑,๐๓๑
๒๕๖๑	๖๗๕,๓๔๓	๗๕๙,๘๒๙	๑,๑๒๕
๒๕๖๒	๗๒๓,๗๔๙	๑,๐๑๘,๑๖๑	๑,๔๐๗
๒๕๖๓	๗๙๗,๕๕๓	๑,๑๑๕,๙๙๙	๑,๓๙๙
๒๕๖๔	๘๕๔,๙๘๖	๑,๒๐๑,๔๕๘	๑,๔๐๕
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	๗.๖๔	๑๗.๐๔	๘.๗๓
๒๕๖๕*	๙๑๔,๖๓๕	๑,๓๒๑,๖๔๘	๑,๔๔๕

หมายเหตุ: *ประมาณการ

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในปัจจุบัน เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนโดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้นโดยการนำเครื่องจักรกลการเกษตร มาใช้ในการจัดการสวนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดปัญหาแรงงาน ยกตัวอย่างเช่น การใช้รถตัดหญ้า เครื่องพ่นยาแรงสูง มอเตอร์สูบน้ำ ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวส่วนใหญ่เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเอง ดำเนินการจัดซื้อ และมีความสะดวกในการดำเนินงานสำหรับสวนทุเรียนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีเครื่องจักรกลเกษตรที่ทันสมัยจำนวนมากที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการภายในสวนทุเรียนที่มีขนาดใหญ่ได้ เช่น รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่งขับ แอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสเปรย์พ่นสารเคมี เป็นต้น แต่การยอมรับของเกษตรกรก็ยังไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มั่นใจถึงผลตอบแทนที่จะกลับคืนมา ดังนั้น การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนไทยสู่การทำเกษตรแบบ Smart farming นั้น ควรสร้างการรับรู้ของเกษตรกรในการเลือกใช้เครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ของตนเอง และประเมินความคุ้มค่าในการลงทุนทางการเงินจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรได้มากขึ้น นอกจากนี้ ในมิติด้านโลจิสติกส์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในสวนทุเรียน เช่น การเคลื่อนย้ายรถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง การตัดหญ้า การพ่นสารเคมี และการเคลื่อนย้ายผลผลิตไปเก็บรักษาก่อนนำส่งถึงเพื่อจำหน่าย ก็เป็นประเด็นที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่การจัดการสวนทุเรียนรูปแบบใหม่ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานภายในสวน สามารถลดเวลาและลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรได้อย่างมาก

๒.๒.๒ แหล่งเพาะปลูกทุเรียนที่สำคัญ

จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี ๒๕๖๓ พื้นที่เพาะปลูกทุเรียนของประเทศไทย กว่าร้อยละ ๕๕.๓๖ จะอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ ถัดมาจะอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออก ร้อยละ ๓๖.๕๕ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนมากที่สุด ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) ชุมพร พื้นที่ ๑๙๖,๑๕๘ ไร่ ๒) จันทบุรี พื้นที่ ๑๙๕,๑๒๖ ไร่ ๓) ระยอง พื้นที่ ๖๖,๓๘๒ ไร่ ๔) นครศรีธรรมราช พื้นที่ ๕๓,๖๗๐ ไร่ และ ๕) ยะลา พื้นที่ ๕๓,๖๒๑ ไร่ และในปัจจุบันก็มีพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการปลูกทุเรียนและสามารถให้ผลผลิตได้แต่ก็ยังไม่มากนัก เน้นสร้างจุดเด่นและเรื่องราวในแต่ละพื้นที่เพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม เช่น ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ทุเรียนหลงลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่ ทุเรียนปราจีน เป็นต้น

๒.๒.๓ การบริโภคภายในประเทศ

ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ความต้องการบริโภคภายในประเทศเพิ่มขึ้นจาก ๑๔๗,๒๙๐ ตัน ในปี ๒๕๖๐ เป็น ๒๙๑,๔๒๙ ตัน ในปี ๒๕๖๔ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๒.๗๓ ต่อปี แต่ทั้งนี้เมื่อเทียบความต้องการบริโภคทุเรียนระหว่างปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔ พบว่าในปี ๒๕๖๔ มีการบริโภคทุเรียนลดลงจากปี ๒๕๖๓ ร้อยละ ๓๕.๘๔ เนื่องจากทุเรียนเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดจีน ส่งผลให้ราคาส่งออกสูงกว่าราคาในประเทศ จึงใจให้เกษตรกรเพิ่มการส่งออก ประกอบกับเส้นทางการขนส่งไปยังจีนในปัจจุบันมีทั้งทางเรือจากท่าเรือแหลมฉบัง ทางบกจากเส้นทาง R9 เส้นทาง R3A

และเส้นทาง R12 รวมทั้งทางเครื่องบิน และมีการจำหน่ายผ่านระบบสั่งซื้อล่วงหน้า (Pre-Order Platform) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ บริษัทเอกชน และสหกรณ์ผลไม้ อาทิ สหกรณ์เมืองชล จังหวัดจันทบุรี และในปี ๒๕๖๕ คาดว่าความต้องการบริโภคทุเรียนภายในประเทศ จะเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๔ ร้อยละ ๑๒.๐๘ ซึ่งเป็นผลจากปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น (ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) (ตารางที่ ๖)

ตารางที่ ๖ การบริโภคภายในประเทศและการส่งออกทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ปี	การบริโภคในประเทศ ^๑ (ตัน)	การส่งออก ^๒		
		ปริมาณ (ตันสด)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
๒๕๖๐	๑๔๗,๒๙๐	๕๑๕,๗๗๖	๕๐๕,๔๒๖	๒๔,๙๔๓
๒๕๖๑	๒๒๙,๓๗๖	๕๓๐,๔๕๓	๕๑๙,๑๐๑	๓๕,๓๙๙
๒๕๖๒	๓๒๗,๓๖๔	๖๙๐,๗๙๗	๖๘๒,๘๐๗	๕๑,๑๘๑
๒๕๖๓	๔๕๕,๒๓๐	๖๖๑,๗๖๙	๖๕๓,๔๗๖	๗๒,๕๖๗
๒๕๖๔*	๒๙๑,๔๒๙	๙๑๐,๐๒๙	๙๐๕,๕๙๗	๑๑๕,๐๙๕
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	๒๒.๗๓	๑๔.๕๓	๑๔.๙๖	๔๕.๘๘
๒๕๖๕*	๓๒๖,๖๓๙	๑,๐๐๐,๖๙๔	๙๙๕,๐๐๙	๑๒๖,๕๘๙

หมายเหตุ: *ประมาณการ

อัตราแปลง: ทุเรียนสด ๑๐ กก. = ทุเรียนอบแห้ง ๑ กก. และทุเรียนกวน ๖ กก. = ทุเรียนกวน ๑ กก.

ที่มา: ^๑ จากการค้ารวม

^๒ กรมศุลกากร

๒.๒.๔ การตลาดและการส่งออกทุเรียน

ในปี ๒๕๖๔ ทุเรียนของไทยมีการส่งออกในรูปแบบทุเรียนสดเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นมูลค่าการส่งออกร้อยละ ๙๒.๐๕ ถัดมาเป็นทุเรียนแช่แข็งร้อยละ ๗.๖๔ ทุเรียนอบแห้งร้อยละ ๐.๒๕ ทุเรียนกวนร้อยละ ๐.๐๕ ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาปริมาณการส่งออกทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ มีปริมาณ ๙๐๕,๕๙๗ ตัน มูลค่า ๑๑๕,๐๙๕ ล้านบาท ซึ่งมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นกว่าในปี ๒๕๖๓ ที่มีปริมาณการส่งออก ๖๕๓,๔๗๖ ตัน และมีมูลค่าการส่งออก ๗๒,๕๖๗ ล้านบาท เนื่องจากความต้องการในตลาดต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการส่งออกผลไม้ ส่งผลให้ราคาส่งออกทุเรียนและผลิตภัณฑ์จึงอยู่ในระดับที่สูง และมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น แบ่งเป็น

๑) ทูเรียนสด เพิ่มขึ้นจาก ๖๒๐,๘๘๓ ตัน มูลค่า ๖๕,๖๓๐.๙๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๘๖๐,๕๓๒ ตัน มูลค่า ๑๐๕,๙๔๖.๙๙ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๔ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๕๙ และร้อยละ ๖๑.๔๓ ต่อปี ตามลำดับ โดยตลาดส่งออกสำคัญของทูเรียนสด ได้แก่ จีน ฮองกง เวียดนาม สหรัฐอเมริกา และไต้หวัน คิดเป็นร้อยละการส่งออก ๘๙.๙๖, ๕.๖๒, ๓.๔๐, ๐.๒๔ และ ๐.๒๑ ตามลำดับ

๒) ทูเรียนแช่แข็ง เพิ่มขึ้นจาก ๓๑,๑๓๔ ตัน มูลค่า ๖,๕๔๘.๖๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๔๓,๒๔๕ ตัน มูลค่า ๘,๗๙๗.๘๓ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๔ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๙๐ และร้อยละ ๓๔.๓๕ ต่อปี ตามลำดับ โดยตลาดส่งออกสำคัญของทูเรียนแช่แข็ง ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และฝรั่งเศส คิดเป็นร้อยละการส่งออก ๘๗.๒๕, ๗.๓๙, ๑.๘๐, ๑.๗๑ และ ๐.๓๐ ตามลำดับ

๓) ทูเรียนอบแห้ง เพิ่มขึ้นจาก ๒๖๒ ตัน มูลค่า ๒๒๙.๖๘ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๓๓๓ ตัน มูลค่า ๒๘๘.๒๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๔ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕.๙๕ และร้อยละ ๒๕.๕๐ ต่อปี ตามลำดับ โดยตลาดส่งออกสำคัญของทูเรียนอบแห้ง ได้แก่ จีน ฮองกง สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละการส่งออก ๘๒.๑๗, ๖.๙๙, ๕.๑๒, ๓.๐๔ และ ๐.๖๕ ตามลำดับ

๔) ทูเรียนกวน ลดลงจาก ๑,๑๘๗ ตัน มูลค่า ๑๕๗.๒๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๔๘๗ ตัน มูลค่า ๖๒.๔๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๔ หรือลดลงร้อยละ ๕๘.๙๗ และร้อยละ ๖๐.๓๑ ต่อปี ตามลำดับ โดยตลาดส่งออกสำคัญของทูเรียนกวน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และจีน คิดเป็นร้อยละการส่งออก ๒๗.๔๒, ๒๕.๔๐, ๙.๓๐, ๘.๕๘ และ ๔.๗๒ ตามลำดับ

ในปี ๒๕๖๕ คาดว่าการส่งออกทูเรียนสดและผลิตภัณฑ์จะเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยมีปริมาณ ๙๙๕,๐๐๙ ตัน (คิดเป็นปริมาณต้นสด ๑,๐๐๐,๖๙๔ ตัน) แยกเป็น ทูเรียนสด ๙๔๖,๕๘๕ ตัน ทูเรียนแช่แข็ง ๔๗,๕๗๐ ตัน ทูเรียนอบแห้ง ๓๕๓ ตัน และทูเรียนกวน ๕๐๒ ตัน เนื่องจากความต้องการของตลาดต่างประเทศยังคงมีอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะตลาดจีน ประกอบกับการพัฒนาระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ของจีนให้รองรับพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคที่มีมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริโภคของจีนในมณฑลต่าง ๆ เข้าถึงการบริโภคทูเรียนได้ง่าย และสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นโยบายส่งเสริมการส่งออกผลไม้ไทยไปตลาดโลก เน้นใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี (FTA) โดยเฉพาะความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ซึ่งสาธารณรัฐเกาหลีจะทยอยลดภาษีนำเข้าทูเรียนสดให้ ภาควิชาจากร้อยละ ๔๕ เป็นร้อยละ ๐ ภายใน ๑๐ ปี นับตั้งแต่ความตกลง RCEP มีผลใช้บังคับ (ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) (ตารางที่ ๗)

ตารางที่ ๗ การส่งออกทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ปริมาณ: ตัน / มูลค่า: ล้านบาท

ปี	ทุเรียนสด		ทุเรียนแช่แข็ง		ทุเรียนอบแห้ง		ทุเรียนกวน		รวม	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
๒๕๖๐	๔๙๐,๔๘๙	๒๒,๐๙๘.๔๔	๑๓,๓๐๓	๒,๒๗๕.๖๓	๕๔๕	๔๓๑.๓๓	๑,๐๘๙	๑๓๗.๕๕	๕๐๕,๔๒๖	๒๔,๙๔๓
๒๕๖๑	๔๙๖,๙๔๓	๓๐,๑๘๖.๙๗	๒๐,๒๒๒	๔,๗๑๐.๑๕	๔๑๘	๓๔๖.๑๙	๑,๕๑๘	๑๕๕.๔๗	๕๑๙,๑๐๑	๓๕,๓๙๙
๒๕๖๒	๖๕๕,๓๙๕	๔๕,๔๘๑.๔๖	๒๕,๙๘๖	๕,๓๗๐.๔๙	๒๑๕	๑๙๗.๗๒	๑,๒๑๑	๑๓๑.๗๕	๖๘๒,๘๐๓	๕๑,๑๘๑
๒๕๖๓	๖๒๐,๘๙๓	๖๕,๖๓๐.๙๐	๓๑,๑๓๔	๖,๕๔๘.๖๕	๒๖๒	๒๒๙.๖๘	๑,๑๘๗	๑๕๗.๒๗	๖๕๓,๔๗๗	๗๒,๕๖๗
๒๕๖๔	๘๖๐,๕๓๒	๑๐๕,๙๔๖.๙๙	๔๓,๒๔๕	๘,๗๙๗.๘๓	๓๓๓	๒๘๘.๒๔	๔๘๗	๖๒.๔๒	๙๐๙,๕๙๗	๑๑๕,๐๙๕
* ๒๕๖๕	๙๕๖,๕๘๕	๑๑๖,๕๕๑.๖๙	๔๗,๕๗๐	๙,๖๗๗.๖๑	๓๕๓	๓๐๕.๕๓	๕๐๒	๖๕.๒๙	๙๙๕,๐๐๙	๑๒๖,๕๘๙
ตลาด ส่งออก สำคัญ ของไทย ปี ๒๕๖๔	๑. จีน ร้อยละ ๘๙.๙๖ ๒.ฮ่องกง ร้อยละ ๕.๖๒ ๓. เวียดนาม ร้อยละ ๓.๔๐ ๔. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๐.๒๔ ๕. ไต้หวัน ร้อยละ ๐.๒๑		๑. จีน ร้อยละ ๘๗.๒๕% ๒. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๗.๓๙ ๓. ออสเตรเลีย ร้อยละ ๑.๘๐ ๔. แคนาดา ร้อยละ ๑.๗๑ ๕. ฝรั่งเศส ร้อยละ ๐.๓๐		๑. จีน ร้อยละ ๘๒.๑๗ ๒. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๖.๙๙ ๓. ฮ่องกง ร้อยละ ๕.๑๒ ๔. ออสเตรเลีย ร้อยละ ๓.๐๔ ๕. ญี่ปุ่น ร้อยละ ๐.๖๕		๑. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๒๗.๔๒ ๒. ญี่ปุ่น ร้อยละ ๒๕.๔๐ ๓. เกาหลีใต้ ร้อยละ ๙.๓๐ ๔. ไต้หวัน ร้อยละ ๘.๕๘ ๕. จีน ร้อยละ ๔.๗๒		๑. เมียนมา ร้อยละ ๒๘.๒๓ ๒. ลาว ร้อยละ ๒๐.๖๘ ๓. กัมพูชา ร้อยละ ๘.๐๒ ๔. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ ๗.๗๓ ๕. อินдия ร้อยละ ๗.๑๓	

หมายเหตุ * ประมาณการ

อัตราการแปลง : ทุเรียนสด ๑๐ กก.= ทุเรียนอบแห้ง ๑ กก. , ทุเรียนสด ๖ กก.= ทุเรียนกวน ๑ กก.

ที่มา จากการคำนวณกรมศุลกากร

๒.๒.๕ สถิติการนำเข้าทุเรียนสด

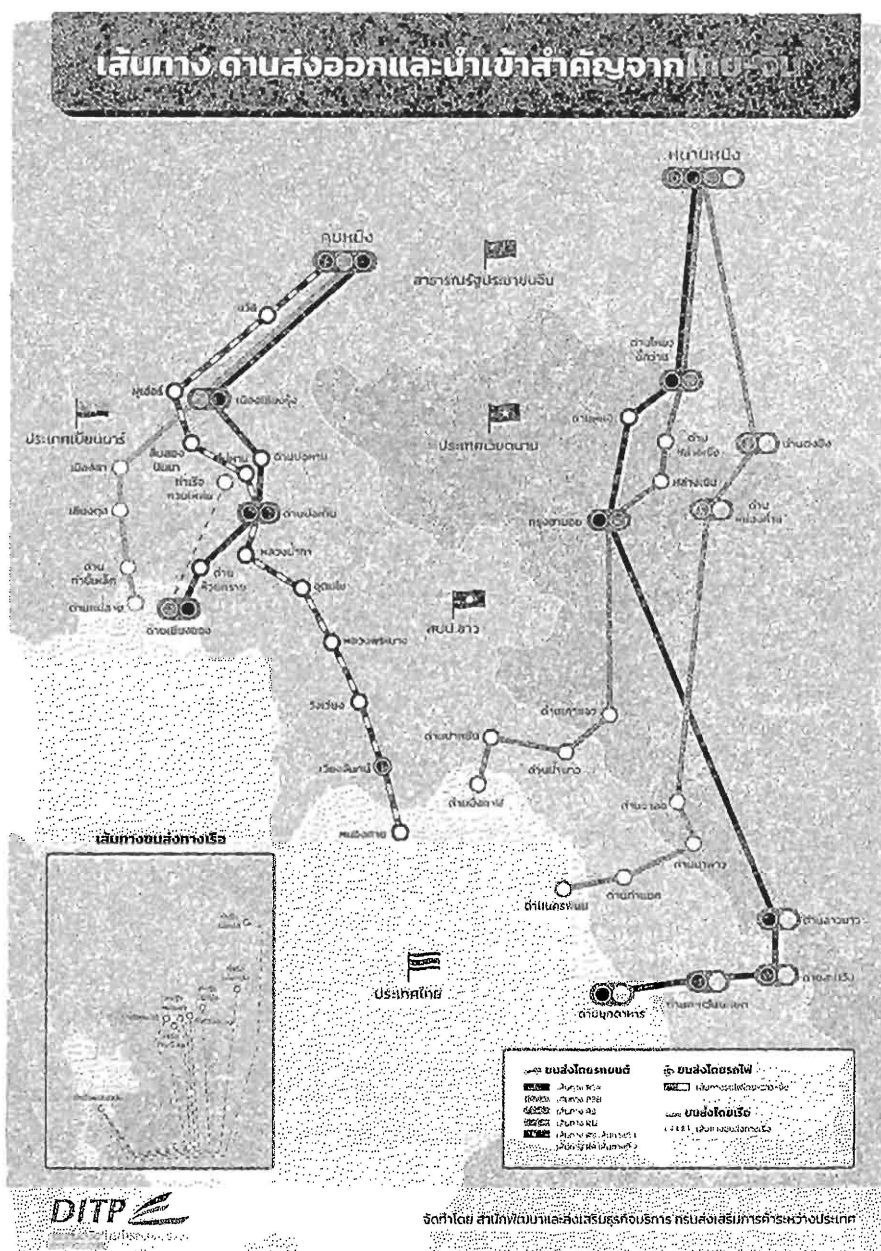
ในปี ๒๕๖๔ ไทยมีการนำเข้าทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์รวมปริมาณ ๓๒,๗๐๗.๕๓ ตัน เพิ่มขึ้นจากปริมาณ ๒๑,๐๙๙.๓๐ ตัน ในปี ๒๕๖๓ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๕.๐๒ ขณะที่มูลค่าการนำเข้า ๗๑.๙๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจาก ๔๓.๖๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ๒๕๖๓ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๔.๗๗ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาปริมาณการนำเข้าพบว่าทุเรียนแช่แข็งจะมีปริมาณการนำเข้าสูงสุดคิดเป็น ร้อยละ ๘๐.๑๐ (๒๖,๑๙๙.๓๓ ตัน) โดยตลาดนำเข้าที่สำคัญคือ เวียดนามร้อยละ ๙๔.๓๕ ถัดมาเป็น ทุเรียนสดร้อยละ ๑๒.๘๐ (๔,๑๘๖.๙๙ ตัน) ตลาดนำเข้าที่สำคัญ คือ เวียดนามเช่นเดียวกันคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๔๗ ดังตารางที่ ๘

ตารางที่ ๘ การนำเข้าสินค้าทุเรียนและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

รายการ	๒๕๖๐		๒๕๖๑		๒๕๖๒		๒๕๖๓		๒๕๖๔		% การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการนำเข้า ๖๔/๖๕	ตลาดนำเข้าสำคัญของไทยปี ๒๕๖๔ (จัดอันดับตามมูลค่า)
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		
ทุเรียนสด (พิกัด ๐๘๑๐.๖๐)	๘๓.๘๗	๐.๑๑	๒๙.๘๘	๐.๐๗	๒๒๙.๑๙	๐.๔๖	๓,๐๘๐.๒๓	๔.๐๕	๔,๑๘๖.๙๙	๔.๘๙	๒๐.๘๙	๑. เวียดนาม (ร้อยละ๘๑.๔๗) ๒. ไทย (ร้อยละ ๑๘.๕๓)
ทุเรียนแช่แข็ง (พิกัด ๐๘๑๑.๙๐,๐๑,๐๒)	๓๑๘.๓๘	๐.๙๘	๖๗๗.๘๒	๑.๙๙	๒,๙๑๐.๐๖	๘.๘๕	๑๙,๖๒๓.๓๗	๓๓.๑๙	๒๖,๑๕๖.๙๓	๖๐.๓๓	๘๑.๗๗	๑. เวียดนาม (ร้อยละ ๙๔.๓๕) ๒. ฟิลิปปินส์ (ร้อยละ๓.๙๒) ๓. อินโดนีเซีย (ร้อยละ ๑.๐๐) ๔. ไทย (ร้อยละ ๐.๕๗) ๕. มาเลเซีย (ร้อยละ๐.๑๖)
ทุเรียนอบแห้ง (พิกัด ๐๘๑๓.๕๐,๙๐,๐๐๑)	๐.๐๐๔	๐.๐๐๐๔	๐.๑๐๙	๐.๐๐๒๙	๐.๕๕	๐.๐๑๒	๖.๓๖	๐.๒๐	๐.๐๒	๐.๐๐	-	๑. ไทย (ร้อยละ ๑๐๐.๐๐)
ผลไม้ปรุงแต่งรวมถึงทุเรียนทอด (พิกัด ๒๐๐๘.๙๙,๙๐,๐๐๑)	๑,๙๒๔.๖๔	๒.๘๐	๓,๒๗๐.๘๕	๘.๕๓	๑,๘๒๙.๘๒	๗.๒๙	๒,๑๐๖.๘๗	๕.๔๙	๒,๑๔๖.๑๓	๖.๐๖	๑๐.๔๗	๑. จีน (ร้อยละ ๗๓.๙๔) ๒. สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ๔.๘๕) ๓. ญี่ปุ่น (ร้อยละ ๔.๓๖) ๔. เกาหลีใต้ (ร้อยละ๒.๙๕) ๕. นิวซีแลนด์ (ร้อยละ๒.๗๗)
แยม แอลลิเกอัม และผลไม้รวมรวมถึงทุเรียนกวน (พิกัด ๒๐๐๗.๙๙,๙๐ และ๒๐๐๗.๙๙,๒๐)	๑๓๓.๘๒	๐.๕๖	๒๒๙.๐๓	๐.๙๘	๒๔๗.๗๕	๐.๘๗	๑๘๖.๕๑	๐.๗๖	๑๗๙.๐๖	๐.๗๓	-๗.๑๕	๑. ฝรั่งเศส (ร้อยละ ๖๙.๕๓) ๒. สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ ๑๔.๐๙) ๓. ออสเตรเลีย (ร้อยละ ๑๑.๗๓) ๔. เดนมาร์ก (ร้อยละ ๙.๙๔) ๕. ออสเตรีย (ร้อยละ ๖.๕๖)
รวม	๒๔๖๐.๕๓	๓.๙๕	๕,๒๐๗.๖๙	๑๑.๕๗	๕,๖๒๗.๓๗	๑๗.๕๘	๒,๑๐๙.๙๐	๔๓.๖๙	๗,๒๖๗.๕๓	๗๑.๙๔	๖๔.๗๗	

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

๒.๒.๖ เส้นทางทางการขนส่งทุเรียนของไทย

ภาพที่ ๑ เส้นทางด้านส่งออกและนำเข้าสำคัญจากไทย - จีน

การขนส่งทุเรียนไทยประกอบด้วยเส้นทางหลัก ๓ เส้นทาง คือ ทางเรือ ทางบก (รถยนต์และรถไฟ) และทางอากาศ ประเทศส่วนใหญ่ที่ส่งออกคือ ประเทศจีน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๘๙.๙๖ โดยในปี ๒๕๖๔ ประเทศไทยส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีนผ่านเส้นทางเรือมากที่สุด ร้อยละ ๕๑ ถัดมาเป็นเส้นทางบก ร้อยละ ๔๘ และทางเครื่องบินร้อยละ ๐.๕ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๓ โดยการขนส่งแต่ละเส้นทางจะมีช่องทางการขนส่งที่หลากหลาย คือ

๑) เส้นทางขนส่งโดยเรือ : ใช้ระยะเวลาประมาณ ๑๒-๑๓ วัน

เริ่มต้นจากท่าเรือแหลมฉบัง ประเทศไทย ไปยังท่าเรือปลายทาง ณ ประเทศจีน โดยท่าเรือที่ได้รับความนิยมในการส่งออกผลไม้ไทยมีจำนวน ๗ แห่ง ได้แก่ ท่าเรือเซอโซ่ว (มณฑลเซินเจิ้น) ท่าเรือหนานซา (มณฑลกว่างตุง) ท่าเรือจ้านเจียน (มณฑลกว่างตุง) ท่าเรือซินโจว (เมืองซินโจว) ท่าเรือเซี่ยเหมิน (มณฑลฝูเจี้ยน) ท่าเรือเซียงไฮ้ (นครเซียงไฮ้) และท่าเรือฮ่องกง

๒) เส้นทางขนส่งทางบก : ๒ เส้นทาง ใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ - ๓ วัน

๒.๑) เส้นทาง R3A เป็นเส้นทางที่เชื่อมกันระหว่าง ไทย - ลาว - จีน เข้าด้วยกัน โดยมี ๒ เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางที่ ๑ ทางบก : ด้านเชียงของ (จังหวัดเชียงราย) -> ด้านห้วยทราย (แขวงบ่อแก้ว-เวียงคุก-หลวงน้ำกา)-ด้านบ่อเต็น (สปป.ลาว) -> มณฑลยูนนาน (ด้านบ่อหาน- เมืองเซียงรุ่ง-คุนหมิง)
- เส้นทางที่ ๒ ทางน้ำ การขนส่งสินค้าผ่านทางด้านเชียงของ (จังหวัดเชียงราย) -ด้านห้วยทราย - ท่าเรือกวานเหล่ย โดยเมื่อถึงจุดหมายแล้วก็นำสินค้ากระจายไปยังมณฑลฉงชิ่ง มณฑลฉินตู และมณฑลเสฉวน

๒.๒) เส้นทาง R3B โดยเส้นทางหลักจะผ่านไทย - พม่า - จีน เส้นทางนี้จะเดินทางจากด่านแม่สาย เพื่อเข้าสู่ด่านท่าซี้เหล็ก (ประเทศพม่า) เพื่อมุ่งตรงไปยังด่านเมืองเซียงตุง ผ่านจุดข้ามแดนถาวรเข้าสู่เหม่ง หยาง หรือเซียงรุ่ง (ประเทศจีน) ไปบรรจบกับ R3A ที่คุนหมิง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ถนนสองเส้นที่บรรจบกันนี้เรียกว่า “สี่เหลี่ยมมรกต”

๒.๓) เส้นทาง R8 เป็นเส้นทางที่เชื่อม ๔ ประเทศไว้ด้วยกันเริ่มต้นจากจังหวัดบึงกาฬ (ประเทศไทย) - ด้านปากซัน (สปป.ลาว) - ด้านน้ำพาว - ด้านเกาแจว (ฮาดิงห์ ประเทศเวียดนาม) - กรุงฮานอย - ด้านเหล่าเซิน - ด้านโหยวอ๊กวาน (ประเทศจีน)

๒.๔) เส้นทาง R9 เป็นด่านทางการค้าผลไม้ที่สำคัญอีกเช่นกัน โดยเส้นทางนี้จะผ่าน ด้านไทย - ลาว - เวียดนาม - จีน โดยมี ๒ เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางที่ ๑: ด้านมุกดาหาร - ด้านสะหวันนะเขต - ด้านสะหวัน - ด้านลาวบาว - กรุงฮานอย - ด้านหุหงิ - ด้านโหยวอ๊กวาน - หนานหนิง แยกอีกหนึ่งเส้นทางไปโดยรถไฟไปสถานีผิงเสียง - หนานหนิง
- เส้นทางที่ ๒: ด้านมุกดาหาร - สะหวันนะเขต (สปป.ลาว) - ด้านสั๊กวัน - ด้านลาวบาว - ด้านหม่องก้อย (กว่างมิงห์ เวียดนาม) - ด้านตงซิง (เมืองฝางเซิงก่าง) ที่เป็นเส้นทางใหม่ขนส่งผลไม้ไทยสู่จีนหลังจากนั้นก็ไปสิ้นสุดที่เมืองหนานหนิงและกระจายสินค้าไปยัง มณฑลเซี่ยเหมิน มณฑลกว่างโจว ปักกิ่ง เซียงไฮ้ และมณฑลหูหนาน

๒.๕) เส้นทาง R๑๒ เป็นหนึ่งในเส้นทางขนส่งจากไทยสู่เวียดนาม จากไทยสู่และจีน ที่สั้นที่สุด และถือเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อภาคอีสานของไทยกับนานาประเทศเพื่อนบ้าน และเข้าสู่ด่านในประเทศจีน ถึง ๒ ด่าน ๒ เส้นทาง โดยแยกได้เป็น ๒ เส้นทางดังนี้

- เส้นทางที่ ๑: ด่านนครพนม (ประเทศไทย) - ด่านท่าแขก (สปป.ลาว) - ด่านน้ำพาว - ด่านจาลอ (ประเทศเวียดนาม) - ด่านหุหงิ - ด่านโหยวอีกว่าน (ประเทศจีน)

- เส้นทางที่ ๒: ด่านนครพนม (ประเทศไทย) - ด่านท่าแขก (สปป.ลาว) - ด่านน้ำพาว - ด่านจาลอ (ประเทศเวียดนาม) - ด่านหม่องกาย - ด่านตงซิน (ประเทศจีน)

๒.๖) เส้นทางขนส่งโดยรถไฟ

ทางรถไฟสายเวียงจันทน์-คุนหมิง หรือ ทางรถไฟสายจีน-ลาว สามารถลำเลียงสินค้าและผู้โดยสารจากจีนตอนใต้ ผ่านลาว โดยเส้นทางนี้จะเชื่อมจากนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน มาที่บ่อเต็น สปป.ลาว และมีปลายทางที่นครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งสามารถเชื่อมต่อประเทศไทยได้ที่สถานีรถไฟหนองคาย ที่อยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์เพียง ๒๔ กิโลเมตร ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕ ประเทศไทยได้นำร่องส่งทุเรียนไปจีนผ่านเส้นทางรถไฟความเร็วสูง จำนวน ๒๕ ตู้ ๔๒๕ ตัน โดยเป็นการขนส่งระบบผสมผสาน “ราง - รถ” โดยรถบรรทุกคอนเทนเนอร์บรรทุกทุเรียนที่ผ่านการตรวจสอบโรคพืช ไม่มีทุเรียนอ่อนและปลอดการปนเปื้อนโควิดเดินทางจากภาคตะวันออกถึงจังหวัดหนองคายข้ามแม่น้ำโขงที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ ๑ ไปถ่ายตู้ที่ทำบักทำนาแล้ง ก่อนลำเลียงไปขึ้นแคร่รถไฟที่สถานีเวียงจันทน์ได้แล้วเดินทางไปยังสถานีรถไฟนาเตยในแขวงหลวงน้ำทา ก่อนยกขึ้นรถบรรทุกคอนเทนเนอร์เดินทางต่อไปด่านบ่อเต็นข้ามพรมแดน “ลาว - จีน” ไปตรวจโรคพืชและโควิดที่ด่านโมฮ่านในมณฑลยูนนาน

๓) เส้นทางขนส่งโดยเครื่องบิน : ใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง

จากสนามบินสุวรรณภูมิ สู่อำเภอหนานหนิง ประเทศจีน ซึ่งเป็นด่านใหม่ล่าสุดที่จีนเปิดให้นำเข้าผลไม้จากไทย ภายหลังจากสำนักงานศุลกากรแห่งชาติจีน (GACC) อนุมัติให้ท่าอากาศยานหนานหนิงนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศได้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เม.ย. ๒๕๖๕ เป็นผลมาจากเจรจาและผลักดันของทีมประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อวันที่ ๑๓ พ.ค. ที่ผ่านมา หลังใช้เวลาบิน ๒ ชั่วโมง โดยเที่ยวบิน HT3828 ของสายการบินเทียนจินแอร์ คาร์โก ได้ขนส่งทุเรียนไทยล็อตแรกผ่านด่านสนามบินหนานหนิง แสดงให้เห็นว่าด่านสนามบินหนานหนิงเปิดรับการนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศอย่างเป็นทางการ

ทั้งนี้ในปี ๒๕๖๕ “คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (ฟรุ๊ตบอร์ด) โดย นายเฉลิมชัย ศรีอ่อน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะประธาน ได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในการบริหารโลจิสติกส์สำหรับฤดูกาลผลไม้ โดยให้เพิ่มการขนส่งทางเรือเป็นร้อยละ ๕๕ ทางบก ร้อยละ ๔๐ ทางราง (รถไฟสายจีน-ลาว) และทางอากาศ รวมกันร้อยละ ๕ เพื่อลดความแออัดของด่านทางบกในช่วงผลผลิตทุเรียนออกมาก

๒.๓ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบ ปี ๒๕๖๕

จากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกทุเรียนไทย โดยเฉพาะตลาดประเทศจีน ซึ่งเป็นตลาดหลักการส่งออกทุเรียนสดของประเทศไทยกว่าร้อยละ ๙๐ เทียบกับปริมาณการส่งออกทั้งหมด จากมาตรการซีโรโควิด (Zero Covid) หรือโควิดเป็นศูนย์ของจีน ทำให้การขนส่งติดขัดที่ด่านนำเข้าอย่างหนักหลายด่านในช่วงที่ผ่านมา ต้องใช้เวลาหลายวันทำให้สินค้าเสียหาย ขณะเดียวกันจีนได้กำหนดมาตรการนี้ทุกช่องทางด่านนำเข้าทั้งทางเรือ ท่าอากาศยาน และด่านทางบกกว่า ๑๐๐ ด่านตลอดพรมแดนรอบประเทศ โดยเมื่อตรวจพบเชื้อ Covid-19 ทั้งเชื้อเป็น และเชื้อตาย จะแจ้งเตือนให้แก้ไขปรับปรุงภายใน ๓ - ๕ วัน ไปจนถึงการปิดด่านหรือระงับการนำเข้า (เฉพาะด่าน)

ทั้งนี้ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของประเทศไทย โดยคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (ฟรุ้ทบอร์ด) ที่มี ดร.เฉลิมชัย ศรีอ่อน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน ได้มีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจกับ สำนักงานศุลกากรแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน(GACC) กรณีการปิด-เปิดด่าน มาตรการป้องกันการปนเปื้อนเชื้อโควิดตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การเร่งเปิดบริการการขนส่งผ่านเส้นทางรถไฟลาว-จีน การขยายตลาดทุเรียนไปยังตลาดรองอื่นๆ การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การจัดเก็บผลไม้ระบบสต็อก และมีแผนพัฒนาห้องเย็นด้วยไนโตรเจนเหลวด้วยอุณหภูมิลบ ๑๘๐ - ๑๙๖ องศาเซลเซียส สามารถเก็บได้นานกว่า ๑ ปี และคงสภาพเดิมกว่า ร้อยละ ๙๐ เมื่อคืนรูป เป็นต้น และได้มีแนวทางการบริหารจัดการผลไม้แบบเบ็ดเสร็จในพื้นที่ปี ๒๕๖๕-๒๕๖๖ โดยให้คณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหาเกษตรกรอันเนื่องมาจากผลผลิตการเกษตรระดับจังหวัด (คพจ.) เป็นแกนหลักในการกลั่นกรอง เชื่อมโยง และบูรณาการ แผนงาน/โครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยบริหารจัดการเชิงคุณภาพ เน้นการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน และการสร้างมูลค่าเพิ่ม และเชิงปริมาณเน้นการจัดสมดุลอุปสงค์และอุปทาน โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และรักษาเสถียรภาพของราคาได้ตลอดฤดูกาลผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ผลผลิตออกมามาก นอกจากนี้ยังมีแผนปฏิบัติงานรายสัปดาห์ที่ใช้เป็นเครื่องมือกำกับ ติดตามการบริหารจัดการผลไม้ของแต่ละจังหวัด แต่ละภาคได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่เนื่องจากที่ผ่านมามักเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ปัญหาแรงงาน ปัญหาโลจิสติกส์ จากผลกระทบโรคระบาด Covid-19 เป็นต้น จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ทันทีหากเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ

๒.๓.๑ เหตุการณ์ไม่ปกติที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการตลาดผลไม้

ที่ผ่านมาการผลิตและการตลาดผลไม้มักเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ เช่น ปัญหาภัยพิบัติ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เป็นต้น ส่งผลให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย เกิดความไม่สะดวกในการขนส่งสินค้า ทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการได้รับความเดือดร้อน จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล่วงหน้าทั้งระบบเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และผู้ประกอบการได้ทันเวลาที่หากเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติทั้งนี้ ปัจจัยเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนซึ่งทำให้เกิดภาวะไม่ปกติสามารถสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้น ๒ ด้าน คือ ด้านการผลิต และด้านการตลาด ดังนี้

๒.๓.๑.๑ ด้านการผลิต

๑) เหตุการณ์ไม่ปกติและผลกระทบ

เหตุการณ์ไม่ปกติในช่วงที่ผ่านมาซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านการผลิตทำให้เกษตรกรชาวสวนผลไม้ได้รับความเดือดร้อน มี ๒ เหตุการณ์ที่สำคัญ ได้แก่

(๑) ภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งวาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย และโรคพืชระบาด ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เกษตรและผลผลิตได้รับความเสียหาย และยังส่งผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์ทำให้ไม่สามารถกระจาย ผลผลิตออกจากแหล่งผลิตได้หรือต้องใช้ระยะเวลาในการขนส่งยาวนานหลายวัน ทำให้ผลไม้เกินความต้องการในพื้นที่ และเกิดการเน่าเสีย

(๒) โรคระบาด Covid-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตก็คือขาดแคลนแรงงานในเก็บเกี่ยวผลผลิต แรงงานในการรวบรวม และกระจายผลผลิต ทำให้เกษตรกรต้องจ้างแรงงานราคาแพง หรือไม่สามารถหาแรงงานเข้ามาทำงานได้ส่งผลให้ผลผลิตเสียหายและเพิ่มต้นทุนการผลิตของเกษตรกร

๒) แนวทางการช่วยเหลือของรัฐเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๑) เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ ส่งผลให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย รัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เร่งดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อชดเชยความเสียหาย ตามระเบียบ กระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒

(๒) ผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์ มีความจำเป็นต้องหาแนวทางระบายผลผลิต รวมถึงชะลอการสูญเสียของผลผลิต ซึ่งแนวทางที่นำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา ได้แก่

- การจัดตั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า ในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยความร่วมมือของหน่วยงานในระดับจังหวัดและหน่วยงานท้องถิ่น
- สร้าง Plat Form เชื่อมโยงข้อมูลการขนส่งระหว่างเกษตรกรหน่วยงานรัฐ กับบริษัทไปรษณีย์ไทย หรือบริษัทขนส่งเอกชน

(๓) การที่ผลผลิตไม่สามารถขนส่งได้ จำเป็นต้องนำผลผลิตส่วนหนึ่งไปถนอมอาหาร หรือการแปรรูปเพื่อลดการเน่าเสีย เพิ่มมูลค่าของผลไม้ และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ของสินค้าผลไม้ อีกทั้งเป็นการขยายตลาดใหม่

(๔) การแก้ไขปัญหาขาดแคลนแรงงานอันเนื่องมาจากการระบาดของโรค Covid-19 โดย

- ขอความร่วมมือผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวง แรงงาน มีมาตรการผ่อนปรนการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างพื้นที่ โดยมีมาตรการ Bubble and Seal เพื่อป้องกันการระบาดของโรคและเพิ่มความปลอดภัยในกระบวนการผลิตผลไม้

- ขอความร่วมมือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ส่งกำลังพลเข้ามาช่วยในการเก็บเกี่ยวและขนย้ายผลไม้ออกจากแหล่งผลิต

๒.๓.๑.๒ ด้านการตลาด

๑) เหตุการณ์ไม่ปกติและผลกระทบเหตุการณ์ไม่ปกติในช่วงที่ผ่านมาที่ส่งผลกระทบต่อด้านการตลาด มี ๒ เหตุการณ์ที่สำคัญ ได้แก่

(๑) โรคระบาด Covid-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์ทั้งในและต่างประเทศ ระบบขนส่งล่าช้า ติดขัดผลผลิตไม่สามารถขนส่งได้ รวมถึงการปิดด่านการค้าระหว่างแดน ผลผลิตไม่สามารถส่งออกต่างประเทศได้ ระบบขนส่งต่างประเทศมีน้อย ติดขัดทั้งทางเรือ ทางบก และทางอากาศ ส่งผลให้ผลผลิตกระจุกตัว เสียหาย ราคาตกต่ำ

(๒) มาตรการ/ข้อกีดกันทางการค้า ส่งผลให้ไม่สามารถส่งสินค้าออกไปยังประเทศปลายทางได้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดข้อเสียเปรียบทางการแข่งขัน

๒) แนวทางการช่วยเหลือของรัฐเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๑) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์ แนวทางที่นำมาใช้ คือ การเร่งกระจายผลผลิตออกจากแหล่งผลิตโดยเร็วที่สุด ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดความต้องการบริโภคภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อชดเชยการส่งออก โดยมาตรการ คือ

มาตรการภายในประเทศ

- ใช้ระบบขนส่งหรือจำหน่ายผ่านไปรษณีย์ไทยระบบขนส่ง หรือจำหน่ายผ่านบริษัทขนส่ง

- มาตรการของกระทรวงพาณิชย์ ๑๒ มาตรการ ได้แก่ เร่งรัดการตรวจและรับรองแปลง GAP ช่วยเกษตรกร ผู้ประกอบการ ล้ง กระจายผลผลิตผลไม้ออกนอกแหล่งผลิต กิโลกรัมละ ๓ บาท เสริม สภาพคล่องผู้ส่งออก โดยการสนับสนุนการจ่ายชดเชยดอกเบี้ย ร้อยละ ๓ และช่วยผู้ส่งออก กก.ละ ๕ บาท สนับสนุนให้ทำเกษตรพันธสัญญา การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า/สัญญาข้อตกลง ส่งเสริมการบริโภคผลไม้ในประเทศ : โหลผลไม้ขึ้นเครื่องบินในประเทศฟรี ๒๕ กิโลกรัม

สนับสนุนกล่อง พร้อมค่าจัดส่งผลไม้จากเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ไปยังผู้บริโภคโดยตรง สนับสนุนรถเร็ว รถ Mobile ไปรับซื้อผลไม้และนำออกจำหน่ายสู่ผู้บริโภคโดยตรง ประสานงานกับห้างท้องถิ่นและปั๊มน้ำมันต่าง ๆ เปิดพื้นที่ระบายผลไม้ให้กับเกษตรกร ขอความร่วมมือผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้องผ่อนปรนการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาค ให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ส่งกำลังพลเข้ามาช่วยเก็บเกี่ยวและขนย้ายผลไม้ ให้ทีมเซลล์แมนจังหวัด และทีมเซลล์แมนประเทศช่วยระบายผลไม้ของเกษตรกรทั้งในและต่างประเทศ บังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด (พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. ๒๕๕๒ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติมาตราซังตวงวัด พ.ศ. ๒๕๕๒) และเร่งรัดการเปิดด่านชายแดนได้เพื่อระบายผลไม้ออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

- จัดตั้งจุดรวบรวมและจำหน่ายผ่านเครือข่ายสถาบันเกษตรกร รวมถึงการจำหน่ายในลักษณะ Pre Order

มาตรการต่างประเทศ

- มาตรการของกระทรวงพาณิชย์ ๖ มาตรการ ได้แก่ เซลล์โปรโมชันส่งเสริมการขายผลไม้ในต่างประเทศ เจรจาจับคู่ซื้อขายผลไม้ทางธุรกิจในระบบออนไลน์ส่งเสริมการส่งออกผลไม้ในรูปแบบ Hybrid line จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ๕ ภาษา และอบรมให้ความรู้เกษตรกร: เรื่องการค้าออนไลน์ และหลักสูตรการส่งออกเบื้องต้น

- เร่งดำเนินการในกระบวนการตรวจปล่อยตู้คอนเทนเนอร์บริเวณด่านตรวจ

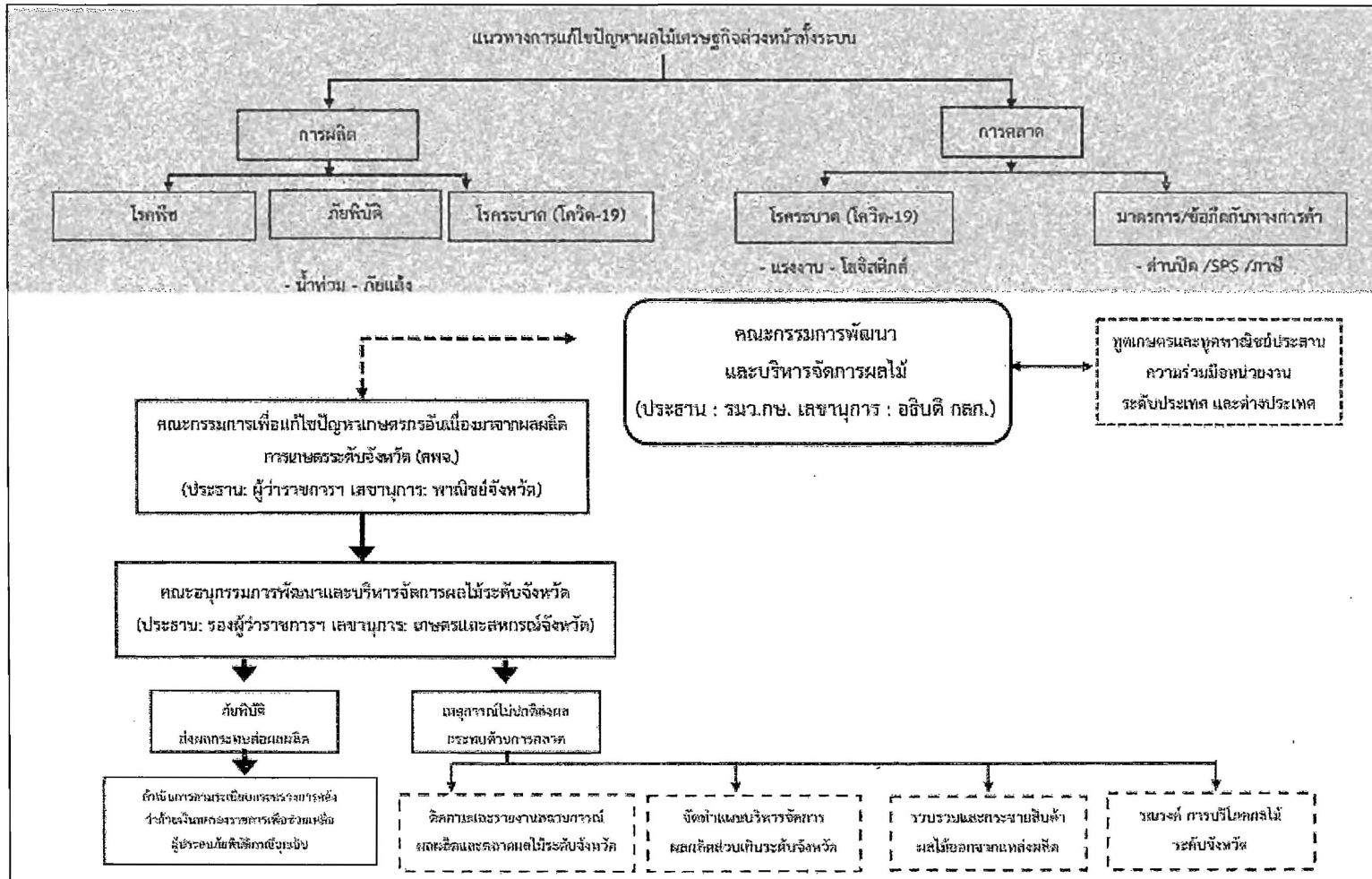
- โครงการ Move & Seal จำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ตั้งศูนย์กระจายสินค้าในต่างประเทศระบบการขนส่งในรูปแบบต่าง ๆ

- เจรจาเปิดด่าน รวมถึงการเจรจาลดอัตราภาษี หรือผ่อนปรนข้อกีดกันต่าง ๆ เพื่อให้ผลไม้ไทยสามารถส่งออกและแข่งขันได้

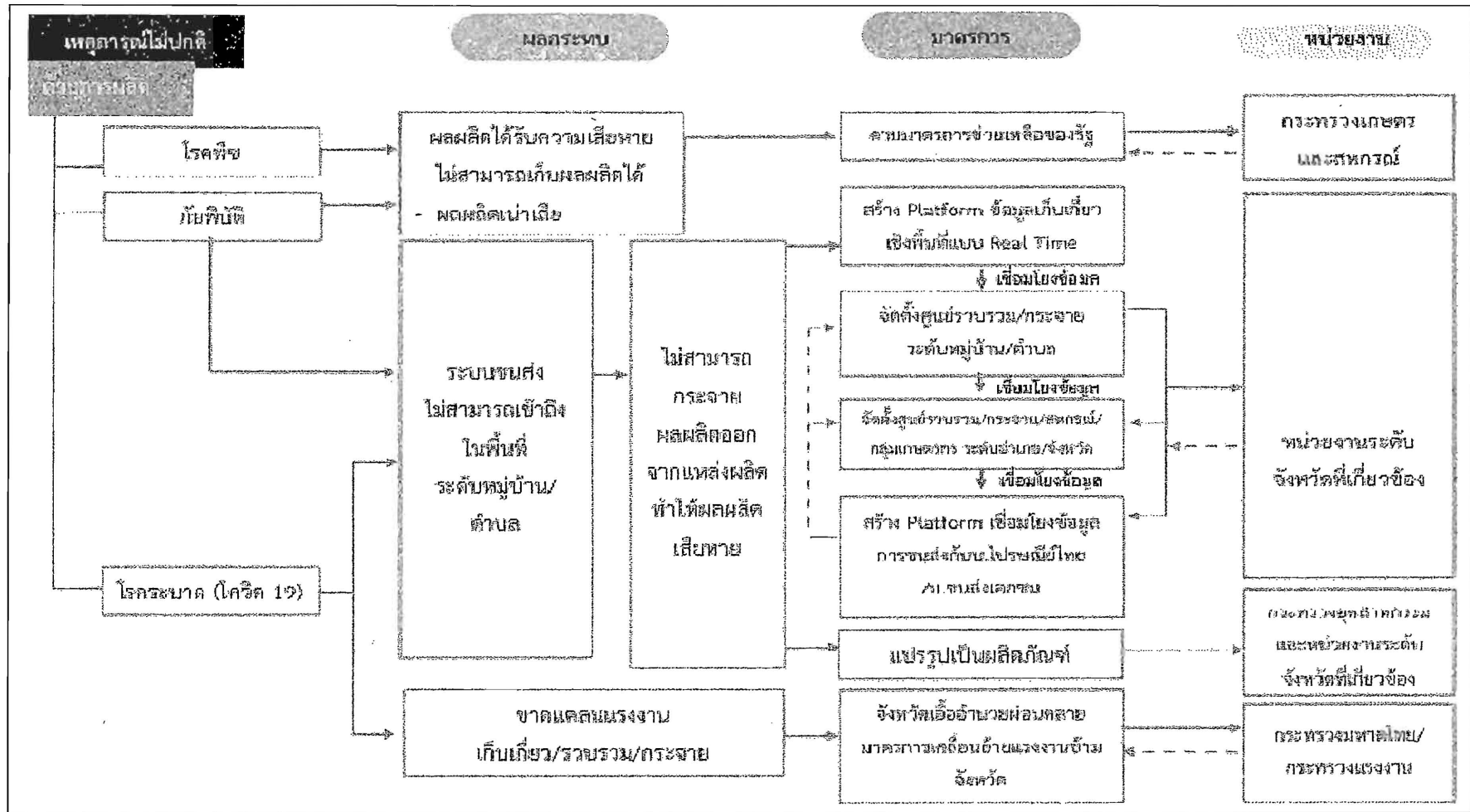
๒.๓.๑.๒ กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ไม่ปกติ

เพื่อให้การขับเคลื่อนมาตรการดังกล่าวในระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพ เห็นควรขับเคลื่อนกลไกการทำงาน ผ่านคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรอันเนื่องมาจากผลผลิตการเกษตรระดับจังหวัด (คพจ.) (ประธาน: ผู้ว่าราชการจังหวัด เลขาธิการ: พาณิชย์จังหวัด) ดูแลเหตุการณ์ไม่ปกติที่ส่งผลด้านการผลิตจากภัยพิบัติ โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณี ฉุกเฉินและให้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการผลไม้ระดับจังหวัด (ประธาน: ผู้ว่าราชการจังหวัด) ภายใต้ คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อประสานงานและแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ไม่ปกติด้านการตลาด โดยมีอำนาจ หน้าที่ ติดตามและรายงานสถานการณ์ผลผลิตและตลาดผลไม้ระดับจังหวัด จัดทำแผนบริหารจัดการผลผลิตส่วนเกินระดับจังหวัด รวบรวมและกระจายสินค้าผลไม้ออกจากแหล่งผลิต และรณรงค์การบริโภคผลไม้

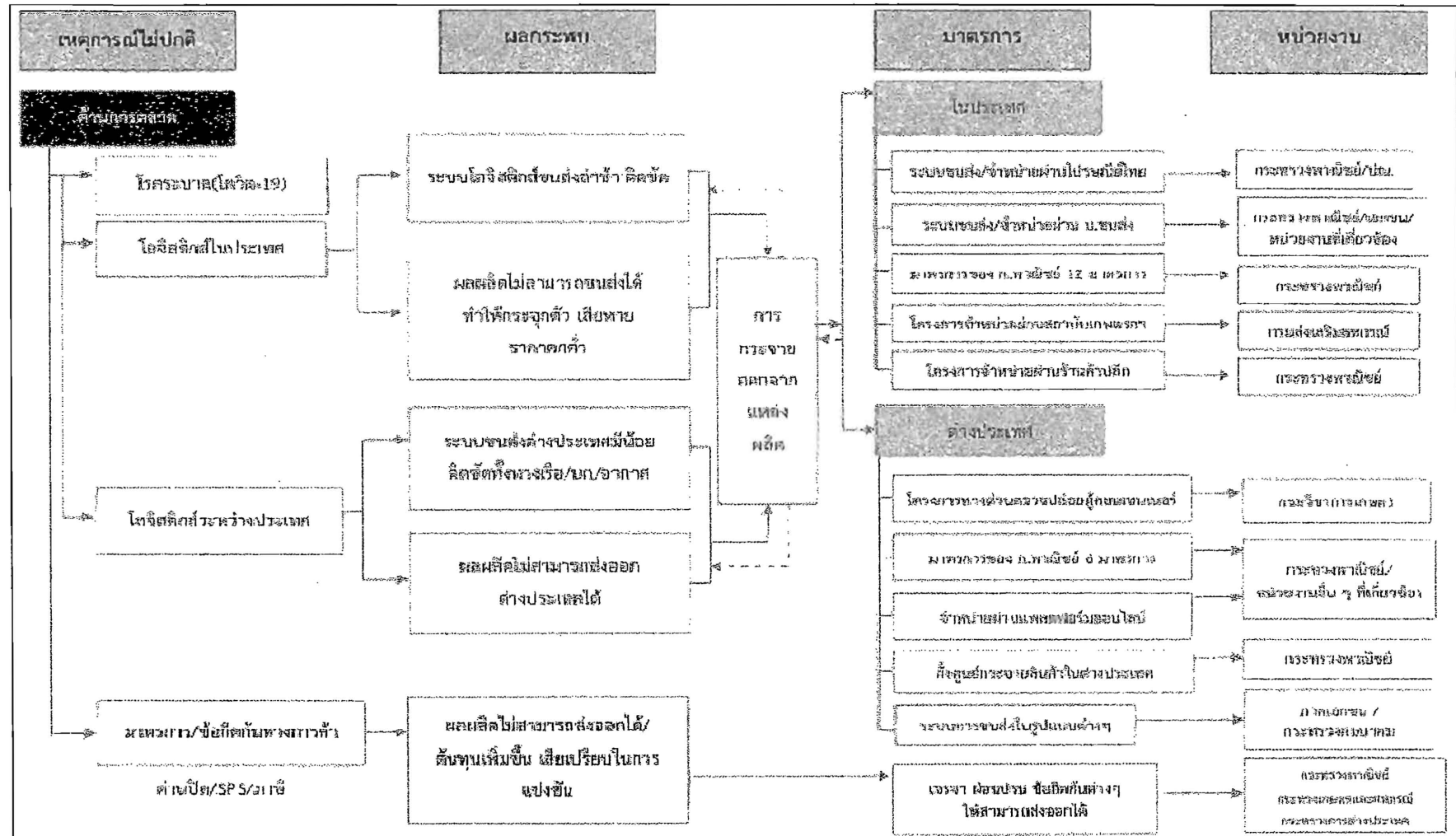
ระดับจังหวัด การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ ดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) บริษัทไปรษณีย์ไทย สมาคมต่าง ๆ และภาคเอกชน เป็นต้น ซึ่งการกำหนดแผนงาน/โครงการที่สำคัญสามารถสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายตามแผนเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทัน่วงที เพื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ ๒ แผนการแก้ไขปัญหาค่าผลไม้เศรษฐกิจล่วงหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ

ภาพที่ ๓ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม่เศรษฐกิจล่งหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ ด้านการผลิต

ภาพที่ ๔ แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นหน้าทั้งระบบ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ ด้านการตลาด

๒.๓.๑.๒ แผนการแก้ไขปัญหาล้มไม้เศรษฐกิจล่วงหน้าทั้งระบบ ปี ๒๕๖๕ กรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ
 ที่ผ่านมากษัตริกรและผู้ประกอบการผลไม้ได้รับความเดือดร้อนจากผลกระทบ
 ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ไม่ปกติ ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมการรองรับสถานการณ์ ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น
 จึงได้มีมาตรการเพื่อ ป้องกันและแก้ไขปัญหาล้มไม้ หากเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติแบ่งเป็น ๕ มาตรการ ดังนี้

๑) มาตรการป้องกัน เพื่อเตรียมพร้อมรองรับเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๑) โครงการข้อมูลเกษตรกร เพื่อการบริหารจัดการข้อมูลผลไม้ ในกรณีเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๒) โครงการเตือนภัยพิบัติล่วงหน้า

(๓) โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาล้มไม้ล่วงหน้า ที่ส่งผลกระทบต่อผลไม้

(๔) โครงการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาล้มไม้ขาดแคลนแรงงาน

(๕) โครงการผลไม้ไทยปลอดภัยจาก COVID-๑๙

๒) มาตรการช่วยเหลือในการกระจายสินค้า ควบคุมคุณภาพ และกระตุ้นการบริโภคผลไม้

(๑) แผนงานรวบรวมและกระจายผลไม้ออกจากแหล่งผลิต

(๒) โครงการสนับสนุนการกระจายผลไม้เพื่อยกระดับราคาไม่ให้ตกต่ำของสถาบันเกษตรกร

(๓) โครงการรวบรวมและกระจายผ่านไปรษณีย์ไทย และผู้ประกอบการขนส่ง

(๔) โครงการขับเคลื่อนระบบ Cold Chain มาใช้ในการรักษาคุณภาพผลไม้

(๕) โครงการแก้ไขปัญหาด้าน และเส้นทางโลจิสติกส์การขนส่ง

(๖) โครงการจับคู่ธุรกิจสินค้าผลไม้สด แปรรูป และผลิตภัณฑ์เกษตรอื่น ๆ

เพื่อรองรับมาตรการกีดกันทางการค้า (สำหรับผลไม้ทั้งปี)

(๗) โครงการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์และส่งเสริม การขายสินค้าผลไม้ไทย

ในงานแสดงสินค้าอาหาร ๒๕๖๕

(๘) โครงการบริหารจัดการผลไม้ ปี ๒๕๖๕

๓) มาตรการช่วยเหลือสนับสนุนการส่งออกผลไม้ไทย

(๑) โครงการเจรจาต่อรองและผ่อนปรนข้อกีดกันทางการค้า

(๒) โครงการบุกตลาดใหม่ ขยายโอกาสการส่งออกผลไม้และผลิตภัณฑ์ผลไม้

๔) มาตรการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มผลไม้ (มีคณะอนุกรรมการภายใต้ Fruit Board

ที่กำกับดูแล คือ คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยมีรองปลัดกระทรวง
 อุตสาหกรรมเป็นประธาน และรองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ)

(๑) แผนงานสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชาวสวนผลไม้ เพื่อการ

ถนอมอาหาร และการแปรรูปผลไม้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๒) โครงการแปรรูปสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม ๑ จังหวัด ๑ ชุมชน (ประเภทผลไม้)

(๓) โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการแปรรูปสินค้าเกษตรผ่านศูนย์ปฏิรูปอุตสาหกรรม (ITC) (ประเภท ผลไม้)

(๔) โครงการยกระดับสินค้าเกษตรสู่เกษตรอุตสาหกรรม (พัฒนาเครื่องจักร/ผลิตภัณฑ์เกษตร แปรรูปรวมถึงอุตสาหกรรมผลไม้)

๕) มาตรการช่วยเหลือเยียวยา และฟื้นฟูเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๑) โครงการช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่ปกติ

(๒) โครงการลดภาระต้นทุนการผลิตและเสริมสภาพคล่องให้เกษตรกรและผู้ประกอบกิจการผลไม้

(๓) โครงการฟื้นฟูอาชีพให้เกษตรกรชาวสวนผลไม้

(๔) โครงการประกันภัยผลไม้

บทที่ ๓

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของสินค้าเกษตรทุเรียน ด้วยเทคนิค SWOT Analysis เพื่อประเมินสถานการณ์ และกำหนดทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน โดยการเชิญหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าทุเรียนมาให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น ๕ ครั้ง ประกอบด้วยการจัดประชุม จำนวน ๔ ครั้ง และจัดเสวนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น จำนวน ๑ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ เชิญ ๒ หน่วยงาน มาให้ข้อมูล ประกอบด้วย

๑) ดร.วรชาติ ดุลยเสถียร ผู้ได้รับทุนจากสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สวก. นำเสนอผลการศึกษา “การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การวิจัยการเกษตรรายสินค้า: ทุเรียน”

๒) ดร.จุฬารัตน์ ตันประเสริฐ รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) นำเสนอทิศทางการวิจัยด้านทุเรียนของ สวทช. รวมทั้งผลงานวิจัยที่ สวทช. ให้การสนับสนุน

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๕ เชิญ ๔ หน่วยงาน มาให้ข้อมูล ประกอบด้วย

๑) นายปิติชัย รัตนนาคะ ผู้แทนกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ให้ข้อมูลปริมาณการส่งออกทุเรียนของประเทศไทย คู่แข่งและคู่ค้าที่สำคัญ ช่องทางการตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ และแผนปฏิบัติงาน/โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาการส่งออกทุเรียนล่วงหน้า

๒) นายดวงอาทิตย์ นิธิอุทัย รองอธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ให้ข้อมูลประเด็นการกีดกันทางการค้าที่มีผลกระทบต่อส่งออกทุเรียนไทย

๓) นางสาวนิตา กำเนิดเพชร ผู้อำนวยการสำนักการเกษตรต่างประเทศ ให้ข้อมูลมาตรการการนำเข้าทุเรียนไทยในประเทศจีนภายใต้สถานการณ์ Covid -19

๔) นายวีรวัฒน์ จีรวงศ์ นายกสมาคมชาวสวนผลไม้จังหวัดชุมพร ให้ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคการผลิตทุเรียน และแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนภายใต้มาตรการ Zero Covid-19

ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕ โดยได้เชิญ ๔ หน่วยงาน มาให้ข้อมูล ประกอบด้วย

๑) นายรัฐชัย แย้มพิกุลสกุล ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร และนายภุช เยี่ยมฐานนท์ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ให้ข้อมูลสถานการณ์ทุเรียนปี ๒๕๖๔ (พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ให้ผลผลิต ปริมาณผลผลิต) แผนการแก้ไขปัญหาทุเรียนล้งหน้าทั้งระบบ และแนวทางการแก้ไขปัญหาการส่งออกทุเรียนภายใต้มาตรการ Zero Covid-19

๒) นางสาวฐิติภา พลพลอยจันทร์ ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร ให้ข้อมูลมาตรการการรับรอง GAP และมาตรการป้องกันเชื้อไวรัส Covid-19

๓) นายพิศาล พงศาพิชณ์ เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ให้ข้อมูลมาตรการตรวจสอบคุณภาพทุเรียนในโรงคัดบรรจุ การรับรอง GMP และการตรวจสอบย้อนกลับ

ครั้งที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ โดยได้เชิญ ๖ หน่วยงาน มาให้ข้อมูลการแปรรูปเพิ่มมูลค่าทุเรียน ประกอบด้วย

๑) นายวีรวัฒน์ จีรวงศ์ นายกสมาคมชาวสวนผลไม้จังหวัดชุมพร

๒) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองฉวี จันทบุรี

๓) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการแปรรูปและส่งออกจังหวัดตราด

๔) บริษัท ฟาร์มฟรุ๊ต จำกัด

๕) บริษัท ตงเม่า จำกัด

๖) บริษัท เอ็มบิช แกรนด์ จำกัด

ครั้งที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕ เสวนารับฟังความคิดเห็นภายใต้หัวข้อ “ถอดบทเรียนทุเรียนภาคตะวันออก ๒๕๖๕” ณ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖ จังหวัดจันทบุรี โดยได้เชิญวิทยากรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล ประกอบด้วย

๑) นายชลธิ นุ่มหนู ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖

๒) นางปัทมา นามวงษ์ เกษตรจังหวัดจันทบุรี

๓) นางสาวบุษบา นาคพิพัฒน์ นายกสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทยภาคตะวันออก

๔) นายภาณุศักดิ์ สายพานิช นายกสมาคมทุเรียนไทย

๕) นายณัฐกฤษณ์ โอบาริธีร์รักษ์ รองนายกสมาคมการค้าธุรกิจเกษตรไทย-จีน

๖) นายกิตติธัช กนกนาก กรรมการผู้จัดการ บริษัท ฟาร์มฟรุ๊ต จำกัด

๗) ดร.วรชาติ ดุลยเสถียร เลขาธิการสมาคมส่งเสริมธุรกิจเกษตรระหว่างประเทศ

โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งจากภาคเกษตรกร ภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งสิ้นกว่า ๑๕๐ คน

๓.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของสินค้าเกษตรทุเรียน (SWOT Analysis)

๓.๑.๑ จุดแข็ง (Strengths)

๓.๑.๑.๑ ประเทศไทยมีความหลากหลายเรื่องพันธุ์กรรมทุเรียนมากกว่าประเทศอื่นในอาเซียน ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจดทะเบียนสายพันธุ์ของทุเรียน ๒๓๔ สายพันธุ์ และนำมาปลูกเชิงการค้าประมาณ ๖๐-๘๐ พันธุ์ โดยพันธุ์ทุเรียนส่วนใหญ่เป็นหมอนทอง ร้อยละ ๔๑ ชะนี ร้อยละ ๓๓ ก้านยาว ร้อยละ ๕ กระดุมทอง ร้อยละ ๒ และที่เหลือเป็นสายพันธุ์อื่น ๆ ตามลำดับ (ทรงพล, ๒๕๖๐)

๓.๑.๑.๒ ตลาดส่งออกทุเรียนหลักของไทยยังมีความต้องการเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งคาดว่า มีจำนวนทุเรียนเพียง ๓ เพอร์เซ็นต์ที่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคชาวจีนทั้งประเทศ ดังนั้นทุเรียนไทยยังสามารถขยายตลาดไปยังประเทศจีนพื้นที่ตอนในของประเทศได้อีกหลายมณฑล และจากการที่นักธุรกิจจากประเทศจีนเข้ามาจัดการ Supply Chain ทั้งระบบตั้งแต่กลางน้ำถึงปลายน้ำ ตลอดจนการตลาดที่ปลายทาง ทำให้ราคาทุเรียนทรงตัวได้ในราคาที่สูง และการรับซื้อสินค้าโดยตรงจากเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในไทย ช่วยก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุนในพื้นที่ ช่วยกระจายสินค้าที่ตลาดปลายทางไปทั่วทุกมณฑลของประเทศจีน อย่างไรก็ตามด้วยกลุ่มธุรกิจจีนเองมีความหลากหลาย ไม่มีความเป็นเอกภาพ เป็นการแข่งขันอย่างเสรี ไม่สามารถควบคุมการตลาดได้แบบเบ็ดเสร็จ จึงเกิดมีการแข่งขันการรับซื้อให้ราคาสูงขึ้น ต่างจากกรณีของลำไยเพราะโรงอบแห้งมีเพียงไม่กี่แห่ง จึงทำให้กลุ่มธุรกิจลำไยจากจีนรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์ได้ง่ายกว่า

๓.๑.๑.๓ ประเทศไทย มีทุเรียนพันธุ์หมอนทองที่ต้องการของผู้บริโภคชาวจีน ซึ่งเป็นสายพันธุ์ ที่มีกลิ่นไม่แรงมาก มีผลขนาดใหญ่ รูปร่างหนามแหลมตรง น้ำหนักประมาณ ๓-๔ กิโลกรัม เนื้อละเอียดมีปริมาณเนื้อมาก เมล็ดเล็ก และลึบ มีรสชาติที่ไม่หวานจนเกินไป สิ่งสำคัญทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีคุณลักษณะพิเศษคือ มีสารแอนติออกซิแดนซ์สูงที่ช่วยต้านอนุมูลอิสระและมีโปรตีนเควอซิติน มากกว่าสายพันธุ์อื่น อ้างอิงงานวิจัย “เรื่องสารแอนติออกซิแดนซ์ ในผลไม้เมืองร้อน : ประโยชน์และแนวโน้มการวิจัยในอนาคต” ภายใต้โครงการจันทบุรีมหานครผลไม้ ศ.ดร.ชีล่า โครินสไตน์ (Professor Dr.Shela Gorinstein) นักวิทยาศาสตร์สายเภสัชศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยฮีบรู ประเทศอิสราเอล (Hebrew University, Jerusalem, Israel) ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบทุเรียน ๓ พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง ก้านยาว และชะนี ผลการทดลองพบว่าทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีสารแอนติออกซิแดนซ์สูงกว่าพันธุ์ก้านยาวและชะนี และทุเรียนพันธุ์หมอนทองที่สุกพอดีมีสารแอนติออกซิแดนซ์สูงและช่วยลดคอเลสเตอรอลในเส้นเลือดถ้าหากบริโภคในปริมาณที่เหมาะสมสามารถช่วยป้องกันการเกิดโรคหัวใจและโรคมะเร็งได้ (ประชาชาติ, ๒๕๖๒)

๓.๑.๑.๔ จากข้อกำหนดในการส่งออกทุเรียนไปยังประเทศจีนจำเป็นต้องมาจากสวน GAP (การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี) และผู้ประกอบการธุรกิจโรงคัดบรรจุเพื่อรวบรวม GMP ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการซึ่งการส่งออกทุเรียนที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ QC ที่สามารถคัดทุเรียนที่ได้คุณภาพส่งออกได้ ซึ่งไทยเราเองมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการคัดคุณภาพทุเรียน ถึงแม้ว่าจำนวนจะยังไม่เพียงพอก็ตาม แต่ถือได้ว่ามีจำนวนมากที่สุดกว่าประเทศอื่นๆ ในแหล่งผลิตทุเรียนทั้งอาเซียน

๓.๑.๑.๕ ในอดีตประเทศไทยสามารถผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ ๔ เดือนต่อปี เริ่มจากเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ผลิตได้ในภาคตะวันออก แล้วต่อช่วงฤดูการผลิตโดยผลผลิตจากภาคใต้ ระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม แต่ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ ๙ เดือนต่อปี หรือเกือบตลอดปีเริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์-ตุลาคม หรือการผลิตทุเรียนล่า ที่เกี่ยวกับการควบคุมให้ผลทุเรียนสุกแก่เก็บเกี่ยวได้ในช่วงปลายฤดู ซึ่งโดยปกติแล้วผลผลิตทุเรียนจะมีปริมาณมากในระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน (ภาคตะวันออก) หรือระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม (ภาคใต้) สามารถกระทำได้โดย การจัดการความรู้ด้านการผลิตทุเรียน ใช้การให้น้ำและปุ๋ยแก่ต้นทุเรียนในขณะที่สภาพภูมิอากาศเริ่มแล้ง พร้อมจะชักนำการออกดอกตามฤดูกาลปกติ หรืออาจใช้สารควบคุมการเจริญเติบโตพืชสามารถผลิตทุเรียนได้ทั้งในและนอกฤดูกาล

๓.๑.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

๓.๑.๒.๑ ประเทศจีนมีกระแสการบริโภคทุเรียนสูง และจีนเป็นตลาดทุเรียนส่งออกทุเรียนที่ใหญ่และสำคัญที่สุดของไทย โดยการส่งออกทุเรียนของประเทศไทยกว่าร้อยละ ๙๐ ส่งออกไปยังประเทศจีน และประเทศไทยถือเป็นประเทศที่ส่งออกทุเรียนอันดับ ๑ ของโลก คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๓ ของมูลค่าการส่งออกทุเรียนสดของโลก และด้วยประเทศจีนมีขนาดตลาดที่ใหญ่ มีการกระจายของตลาดผลไม้ตามเมืองต่าง ๆ หลายนมณฑลจำนวนมาก มีกำลังซื้อปริมาณเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง ไทยเราจำเป็นต้องพึ่งตลาดจีนเป็นหลัก ซึ่งหากเกิดการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด และหรือเกิดปัญหาเส้นทางโลจิสติกส์ต่าง ๆ และหรือปัญหาโรคระบาดดังช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ผ่านมาจะส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออก และภาพรวมอุตสาหกรรมทุเรียนไทย

๓.๑.๒.๒ ผู้ส่งออกบางรายมีการกรอกใบรับรองสุขอนามัยพืชแบบวิธี “สวมสิทธิ์” ของสวนที่ได้มาตรฐาน GAP และ “สวมสิทธิ์” โรงคัดแยกที่ได้รับมาตรฐาน GMP โดยนำทุเรียนต่อคุณภาพจากประเทศเพื่อนบ้านสวมสวมสิทธิ์ทุเรียนไทย ส่งออกไปยังประเทศจีน

๓.๑.๒.๓ ด้วยมาตรฐานการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการพัฒนาตลอดเวลา เช่นพิธีสารระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบการนำเข้า กฎหมายการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงระบบโลจิสติกส์ รองรับการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศ (Single Window) เพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านศุลกากรจีน การตรวจสอบคุณภาพ การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อย่างเป็นระบบ และจากลักษณะการประกอบกิจการของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติในประเทศไทยที่มีการดำเนินการ

ครบวงจรในกิจกรรมห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่การจัดการ เก็บเกี่ยวการคัดบรรจุ และรวมไปถึง การส่งออก ทำให้ผู้ประกอบการชาวจีนมีข้อได้เปรียบกว่าผู้ประกอบการคัดบรรจุผลไม้ชาวไทย ทั้งเกิดจากความใกล้ชิดกับผู้บริโภค และความได้เปรียบด้านกฎระเบียบในการนำเข้าทุเรียน และมาตรการด้านภาษี เห็นได้ว่ากลไกการตลาดไม่ได้อยู่ในการควบคุมของคนไทย อย่างไรก็ตาม การเข้ามาประกอบกิจการโรงคัดบรรจุทุเรียนของชาวจีนจะส่งผลให้ราคาทุเรียนของไทยสูงขึ้นช่วยให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมาแต่อาจมีผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาว คือ ปัญหาโรงคัดบรรจุทุเรียนของชาวจีนมีอำนาจเหนือตลาดผลไม้ของไทย เกิดการครอบงำกำหนดราคาทุเรียนของไทยได้ หากไม่มีมาตรการป้องปรามและควบคุม

๓.๑.๒.๔ ผู้ประกอบการชาวจีนส่วนใหญ่ ยังอาศัยพ่อค้าคนไทยเป็นผู้รวบรวมผลผลิต ให้ได้ตามปริมาณ และเวลาที่กำหนด โดยใช้วิธีการซื้อเหมาและจัดทำสัญญาล่วงหน้า พร้อมวางเงินมัดจำ ร้อยละ ๑๕-๒๐ เมื่อถึงกำหนดเวลาตัดทุเรียน ช่วงต้นฤดูกาลทุเรียนมีราคาแพง มีการแข่งขันกันสูง จึงมีการตัดทุเรียนอ่อนขาย ในขณะที่เกษตรกรชาวสวนทุเรียนส่วนใหญ่ก็ไม่ขัดแย้งเพราะไม่ได้รับผลกระทบ อีกทั้งลดความเสี่ยงจากภัยจากธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้ช่วงรอการเก็บทุเรียน

๓.๑.๒.๕ ในปัจจุบัน สื่อดิจิทัลได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิต พฤติกรรม การบริโภคของชาวจีน สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียยังส่งผลให้ภาพรวมสื่อในประเทศจีนเปลี่ยนไป โดยสามารถเข้าถึงผู้อ่านได้โดยไม่มีปัจจัยทางภูมิศาสตร์ หรือเขตแดนต่างๆ มาเป็นอุปสรรค ทำให้ชาวจีนหันมาใช้เวลากับโทรศัพท์สมาร์ทโฟนมากกว่าคอมพิวเตอร์ มีการใช้สื่อโซเชียลอย่างเว่ยป๋อ วีแชท และเสิร์ชเอนจินรายใหญ่ของประเทศจีนอย่าง ไปตู้เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด จุดสำคัญคือทุเรียนไทยเรายังเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบป้อนสู่ระบบห่วงโซ่คุณค่าภายใต้บริบทการจัดการของผู้ประกอบการชาวจีน ขาดหน่วยงาน หรือศูนย์กลางการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นระบบและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ต่างกับการจัดการทุเรียนของมาเลเซียโดยรัฐบาลมาเลเซียมีหน่วยงาน Federal Agricultural Marketing Authority (FAMA) ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตร และควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น ทุเรียน หน่วยงาน FAMA ซึ่งทำหน้าที่เป็นตลาดกลางค้าส่งสินค้าเกษตร ในส่วนภูมิภาคที่จะเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้ซื้อ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางจัดเก็บข้อมูลและมีการประชาสัมพันธ์ การบูรณาการสื่อสารอย่างเป็นระบบ

๓.๑.๒.๖ ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาใหม่ด้านแรงงานที่จะส่งผลกระทบต่อการผลิตทางการเกษตรในอนาคตอันใกล้นี้ สาเหตุหลักมาจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยกำลังเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญต่อระบบการเกษตรไทย โดยไทยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรในวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน งานวิจัยของธนาคารแห่งประเทศไทย (๒๕๖๑) แสดงให้เห็นว่าการเข้าสู่สังคมสูงวัยอาจส่งผลกระทบต่อ การเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งจากการลดลงของคุณภาพและปริมาณของแรงงาน จึงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง

ที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรซึ่งเป็นภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นสูง (High Labor Intensive) แรงงานไม่สามารถทดแทนโดยเทคโนโลยีหรือปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ได้ง่ายนัก ซึ่งอาจเป็นสัญญาณที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการขาดแคลนแรงงานอายุน้อยในภาคเกษตรไทย **ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน การขาดแรงงานที่มีคุณภาพ** นั้นส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานฝีมือสำหรับภาคการเกษตรขณะที่ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาการขาดแรงงานหลักกำลังออกจากภาคเกษตรของไทย

๓.๑.๒.๗ การระบาดของโรคและแมลงของทุเรียนไทย ได้แก่ โรครากเน่าโคนเน่า เชื้อราสีชมพู ปัญหาหนอนเจาะเมล็ดทุเรียน และปัญหาทุเรียนไส้ซึม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากสภาพอากาศ ความชื้น ปริมาณน้ำที่มากเกินไปก่อนการเก็บเกี่ยว และสภาพต้นที่ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด

๓.๑.๒.๘ การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์ที่บรรจุทุเรียนส่งออก โดยเฉพาะลังรายเล็ก หน้าใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจำนวนมาก เนื่องจากทางการจีนได้ตรวจสอบเข้มงวดตามมาตรการ Zero Covid รวมทั้งตรวจสอบสารตกค้าง และศัตรูพืช ทำให้เกิดความล่าช้า โดยรถบรรทุกทุเรียนของไทยจำนวนมาก ต้องไปจอดรอเขาควมเป็นคอขวดบริเวณด่านชายแดนเวียดนาม-จีน ส่งผลให้ตู้คอนเทนเนอร์หมุนเวียนกลับช้ากว่าปกติ

๓.๑.๓ โอกาส (Opportunities)

๓.๑.๓.๑ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการกระจายสินค้าและการขายสินค้าผลไม้ของไทย ทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ อาทิ การจัดงานเทศกาลผลไม้ในทั่วภูมิภาคของประเทศไทย การจัดการวางผลไม้ไปยังต่างประเทศ รวมทั้งการจัด Roadshow งาน Food Festival และการจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) ระหว่างผู้ส่งออกผลไม้ไทยและผู้นำเข้าจากต่างประเทศ

๓.๑.๓.๒ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (โดยกรมวิชาการเกษตร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานที่ปรึกษา การเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง และฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว) และกระทรวงศุลกากรของจีน (GACC) ได้ลงนาม “ร่างพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สามเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน” ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๓ โดยมีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการ นำเข้าและส่งออกทุเรียนสดระหว่างไทยและจีนทางบก ซึ่งระบุให้ผลไม้จากไทย (รวมถึงทุเรียน) สามารถส่งเข้าสู่จีนได้ผ่านทาง ด่านโมหัน (Mohan) มณฑลยูนนาน รวมถึงด่าน โหย่วอี้ กวาน (Youyiguan) ด่านตงซิง (Dongxing) และด่านรถไฟผิงเสียง (Pingxiang Railway) เขตปกครองตนเองซีจ้วง ทำให้ไทยสามารถเพิ่มช่องทางการส่งออกสินค้าผลไม้ที่หลากหลายไปยังประเทศจีนได้มากยิ่งขึ้น

๓.๑.๓.๓ กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สำหรับสินค้าทุเรียน ได้แก่ ทุเรียนนนท์ ทุเรียนปาละอู ทุเรียนปราจีน ทุเรียนหลงลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนหลินลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ทุเรียนสาธิตกาฬงา และทุเรียนในวงระนอง และเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๓ ได้ประกาศขึ้นทะเบียนสินค้า GI เพิ่มเติมให้กับทุเรียนชะนีเกาะช้าง จังหวัดตราด อันจะเป็นการส่งเสริมช่องทางการตลาด

๓.๑.๓.๔ ปัจจุบันทุเรียนของไทยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าใน ๑๘ ประเทศคู่ค้าที่ไทย มีเอฟทีเอ ด้วย ได้แก่ จีน ฮองกง ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น อินเดียเปรู ชิลี เกาหลีใต้ เวียดนาม สิงคโปร์ อินโดนีเซีย สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ บรูไน และมาเลเซีย นั้นหมายความว่าประเทศไทย ยังมีโอกาสทางการตลาดใหม่ในประเทศอื่นๆ

๓.๑.๓.๕ จากข้อมูลของ Durian Global Market Report (๒๐๑๘) การบริโภคทุเรียน สดต่อบุคคลของประชากรจีนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๑๓ ต่อปี โดยตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๐๖ ผู้บริโภค ชาวจีนมีอัตราการบริโภคทุเรียนที่ ๐.๐๗ กิโลกรัม/คน จนถึง ค.ศ. ๒๐๑๖ มีอัตราการบริโภคทุเรียน ที่ ๐.๒๑ กิโลกรัม/คน และทาง Durian Harvest คาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ ประชากรจีนจะมีอัตราการบริโภคทุเรียนถึง ๑.๑๑ กิโลกรัม/คน สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวของประชากรจีน ย่อมส่งผลต่อความต้องการบริโภคทุเรียนมากขึ้นนั้นหมายความว่า ตลาดยังไม่อิ่มตัว มีแนวโน้ม การเติบโตได้อีกมาก ทั้งจำนวนประชากรจีนที่มีรายได้มากขึ้น การขยายตัวของอุปสงค์การบริโภค ภายในประเทศจีนจะมีผลต่อปริมาณการนำเข้า

๓.๑.๓.๖ ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปสูง โดยเฉพาะ ทุเรียนแช่แข็ง โดยปี ๒๕๖๐ มีปริมาณการส่งออก ๑๓,๓๐๓ ตัน มูลค่า ๒,๒๗๕.๖๓ ล้านบาท และในปี ๒๕๖๔ มีปริมาณการส่งออก ๔๓,๒๔๕ ตัน มูลค่า ๘,๗๙๗.๘๓ ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าร้อยละ ๕๗.๓๓ ต่อปี คู่ค้าสำคัญคือ จีน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และฝรั่งเศส คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๒๕ ๗.๓๙ ๑.๘๐ ๑.๗๑ และ๐.๓๐ ตามลำดับ

๓.๑.๓.๗ สามารถพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ เป็นการสร้างมูลค่าการตลาด ทุเรียนสำหรับนักท่องเที่ยวในประเทศผ่านธุรกิจท่องเที่ยว จากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ กรณีตัวอย่าง จังหวัดศรีสะเกษ จัดงานเทศกาลประจำปี “ทุเรียนศรีสะเกษ” เป็นการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ด้านเกษตร ส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจของจังหวัด เกษตรกรมีรายได้จากการขายทุเรียนมากกว่า ๑,๐๐๐ ล้านบาท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องเช่น การท่องเที่ยวและโรงแรม มีเงินหมุนเวียนสะพัดอย่างมาก จากการมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสวนทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษ

๓.๑.๔ อุปสรรค (Threats)

๓.๑.๔.๑ **พื้นที่ปลูกทุเรียนมีแนวโน้มขยายตัวทุกปี** โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีภูมิอากาศใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น เวียดนาม เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา โดยการลงทุนจากผู้ประกอบการชาวจีนหรือแม้กระทั่งบริเวณทางตอนใต้ของจีนเมืองชานย่า มณฑลไหหลำ ก็ได้มีการทดลองนำทุเรียนไปปลูกซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และมีโอกาสที่จีนจะศึกษาวิจัยพัฒนาเรื่องการปลูกทุเรียนในสภาวะไม่เหมาะสมต่อไปได้

๓.๑.๔.๒ **การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อ** การปลูกทุเรียน การเจริญเติบโตและพัฒนาการของต้นทุเรียน การออกดอก การติดผล ตลอดจนการเจริญเติบโตและการพัฒนาของผลที่ผิดปกติ ย่อมส่งผลกระทบต่อราคาของผลผลิตทางการเกษตร

๓.๑.๔.๓ **มาตรการการกีดกันทางการค้า** เช่น ด้านความปลอดภัย จีนออกมาตรการ Zero Covid โดยทุเรียนที่จะเข้าประเทศจีนได้ต้องไม่มีเชื้อโควิดติดไปกับทุเรียนทั้งเชื้อเป็น และเชื้อตายโดยเด็ดขาด มิฉะนั้นประเทศไทยจะถูกระงับการส่งออกทุเรียน ด้านสิ่งแวดล้อม ในอนาคตจะเริ่มมีการบังคับใช้มากขึ้น เช่น พื้นที่ปลูกต้องเป็นพื้นที่ถูกกฎหมายไม่บุกรุกป่า หรือการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่า ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

๓.๑.๔.๔ **เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๕ จีนอนุญาตให้เวียดนามนำเข้าทุเรียนผลสดได้** ส่งผลกระทบต่อทุเรียนไทย เพราะจะถูกทุเรียนเวียดนามแย่งตลาดด้วยราคาที่ถูกลงกว่า ด้วยปัจจัยสำคัญ ๆ คือ ต้นทุนค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ยาที่ราคาถูกลงกว่า การขนส่งระยะทางสั้นกว่า ใช้ระยะเวลาเพียง ๓๖ ชั่วโมง ในขณะที่การขนส่งจากประเทศไทยอย่างรวดเร็วที่สุดใช้เวลา ๓ - ๔ วัน และทุเรียนเวียดนามจะตัดแก่ตรงกับความต้องการของตลาดจีน และคาดการณ์ว่าในเร็ว ๆ นี้ประเทศต่าง ๆ ในแถบอาเซียน เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว เป็นต้น จะสามารถส่งออกทุเรียนผลสดไปยังจีนได้เช่นกัน จึงเป็นสัญญาณเตือนมายังประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตทุเรียนรายใหญ่ของโลก

๓.๒ แนวทางการพัฒนาจากการเชื่อมโยง วิเคราะห์ความสัมพันธ์

หลังจากที่มีการประเมินสภาพแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของสินค้าเกษตรทุเรียนแล้ว สามารถนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ โดยใช้ตาราง TOWS Matrix เป็นตารางการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาทั้งในส่วนของกลยุทธ์ เชิงรุก (S+O) เชิงแก้ไข (W+O) เชิงรับ (S+T) และกลยุทธ์เชิงป้องกัน (W+T)

๓.๒.๑ จุดแข็งและโอกาส (SO)

จุดแข็ง (Strengths)	โอกาส (Opportunities)
๑. มีความหลากหลายเรื่องพันธกรรมทุเรียน ๒. มีการแข่งขันการรับซื้อทำให้ราคาสูงขึ้น ๓. มีทุเรียนพันธุ์หอมทองที่ต้องการของผู้บริโภค ๔. มีความเชี่ยวชาญในการคัดทุเรียนคุณภาพ ๕. สามารถผลิตทุเรียนได้ทั้งในและนอกฤดู	๑. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการกระจายสินค้า ๒. มีช่องทางการส่งออกสินค้าที่หลากหลาย ๓. มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สำหรับสินค้าทุเรียน ๔. มีโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ในประเทศอื่น ๕. ตลาดยังไม่อิ่มตัว มีแนวโน้มการเติบโตได้อีก ๖. มีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปสูง ๗. การตลาดทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงรุก (So-STRATEGIES) ที่เกิดจากการจับคู่ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในทางบวกคือจุดแข็ง (Strength) และสภาพแวดล้อมภายนอกทางบวกคือโอกาส (Opportunity) เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์เชิงรุก เมื่อพิจารณาแล้ว สามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกของสินค้าเกษตรทุเรียนได้ ๕ ประเด็นคือ

๑. การสร้างแบรนด์สินค้า และพัฒนาตลาดการค้าออนไลน์
๒. การส่งเสริมการบริโภคทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว
๓. การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมตลอดห่วงโซ่อุปทานทั้งในประเทศและต่างประเทศ
๔. การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน
๕. การพัฒนาแนวทางการยืดอายุการส่งออกทุเรียน และการผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียน

มูลค่าสูงตอบสนองความต้องการของตลาด

๓.๒.๒ จุดแข็งและอุปสรรค (ST)

จุดแข็ง (Strengths)	อุปสรรค (Threats)
๑. มีความหลากหลายเรื่องพันธกรรมทุเรียน ๒. มีการแข่งขันการรับซื้อทำให้ราคาสูงขึ้น ๓. มีทุเรียนพันธุ์หอมทองที่ต้องการของผู้บริโภค ๔. มีความเชี่ยวชาญในการคัดทุเรียนคุณภาพ ๕. สามารถผลิตทุเรียนได้ทั้งในและนอกฤดู	๑. พื้นที่ปลูกทุเรียนมีแนวโน้มขยายตัวทุกปี ๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๓. มาตรการกีดกันทางการค้า เช่น ความปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ๔. จีนอนุญาตให้เวียดนามนำเข้าทุเรียนผลสด

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST-STRATEGIES) เกิดจากการจับคู่ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในทางบวกคือจุดแข็ง(Strength) และสภาพแวดล้อมภายนอกอุปสรรค (Threat) เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน เมื่อพิจารณาแล้วสามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกันของสินค้าเกษตรทุเรียนได้ ๒ ประเด็น คือ

๑. การพัฒนาข้อมูล Big Data ตลอดห่วงโซ่คุณค่า
๒. การผลิตทุเรียนคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๓.๒.๓ จุดอ่อนและโอกาส (WO)

จุดอ่อน (Weaknesses)	โอกาส (Opportunities)
<ol style="list-style-type: none"> ๑. ไทยจำเป็นต้องพึ่งตลาดจีนเป็นหลัก ๒. ผู้ส่งออกบางรายกรอกใบรับรองสุขอนามัยพืชแบบวิธี “สวมสิทธิ์” ๓. กลไกการตลาดไม่ได้อยู่ในการควบคุมของคนไทย ๔. การตัดทุเรียนอ่อนขาย ๕. ขาดหน่วยงาน หรือศูนย์กลางการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นระบบและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ๖. ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน การขาดแรงงานที่มีคุณภาพ ๗. การระบาดของโรคและแมลง ๘. การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์ 	<ol style="list-style-type: none"> ๑. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการกระจายสินค้า ๒. มีช่องทางการส่งออกสินค้าที่หลากหลาย ๓. มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สำหรับสินค้าทุเรียน ๔. มีโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ในประเทศอื่น ๕. ตลาดยังไม่อิ่มตัว มีแนวโน้มการเติบโตได้อีก ๖. มีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปสูง ๗. การตลาดทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO-STRATEGIES) เกิดจากการจับคู่ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในทางลบคือจุดอ่อน (Weakness) และสภาพแวดล้อมภายนอกทางบวก (Opportunity) เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข สร้างโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ๆ มาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่ได้ เมื่อพิจารณาแล้ว สามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไขของสินค้าเกษตรทุเรียนได้ ๔ ประเด็นคือ

๑. การขยายตลาดเดิม และเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่
๒. การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงาน
๓. การเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP
๔. การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของคน

ต่างชาติ

๓.๒.๔ จุดอ่อนและอุปสรรค (WT)

จุดอ่อน (Weaknesses)	อุปสรรค (Threats)
๑. ไทยจำเป็นต้องพึ่งตลาดจีนเป็นหลัก ๒. ผู้ส่งออกบางรายกรอกใบรับรองสุขอนามัยพืชแบบวิธี “สวมสิทธิ์” ๓. กลไกการตลาดไม่ได้อยู่ในการควบคุมของคนไทย ๔. การตัดทุเรียนอ่อนขาย ๕. ขาดหน่วยงาน หรือศูนย์กลางการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นระบบและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ๖. ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน การขาดแรงงานที่มีคุณภาพ ๗. การระบาดของโรคและแมลง ๘. การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์	๑. พื้นที่ปลูกทุเรียนมีแนวโน้มขยายตัวทุกปี ๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๓. มาตรการกีดกันทางการค้า เช่น ความปลอดภัยเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ๔. จีนอนุญาตให้เวียดนามนำเข้าทุเรียนผลสดเป็นประเทศที่ ๒ รองจากประเทศไทย

กลยุทธ์เชิงรับ (WT-STRATEGIES) เกิดจากการจับคู่ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในทางลบคือจุดอ่อน (Weakness) และสภาพแวดล้อมภายนอกทางลบคืออุปสรรค (Threat) มาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์เชิงรับ เมื่อพิจารณาแล้ว สามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงรับของสินค้าเกษตรทุเรียนได้ ๑ ประเด็นคือ การพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

บทที่ ๔

กลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ

กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของสินค้าเกษตรทุเรียน (SWOT Analysis) และนำมาข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเมทริกซ์ โดยใช้ตาราง TOWS Matrix มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา ทั้งในส่วนของกลยุทธ์เชิงรุก (S+O) เชิงแก้ไข (W+O) เชิงรับ (S+T) และกลยุทธ์เชิงป้องกัน (W+T) เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน สามารถจัดกลุ่มได้ทั้งหมด ๓ กลยุทธ์ ๑๒ ประเด็นการพัฒนาดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ กลยุทธ์ด้านนโยบาย การค้า การตลาด ในประเทศและต่างประเทศ

ประกอบด้วย ๗ ประเด็นการพัฒนา คือ

- ๑) การสร้างแบรนด์สินค้า และพัฒนาตลาดการค้าออนไลน์
- ๒) การส่งเสริมการบริโภคทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว
- ๓) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
- ๔) การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน
- ๕) การพัฒนาข้อมูล Big Data ตลอดห่วงโซ่คุณค่า
- ๖) การขยายตลาดเดิมและเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่
- ๗) การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของคนต่างชาติ

กลยุทธ์ที่ ๒ กลยุทธ์ด้านการผลิต

ประกอบด้วย ๓ ประเด็นการพัฒนา คือ

- ๑) การผลิตทุเรียนคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ๒) การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงาน
- ๓) การเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP

กลยุทธ์ที่ ๓ กลยุทธ์ด้านมาตรฐาน และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ประกอบด้วย ๒ ประเด็นการพัฒนา คือ

- ๑) การพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ
- ๒) การพัฒนาแนวทางการยืดอายุการส่งออกทุเรียน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนมูลค่าสูงตอบสนองความต้องการของตลาด

๔.๑ กลยุทธ์ที่ ๑ กลยุทธ์ด้านนโยบาย การค้า การตลาด ในประเทศและต่างประเทศ

ประกอบด้วย ๗ ประเด็นการพัฒนา คือ

๔.๑.๑ การสร้างแบรนด์สินค้า และพัฒนาตลาดการค้าออนไลน์

จากสภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นในปัจจุบันทำให้ผู้บริโภคมีตัวเลือกในการซื้อสินค้าทุเรียนที่หลากหลาย ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์ของสินค้าทุเรียน โดยการสร้างแบรนด์สินค้า และสร้างความน่าเชื่อถือของลูกค้าที่มีต่อแบรนด์ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและลดอำนาจการต่อรองของลูกค้า ควบคู่ไปกับการพัฒนาตลาดการค้าออนไลน์ เนื่องจากปัจจุบันการซื้อขายออนไลน์เติบโตอย่างก้าวกระโดดเป็นเทรนด์ที่ได้รับความนิยมมากเพราะในมุมมองของผู้บริโภคถือเป็นความสะดวกสบาย ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟน ที่เป็นอุปกรณ์จำเป็นสำหรับการซื้อขายออนไลน์สามารถทำได้ง่ายขึ้น ไม่เว้นแม้แต่สินค้าเกษตร

ด้วยเทรนด์ตลาดออนไลน์จึงมีส่วนผลักดันให้เกษตรกรไทยต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวให้ทันกับโลกที่เปลี่ยนไป สำคัญที่สุดน่าจะเป็นโอกาสดีสำหรับเกษตรกรไทยสามารถนำสินค้าเกษตรของตัวเองเข้าสู่ตลาดออนไลน์ได้ ด้วยมีข้อดีหลายประการ เช่น ตัดเรื่องพ่อค้าคนกลาง สามารถขยายตลาดสินค้าเกษตรได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกรออนไลน์ได้ทำความรู้จักกับกลุ่มลูกค้าของตัวเองโดยตรง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสินค้าเกษตรที่ตรงกับความต้องการของตลาด ปัจจุบันมีการส่งเสริมของภาครัฐสนับสนุนเกษตรกรออนไลน์ มีหลายหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาท ทั้งให้ข้อมูลความรู้ รวมถึงอำนวยความสะดวก อย่างเช่น องค์กรตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ที่มีการเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้ถึงมือผู้บริโภคโดยตรง การขายสินค้าเกษตรออนไลน์เป็นช่องทางและโอกาสทางการตลาดที่สำคัญในการขยายฐานลูกค้าจากภายในประเทศสู่ลูกค้าต่างประเทศอีกด้วย การเชื่อมโยงการค้าในรูปแบบอีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) นั้นจะช่วยส่งเสริมให้สหกรณ์การเกษตรกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเกษตรกรรายย่อย มีช่องทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งการซื้อขายสินค้าเกษตรออนไลน์นั้นมีหลายรูปแบบ ทั้งจากผู้ประกอบการสู่ผู้ประกอบการ (B2B), ผู้ประกอบการต่อผู้บริโภค (B2C) และผู้บริโภคต่อผู้บริโภค (C2C) จากข้อมูลศูนย์วิจัยกสิกรไทย ๒๕๖๕ เปิดเผยว่าความต้องการบริการ E-Logistics มีมูลค่าตลาดไม่รวม ๕.๖๕ แสนล้านบาท ซึ่งเติบโตสูงถึง ๑๓.๕% ต่อปี

๔.๑.๒ การส่งเสริมการบริโภคทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่นำไปสู่การยกระดับคุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะสวนทุเรียน ที่สามารถเพิ่มรายได้มาสู่เกษตรกรชาวสวน แนวทางในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้ความหลากหลายทางสายพันธุ์ของทุเรียนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ทุเรียนนนทบุรี ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ทุเรียนหลงลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่ ทุเรียนปราจีน เป็นต้น สร้างเรื่องราวที่เกิดจากความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ของเกษตรกร

เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ประสานและสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๓ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมตลอดห่วงโซ่อุปทานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ระบบโลจิสติกส์ถือเป็นกระบวนการปลายทางในการลำเลียงผลผลิตทุเรียนจากโรงคัดบรรจุ ก่อนกระจายสู่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ การบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ที่ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งเส้นทางการขนส่งสินค้า ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ การจัดการคลังสินค้า การบรรจุสินค้าเพื่อเคลื่อนย้าย บรรจุภัณฑ์สำหรับผู้บริโภค และอาจรวมถึงระบบความปลอดภัยของสินค้า ทำให้สินค้าที่ผลิตได้ไปถึงมือผู้บริโภคอย่างมีคุณภาพ รวดเร็ว ตรงตามความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญคือความเสียหายของสินค้าก็จะลดน้อยลง ต้นทุนต่าง ๆ ในกระบวนการต่าง ๆ ก็จะลดลง อย่างไรก็ตามปัจจุบันเวียดนามได้รับสิทธิจากประเทศจีนในการส่งออกทุเรียนสดซึ่งมีข้อได้เปรียบกว่าประเทศไทยด้วยเหตุผล ๓ ข้อหลัก ๆ คือ ๑) ระยะทางขนส่งใกล้กว่า ๒) ต้นทุน-ค่าแรงต่ำกว่า มีการใช้ปุ๋ย-สารเคมีน้อยกว่า และ ๓) ทุเรียนตัดแก่เป็นที่ขึ้นขอบตลาดจีน ทำให้ผู้ประกอบการไทยบางรายเล็งเปิดสาขาในเวียดนามเพิ่มขึ้น ซึ่งปัญหาสำคัญของการส่งออกทุเรียนไทยต้องเร่งแก้ไข คือ ระบบการขนส่งทางบก ที่เป็นคอขวดระหว่างประเทศที่ ๓ ส่วนทางรถไฟจีน-ลาว การขนย้ายตู้คอนเทนเนอร์ข้ามแดนมีค่าใช้จ่ายสูง ที่ผ่านมามีการขนส่งทางรถไฟน้อยมาก มีเพียง ๒๐๐ ตู้/ปี จากการส่งออกทั้งหมด ๑๐๐,๐๐๐ ตู้/ปี เท่านั้น

๔.๑.๔ การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ปัจจุบันประเทศไทยมีการสร้างเครือข่ายผู้ปลูกทุเรียน โดยจัดตั้งสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทยเพื่อสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เชื่อมโยงกลุ่มผู้ปลูกทุเรียนทั้ง ๖ ภูมิภาค ๒๒ จังหวัด ร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางพัฒนาและบริหารจัดการทุเรียนทั้งระบบ และเป็นตัวแทนภาคเกษตรกรในการเป็นสื่อกลางประสานงานกับภาครัฐสำหรับการสนับสนุนการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่การจัดการสวน การจัดการเก็บเกี่ยว การรักษาคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตทุเรียน การจัดการตลาดที่สามารถกำหนดราคาได้อย่างยุติธรรม การสร้างมูลค่าเพิ่มและผลักดันผลผลิตสู่กระบวนการแปรรูปให้มากขึ้น และการพัฒนาเกษตรกรชาวสวนสมาชิกให้มีความรู้และนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ที่สอดคล้องและเท่าเทียม ผ่านคณะกรรมการระดับจังหวัด จนถึงคณะกรรมการและบริหารการจัดการผลไม้ (Fruit Board) ระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในขณะเดียวกันยังมีสมาคมที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนอีก จำนวน ๗ สมาคม ประกอบด้วยสมาคมด้านการผลิต ๔ สมาคม : ๑) สมาคมทุเรียนไทย ๒) สมาคมผู้ผลิตทุเรียนไทย ๓) สมาคมทุเรียนใต้ และ ๔) สมาคมชาวสวนไม้ผลจังหวัดชุมพร

และสมาคมด้านผู้ส่งออกและผู้ประกอบการ ๓ สมาคม : ๑) สมาคมผู้ค้าและส่งออกผลไม้ไทย ๒) สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียน มังคุด (DMA) และ ๓) สมาคมการค้าผลไม้ยุคใหม่ (MAFTA) จะเห็นได้ว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลากหลาย แต่ขาดการบูรณาการ อย่างเป็นทางการ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการ การทำงาน อาจมีการศึกษาวิจัยเพื่อจัดตั้งหน่วยงานกลางหรือกองทุนพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทย โดยให้ทุกภาคส่วนทั้งสมาคม หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นกลางในการบริหารจัดการตั้งแต่การผลิต การตลาด จนถึง การประชาสัมพันธ์

๔.๑.๕ การพัฒนาข้อมูล Big data ตลอดห่วงโซ่คุณค่า

“Big Data ภาคเกษตร” หมายถึง “ข้อมูลขนาดใหญ่/ปริมาณมาก ซึ่งอาจเป็น ข้อมูลที่มีโครงสร้างชัดเจน (Structured Data) หรืออาจเป็นข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Data) ที่ถูกนำมาประมวลและวิเคราะห์เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการผลิต การหาปัจจัยการผลิต การเพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์และดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การแปรรูปเพิ่มมูลค่า ไปจนถึงการตลาด/การจัดจำหน่าย โดยตอบสนองความต้องการของเกษตรกร ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งจากรายงานผลการพิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ ประเด็นการสร้างและใช้ Big Data ภาคเกษตร ของคณะกรรมการมาธิการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้วิเคราะห์ ๙ ประเด็นหลักที่เป็นปัญหาในการขับเคลื่อน Big Data ภาคเกษตร คือ

๑) ด้านข้อมูล พบว่า แต่ละหน่วยงานไม่มีมาตรฐานในการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือมีรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานของแต่ละหน่วยงาน

๒) ด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูล ยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก รูปแบบการใช้งานค่อนข้างยาก มีข้อจำกัดในการนำชุดข้อมูลไปใช้ประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุดข้อมูลที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

๓) ด้านการเชื่อมโยงข้อมูล โครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลของแต่ละหน่วยงานยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะรองรับการเชื่อมโยงข้อมูลตามแนวทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลภาครัฐ หรือ Government Data Exchange : GDX รวมถึงการพัฒนาในรูปแบบการเชื่อมโยงแบบ Application Programming Interface : API

๔) ด้านความเป็นเอกภาพของข้อมูลการดำเนินงาน Big Data ด้านเกษตร ยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักข้อมูลของแต่ละเรื่อง

๕) ด้านงบประมาณและแผนดำเนินงานในการจัดทำ Big Data ภาคเกษตร มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลให้รองรับและมีประสิทธิภาพ

๖) ด้านกฎหมาย กฎระเบียบ นโยบายการมีกฎหมายเกิดขึ้นใหม่ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ อาจจะเป็นอุปสรรคกับการใช้ข้อมูลรายบุคคลจากฐานข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน เนื่องจากจะต้องได้รับความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูลก่อน

๗) ด้านความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการให้บริการข้อมูลที่เกิดประโยชน์ใน Value Chain ของภาคเกษตรไทยอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีความเสถียรปลอดภัยและพร้อมใช้ได้อย่างต่อเนื่อง

๘) ด้านบุคลากร มีจำนวนอัตราของตำแหน่งนักวิชาการคอมพิวเตอร์ ตลอดจนงานด้าน Big Data ไม่มากเท่าที่ควร

๙) ด้านโครงสร้างและอัตรากำลัง การดำเนินงานด้าน Big Data ภาคเกษตร ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะใช้โครงสร้างที่มีอยู่เดิมหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในเพื่อรองรับการดำเนินการ ในระยะเฉพาะหน้า

ดังนั้นในส่วนของประเทศไทยการพัฒนาฐานข้อมูล Big Data ในทุเรียน ควรมุ่งแก้ไข ปัญหาเร่งด่วนที่สามารถกระทำได้ทันที เพื่อเป็นการนำร่องในการพัฒนาและก่อให้เกิดความเข้าใจในการสร้าง Big Data ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ยกตัวอย่างเช่น กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบด้าน Big Data ให้ชัดเจน ทั้งหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และภาคเอกชน รวมทั้งกำหนดกรอบการทำงานร่วมกันทั้งมาตรฐานการเก็บข้อมูล รายละเอียดของข้อมูล การอัปเดต และตรวจสอบข้อมูล การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีความซับซ้อน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ อยู่บนฐานเดียวกันสามารถนำมาวิเคราะห์และตัดสินใจในเชิงนโยบายได้อย่างแม่นยำ

๔.๑.๖ การขยายตลาดเดิมและเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกทุเรียนรายใหญ่ที่สุดในโลก โดยในปี ๒๕๖๓ ไทยส่งออกทุเรียนสด ๖๒๐,๘๙๒ ตัน คิดเป็นส่วนแบ่งทางการตลาด ร้อยละ ๗๗.๓๓ ของผลผลิตทุเรียนโลก โดยส่งออกไปยังประเทศจีนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๙๖ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยปี ๖๓/๖๔ คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๙ (สมพร ๒๕๖๒) กล่าวว่าการส่งออกที่ขยายตัวของทุเรียนไทยในช่วงที่ผ่านมา ได้มีผลต่อการปรับตัวของราคาทุเรียนไทยในระดับฟาร์มมากกว่า ๓ เท่าตัว และในอนาคตข้างหน้าคาดว่าอุปสงค์การบริโภคทุเรียนจะยังคงขยายตัวเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ทั้งเวียดนามและมาเลเซียจะมีการปรับตัวในระบบการผลิต และจะก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่งของไทยในตลาดส่งออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการนำเข้าทุเรียนของจีน ซึ่งปัจจุบันเวียดนามได้รับอนุญาตจากประเทศจีนให้นำเข้าทุเรียนผลสดได้แล้วและตามมาด้วยฟิลิปปินส์ ดังนั้น สิ่งประเทศไทยจะต้องร่วมมือกันพัฒนา คือ การรักษามาตรฐานการผลิตทุเรียนคุณภาพความปลอดภัยและการปลูกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Circular Economy อาจจะต้องคำนึงถึง Zero Waste และ Carbon Footprint เพื่อรักษาตลาดเดิมไว้

ให้ได้ และขยายตลาดใหม่ ทั้งในประเทศจีนตอนเหนือและตะวันตก หรือแม้กระทั่งตลาดในประเทศอินเดีย ออสเตรเลีย ตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นตลาดที่มีศักยภาพ เป็นต้น

๔.๑.๗ การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของคนต่างชาติ

ประเทศจีนมีความต้องการนำเข้าทุเรียนจากไทยในปริมาณมาก ตามรายได้ต่อหัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการชาวจีนได้เข้ามาลงทุนโรงคัดบรรจุ (ล้าง) ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบัน มีผู้รับซื้อทุเรียนสดหรือล้าง กว่า ๖๐๐ ลัง ที่ทำธุรกิจนำเข้าทุเรียนจากไทย โดยธุรกิจโรงคัดบรรจุมีทั้งที่จัดตั้งโดยคนไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้เมื่อเทียบส่วนแบ่งมูลค่ากำไรสุทธิในการประกอบธุรกิจ ส่วนใหญ่เป็นของผู้ประกอบการต่างชาติที่มีเงินทุนรับซื้อทุเรียนมากกว่าไทย และการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่พ่อค้าไทยเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่แทน ในการจัดหาผลผลิต และรับจ้างบรรจุภัณฑ์ ซึ่งทำให้มีรายได้ในส่วนนี้น้อยมากประมาณร้อยละ ๕.๒๔ - ๗.๘๕ เมื่อเทียบกับการประกอบธุรกิจของโรงคัดบรรจุทั้งหมด

อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหาของประเทศไทยคือ ปัญหาของล้งกับเกษตรกร มักเป็นเรื่องของการเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร เนื่องจากล้งมีอำนาจในการต่อรองราคา และเป็นผู้กำหนดราคาเอง รวมถึงรู้ขั้นตอนและกระบวนการในการส่งออกไปจีน จึงมักเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ล้งเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร ดังนั้น ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการจีนเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้กับผู้ประกอบการไทย และมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกรไทย ป้องกันการเอาเปรียบจากผู้ประกอบการต่างชาติจากกลยุทธ์ทางการตลาดที่ไม่เป็นธรรม

๔.๒ กลยุทธ์ที่ ๒ กลยุทธ์ด้านการผลิต

ประกอบด้วย ๓ ประเด็นการพัฒนา คือ

๔.๒.๑ การผลิตทุเรียนคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในประเทศที่มีความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในระยะยาวสูงเป็นอันดับ ๙ ของโลก ตามรายงานดัชนีชี้วัดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างปี ๒๐๐๐-๒๐๑๙ ที่ Germanwatch องค์กรไม่แสวงหากำไรที่เคลื่อนไหวประเด็นการค้าอาหาร นโยบายการเกษตรและสิ่งแวดล้อม เผยแพร่เมื่อต้นปี ๒๕๖๔ ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจอกับชาวสวนทุเรียนคือ ปริมาณฝนที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีฝนมาเร็วกว่าปกติทำให้ต้นทุเรียนไม่กระทบแล้งทำให้การออกดอกล่าช้า หรือออกไม่พร้อมกันมีหลายรุ่น หรือในกรณีที่ฝนตกในช่วงที่ดอกพัฒนาเป็นผลอ่อนแล้วไม่เกิน ๔๕ วัน ทำให้เกิดการแตกใบอ่อน ผลอ่อนหลุดร่วงเสียหาย เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อทุเรียนอย่างมาก หากมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถพยากรณ์และแจ้งเตือนเกษตรกรได้ล่วงหน้าจะสามารถลดผลกระทบดังกล่าวได้

ประกอบกับควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตทุเรียนทั้งการจัดการพื้นที่ปลูก การจัดการทรงพุ่ม การจัดการดอก การจัดการธาตุอาหาร การจัดการน้ำ และการจัดการศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อให้ได้ทุเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

๔.๒.๒ การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงาน

แรงงานภาคการเกษตรของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าเป็นปี ๒๕๖๒ มีสัดส่วนแรงงานภาคการเกษตรเหลือเพียงร้อยละ ๒๘ ของจำนวนแรงงานทั้งประเทศ นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มแรงงานอายุ ตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ -๓๙ ปี กลับมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว การนำเครื่องจักรกลทางการเกษตรหรือเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการตั้งแต่การปลูก การจัดการภายในสวน การเก็บเกี่ยว ตลอดไปจนถึงการตลาดจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการกระตุ้นเด็กรุ่นใหม่ให้หันกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น

จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่าต้นทุนการผลิตทุเรียนอยู่ที่ประมาณไร่ละ ๑๗,๘๐๐ -๒๑,๕๐๐ บาท ขึ้นกับสายพันธุ์ คิดเป็นต้นทุนผันแปร หรือต้นทุนที่ใช้ในการจัดการปัจจัยการผลิตประมาณร้อยละ ๗๕ ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด แบ่งเป็นต้นทุนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและเวชพืชร้อยละ ๓๗ ด้านแรงงาน ร้อยละ ๒๙ ปุ๋ย ร้อยละ ๑๕ ซึ่งถือว่าสูงเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับแรงงานส่วนใหญ่ในสวนทุเรียนเป็นแรงงานต่างด้าว มีความเสี่ยงสูงที่จะกลับไปประกอบอาชีพในถิ่นฐานเดิมจากการเติบโตของอุตสาหกรรมทุเรียน ดังนั้นการการพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตรหรือการนำเครื่องจักรกลการเกษตรที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศมาพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย (Reverse Engineering) จะสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมผลิตทุเรียนไทยอย่างมาก

๔.๒.๓ การเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP

ทุเรียนเป็นผลไม้ส่งออกอันดับ ๑ ของประเทศไทย จากการคำนวณกรมศุลกากร พบว่าในปี ๒๕๖๔ ประเทศไทยส่งออกทุเรียนผลสดปริมาณ ๙๑๐,๐๒๙ ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า ๑๑๕,๐๙๕ ล้านบาท ตลาดส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศจีนกว่าร้อยละ ๘๙.๙๖

ทุเรียนผลสดที่ส่งออกไปต่างประเทศต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP พืชอาหาร (มกษ. ๙๐๐๑ - ๒๕๕๖ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร) และมาตรฐานสินค้าเกษตร : ทุเรียน (มกษ. ๓-๒๕๕๖) เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตใช้เป็นแนวทางทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตามมาตรฐานที่กำหนด และมาตรฐาน GMP โรงคัดบรรจุ เพื่อการตรวจสอบย้อนกลับทุเรียนที่มีปัญหาและเพื่อรับรองมาตรฐานทุเรียนไทยที่ส่งออกตลาดต่างประเทศที่มีคุณภาพและปลอดภัย ในช่วงสถานการณ์โควิด-๑๙ ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าประเทศจีนมีมาตรการเข้มงวดในการนำเข้าสินค้าเกษตร

ของไทยมากขึ้นโดยเฉพะทุเรียน หรือที่เรียกว่า มาตรการ Zero-covid ซึ่งให้ความสำคัญด้านความสะอาด ปลอดภัยของสินค้าเป็นหลัก และในอนาคตอันใกล้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อมจะเข้ามาเป็นกำแพงกีดกันทางการค้ามากขึ้น ดังนั้นในส่วนของประเทศไทยในฐานะผู้ผลิต ทุเรียนอันดับ ๑ ของโลก จำเป็นต้องปฏิบัติตามและเตรียมการเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุ ให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ป้องกันการตัดทุเรียนอ่อน หรือนำเข้า ทุเรียนด้อยคุณภาพจากประเทศเพื่อนบ้านสวมสมมติทุเรียนไทย ส่งออกไปยังจีน

๔.๓ กลยุทธ์ที่ ๓ กลยุทธ์ด้านมาตรฐาน และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ประกอบด้วย ๒ ประเด็นการพัฒนา คือ

๔.๓.๑ การพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ

ปัจจุบันการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของโลก ให้ความสำคัญกับระบบตรวจสอบย้อนกลับมากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคทั้งด้านคุณภาพ และความปลอดภัยของสินค้า อีกทั้งการใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับยังสามารถใช้สำหรับการวางแผน การควบคุม และการดำเนินงาน ในระบบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่ระดับแปลงเกษตรกร จนถึงผู้บริโภค

ในปี ๒๕๖๔ ที่ผ่านมา สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (Depa) ได้พัฒนาระบบ การตรวจสอบย้อนกลับในสินค้าทุเรียน โดยใช้ชื่อว่า Kasettrack ที่ทำให้เกษตรกรมีการจดบันทึก ได้อย่างเป็นระบบ มีการบันทึกภาพถ่ายแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก วิธจัดการแปลง คาดการณ์ผลผลิต ช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพในการตรวจสอบคุณภาพภายในกลุ่ม และสนับสนุนการตรวจประเมินแบบเสมือนจริง แทนการเดินทางไปตรวจ ณ แปลงเกษตรกร ทำให้สามารถประเมิน ให้คำปรึกษาทางวิชาการในการ ปฏิบัติอย่างถูกต้อง และออกใบรับรองมาตรฐาน GAP แก่เกษตรกรได้รวดเร็วขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการ เดินทาง เพื่อตรวจประเมิน อีกทั้งช่วยป้องกันการนำเลขทะเบียน GAP ของเกษตรกรคุณภาพไปใช้ และลดการสวมสิทธิ์ใบรับรองมาตรฐาน GA ซึ่งปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้ความรู้เกษตรกรในการใช้งาน แอปพลิเคชันดังกล่าวประมาณ ๓๐๐ คน ในขณะที่ปี ๒๕๖๕ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ (มกอช.) มีการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ ผ่านระบบตามสอบสินค้าเกษตร บนระบบคลาวด์ (QR Trace On Cloud) ซึ่งมีการนำเทคโนโลยี QR Code มาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วย เพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงข้อมูลจากแปลงเกษตรกรสู่ผู้บริโภค ซึ่งปัจจุบันได้นำร่องในกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนภูเขาไฟจังหวัดศรีสะเกษเช่นเดียวกัน จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้มีหลาย หน่วยงานพยายามพัฒนาแพลตฟอร์มการตรวจสอบย้อนกลับสินค้าทุเรียน แต่ขาดการบูรณาการ การทำงานร่วมกัน ดังนั้นควรร่วมมือกันพัฒนาเพื่อให้เป็นแพลตฟอร์มกลางของประเทศ และเชื่อมโยง ข้อมูลระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ดูแลเรื่องการผลิต และกระทรวงพาณิชย์ที่ดูแลเรื่องตลาด เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทั้งระบบ

๔.๓.๒ การพัฒนาแนวทางการยืดอายุการส่งออกทุเรียน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนมูลค่าสูงตอบสนองความต้องการของตลาด

การยืดอายุการเก็บรักษาทุเรียนผลสด หรือทุเรียนตัดแต่ง (Fresh Cut) ให้มีอายุการเก็บรักษาที่ยาวนานขึ้น โดยคงไว้ซึ่งคุณภาพของสินค้า จะช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดของทุเรียนไทยในการจำหน่ายยังตลาดใหม่ๆ ได้ดีขึ้น ทั้งนี้ในส่วนของพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียนเพื่อการส่งออกนั้น พบว่าประเทศไทยยังมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ต่ำ โดยผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนที่มีการส่งออกมากที่สุด ๓ ลำดับแรก ในปี ๒๕๖๔ คือ ๑) ทุเรียนแช่แข็ง ปริมาณ ๔๓,๒๔๕ ตัน ๒) ทุเรียนกวน ปริมาณ ๔๘๗ ตัน และ ๓) ทุเรียนอบแห้ง ปริมาณ ๓๓๓ ตัน โดยตลาดของทุเรียนแช่แข็ง และทุเรียนอบแห้งส่วนใหญ่จะส่งออกไปยังประเทศจีน คิดเป็นร้อยละ ๘๗ และ ๘๒ ตามลำดับ ในขณะที่ทุเรียนกวนตลาดส่วนใหญ่จะส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ ๒๗ ของปริมาณการส่งออกทุเรียนกวนทั้งหมด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวมของปริมาณการส่งออกทุเรียนทั้งหมดของประเทศ กลับพบว่าสัดส่วนทุเรียนแปรรูปมีน้อยมากเพียงร้อยละ ๘ แต่เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะทุเรียนแช่เย็น และทุเรียนอบแห้ง ปี ๒๕๖๓/๒๕๖๔ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๘๐ และ ๒๕.๗๖ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสินค้าทุเรียนแปรรูปเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ในขณะที่ผลิตภัณฑ์แปรรูปของประเทศไทยยังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นประเทศไทยควรมีหน่วยงานกลางในการดำเนินงานเชิงรุก เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปให้มีความหลากหลาย ที่มากกว่าทุเรียนแช่แข็ง หรือทุเรียนอบแห้งแบบรับประทานเป็นอาหารว่าง โดยการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุเรียนทั้งแบบสุกและดิบจะสามารถยกระดับอุตสาหกรรมทุเรียนไทยได้ทั้งระบบ ยกตัวอย่างเช่น การแปรรูปเป็นเค้กทุเรียน พืชชาทุเรียน โยเกิร์ตทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน ชาทุเรียน กาแฟทุเรียน เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการยกระดับสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น การพัฒนาเป็นอาหารเสริมหรือเครื่องสำอาง

จากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติอย่างสมบูรณ์ จึงได้ทำการแบ่งระยะของการพัฒนาเป็น ๓ ระยะ คือ ๑) ระยะเร่งด่วน เน้นการจัดจุดอ่อนในการผลิตหากไม่แก้ไขอย่างเร่งด่วนจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน ๒) ระยะปานกลาง เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยกระดับคุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร และ ๓) ระยะยาว มุ่งสู่เกษตรกรและอาหารมูลค่าสูงพร้อมรับความเสี่ยงในอนาคต เพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

	<p>ระยะกลาง (เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยกระดับคุณภาพและความ ปลอดภัย ตามมาตรฐานสากล)</p>	<p>ระยะยาว (มุ่งสู่เกษตรและอาหารมูลค่าสูง พร้อมรับความเสี่ยงในอนาคต)</p>
<p>๑) การสร้างแบรนด์สินค้า และพัฒนาตลาดการค้า ออนไลน์</p> <p>๒) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ที่เหมาะสมตลอดห่วงโซ่ อุปทานทั้งในประเทศ และต่างประเทศ</p> <p>๓) การขยายตลาดเดิมและเพิ่ม ช่องทางการตลาดใหม่</p> <p>๔) การเร่งรัดตรวจรับรองแปลง และโรงคัดบรรจุให้ได้ มาตรฐาน GAP และ GMP</p> <p>๕) การพัฒนาระบบการ ตรวจสอบย้อนกลับ</p>	<p>๑) การรวมกลุ่มและสร้าง เครือข่ายทุเรียนตลอดห่วงโซ่ อุปทาน</p> <p>๒) การพัฒนาข้อมูล Big data ตลอดห่วงโซ่คุณค่า</p> <p>๓) การผลิตทุเรียนคุณภาพ ภายใต้การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ</p> <p>๔) การใช้เครื่องจักรกลทาง การเกษตรทดแทนแรงงาน</p>	<p>๑) การส่งเสริมการบริโภคทุเรียน ผ่านธุรกิจท่องเที่ยว</p> <p>๒) การจัดระเบียบและการกำกับ ดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจ โรงคัดบรรจุของคนต่างชาติ</p> <p>๓) การพัฒนาแนวทางการยืดอายุ การส่งออกทุเรียน และการ พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป ทุเรียนมูลค่าสูงตอบสนอง ความต้องการของตลาด</p> <p>๔) การพัฒนาอาชีพของ “มือตัด” ทุเรียนอย่าง เป็นระบบ</p> <p>๕) การจัดทำแผนกลยุทธ์ การพัฒนาและส่งเสริม เกษตรสร้างมูลค่า</p>

- ประเด็นที่สำคัญมาก หากไม่แก้ไขอย่างเร่งด่วนจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน
- ประเด็นที่สำคัญ ต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร
- ประเด็นที่สำคัญ ต้องปรับตัวเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการจัดทำรายงานฉบับนี้ คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีเจตนารมณ์ที่จะประมวล รวบรวม วิเคราะห์ และศึกษาเพื่อเสนอแนะกรอบแนวความคิดการทำงาน เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีศึกษาสินค้าเกษตรทุเรียน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างแท้จริง โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. ระยะเร่งด่วน : หากไม่แก้ไขอย่างเร่งด่วนจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน

๑.๑ ควรเร่งรัดตรวจรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP

เพื่อรักษาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและส่งออกทุเรียนของประเทศไทย และการสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าเกษตรทุเรียนไทยที่สามารถระบุที่มา ตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability) จะช่วยแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วนเกี่ยวกับ การสวมสิทธิ์ทุเรียนไทยและปัญหาการตัดทุเรียนอ่อนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้ผูกขาดการส่งออกทุเรียนสดรายเดียวของโลกอีกต่อไปแล้ว โดยประเทศเวียดนามได้รับสิทธิ์การส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีนเป็นประเทศที่สองรองจากไทย และประเทศอื่น ๆ จะตามมาอีกไม่ช้า การที่ประเทศไทยจะรักษาตลาดทุเรียนสดได้ต้องเน้นการส่งออกทุเรียนที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ ประกอบกับปัจจุบันประเทศผู้นำเข้าโดยเฉพาะประเทศจีนมีมาตรการเข้มงวดในการนำเข้าสินค้าเกษตรของไทยมากขึ้นหรือที่เรียกว่ามาตรการ Zero - Covid ที่ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยของสินค้าเป็นหลักและในอนาคตอันใกล้มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะเข้ามาเป็นกำแพงกีดกันทางการค้ามากขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตทุเรียนอันดับหนึ่งของโลกจำเป็นต้องออกมาตรฐานบังคับการรับรองแปลงและโรงคัดบรรจุให้ได้มาตรฐาน GAP และ GMP ทั้งหมด โดยพิจารณาจากที่มีประสิทธิภาพ เช่น การถ่ายโอนภารกิจให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการเนื่องจากบุคลากรภาครัฐมีจำกัดและการสร้างแบรนด์ทุเรียนที่น่าเชื่อถือรองรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

๑.๒ ควรเร่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาระบบโลจิสติกส์ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันเวียดนามได้รับสิทธิ์จากประเทศจีนในการส่งออกทุเรียนสดซึ่งมีข้อได้เปรียบกว่าประเทศไทยด้วยเหตุผล ๓ ข้อหลัก ๆ คือ

- ๑) ระยะทางขนส่งใกล้กว่า
- ๒) ต้นทุนค่าแรงต่ำกว่า
- ๓) ทุเรียนตัดแก่เป็นที่ขึ้นขอบตลาดจีน

ดังนั้น ทูเรียนสดไทยจะต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านซัพพลาย ส่วนแบ่งทางการตลาด “จะถูกแย่งชิงไป” ราคาทูเรียนไทยอาจจะถูกลง จึงมีความจำเป็นต้องวางแผนล่วงหน้าด้านระบบ การขนส่งทางบกที่เป็นคอขวดระหว่างประเทศที่สามเพื่อป้องกันการเน่าเสียหายของผลผลิต และปัญหา การวนกลับของตู้คอนเทนเนอร์ให้ทันต่อรอบของผลผลิต รวมทั้ง ควรเร่งพัฒนากระบวนการที่เหมาะสม ในการขนส่งผลไม้ผ่านเส้นทางรถไฟจีน-ลาว ซึ่งที่ผ่านมามีการขนส่งทางรถไฟน้อยมาก มีเพียง ๒๐๐ ตู้/ปี จากการส่งออกทั้งหมด ๑๐๐,๐๐๐ ตู้/ปี

๑.๓ ควรเปิดช่องทางการตลาดใหม่ทางตอนเหนือและตะวันตกของประเทศจีน รวมทั้ง ประเทศอื่น ๆ ที่มีศักยภาพในการสั่งซื้อ และสามารถดูดซับปริมาณผลผลิตได้ในปริมาณมาก อาทิ อินเดีย ออสเตรเลีย และประเทศแถบตะวันออกกลาง เป็นต้น โดยการประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้ ผ่านการจัดงาน Expo ที่เกี่ยวข้องกับอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความคุ้นเคยกับทูเรียนไทยผ่านการแปรรูป เป็นเมนูขนม และอาหาร รวมทั้ง ส่งเสริมการซื้อ-ขายทูเรียนผ่านช่องทางระบบออนไลน์และ Live Streaming ให้มากขึ้น เนื่องจากมีการขยายตัวมากถึงร้อยละ ๓๐๐ - ๕๐๐ ในประเทศจีน และคาดว่า ในปี ๒๕๖๘ ปริมาณการบริโภคผลไม้ในประเทศจีนจะมี แนวโน้มเพิ่มเป็น ๓๐๐ ล้านตัน

๒. ระยะกลาง : ต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

๒.๑ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตทูเรียนคุณภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ เนื่องจากประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในประเทศที่มีความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศในระยะยาวสูงเป็นอันดับเก้าของโลกตามรายงานดัชนีชี้วัดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศระหว่าง ปี ๒๐๐๐ - ๒๐๑๙ ที่ German Watch องค์กรไม่แสวงหากำไรที่เคลื่อนไหว ประเด็นการค้าอาหาร นโยบายการเกษตรและสิ่งแวดล้อมเผยแพร่เมื่อต้นปี ๒๕๖๔ ผลกระทบที่เห็นได้ ชัดเจนกับชาวสวนทูเรียนคือ ปริมาณฝนที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีฝนมาเร็วกว่า ปกติทำให้ต้นทูเรียนไม่กระทบแล้งทำให้การออกดอกล่าช้า หรือออกไม่พร้อมกัน มีหลายรุ่น หรือในกรณี ที่ฝนตกในช่วงที่ดอกพัฒนาเป็นผลอ่อนแล้วไม่เกิน ๔๕ วัน ทำให้เกิดการแตกใบอ่อน ผลอ่อนหลุดร่วง เสียหาย เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศมี ผลกระทบต่อทูเรียนอย่างมาก หากมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถพยากรณ์และแจ้งเตือนเกษตรกรได้ ล่วงหน้าจะสามารถ ลดผลกระทบดังกล่าวได้ ประกอบกับควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิต ทูเรียนทั้งการจัดการพื้นที่ปลูก การจัดการทรงพุ่ม การจัดการดอก การจัดการธาตุอาหาร การจัดการน้ำ และการจัดการศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อให้ได้ทูเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้ง การนำ เครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตและทดแทนแรงงาน จากข้อมูลสำนักงาน เศรษฐกิจ การเกษตร พบว่าต้นทุนการผลิตทูเรียนอยู่ที่ประมาณไร่ละ ๑๗,๘๐๐ - ๒๑,๕๐๐ บาท ขึ้นกับสายพันธุ์ คิดเป็น ต้นทุนผันแปร หรือต้นทุนที่ใช้ในการจัดการปัจจัยการผลิตประมาณร้อยละ ๗๕ ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด แบ่งเป็นต้นทุนสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ร้อยละ ๓๗ ด้านแรงงาน

ร้อยละ ๒๙ ปุ๋ย ร้อยละ ๑๕ ซึ่งถือว่าสูงเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับแรงงานส่วนใหญ่ในสวนทุเรียนเป็นแรงงานต่างด้าว มีความเสี่ยงสูง ที่จะกลับไปประกอบอาชีพในถิ่นฐานเดิมจากการเติบโตของอุตสาหกรรมทุเรียน ดังนั้นการการพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร หรือการนำเครื่องจักรกลการเกษตรที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศมาพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย (Reverse Engineering) จะสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการผลิตทุเรียนไทยอย่างมาก

๒.๒ ควรสนับสนุนและผลักดันให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่เป็น Center of Excellence สินค้าทุเรียนด้านการผลิตและให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็น Center of Excellence สินค้าทุเรียนด้านการเพิ่มมูลค่า โดยมีการทำงานเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรมต่างๆ เกี่ยวกับทุเรียนทั้งหมด ถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมไปสู่การใช้ประโยชน์ให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกับเครือข่ายชาวสวนทุเรียนและผู้ประกอบการทั้งระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสมาพันธ์ชาวสวนและสมาคมต่าง ๆ อยู่แล้วเพื่อให้การบริหารจัดการทุเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด ตั้งแต่การจัดการสวน การจัดการเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การรักษาคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตทุเรียน การสร้างมูลค่าเพิ่มและผลักดันผลผลิตสู่กระบวนการแปรรูปให้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาความเหมาะสมในการจัดตั้งกองทุนพัฒนาสินค้าทุเรียน พร้อมรูปแบบการบริหารจัดการ โดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทุเรียน อาทิ เครือข่ายผู้ปลูกทุเรียน ซึ่งจัดตั้งโดยสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทยเพื่อสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและเชื่อมโยงกลุ่มผู้ปลูกทุเรียนทั้ง ๖ ภูมิภาค ๒๒ จังหวัด และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนอีกจำนวน ๗ สมาคม ประกอบด้วยสมาคมด้านการผลิต ๔ สมาคม : ๑) สมาคมทุเรียนไทย ๒) สมาคมผู้ผลิตทุเรียนไทย ๓) สมาคมทุเรียนใต้ และ ๔) สมาคมชาวสวนไม้ผลจังหวัดชุมพร และสมาคมด้านผู้ส่งออกและผู้ประกอบการ ๓ สมาคม : ๑) สมาคมผู้ค้าและผู้ส่งออกผลไม้ไทย ๒) สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียน มังคุด (DMA) และ ๓) สมาคมการค้าผลไม้ยุคใหม่ (MAFTA) ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางพัฒนาและบริหารจัดการทุเรียนทั้งระบบ ตลอดจน เป็นตัวแทนภาคเกษตรกรและผู้ประกอบการในการเป็นสื่อกลางประสานงานกับภาครัฐสำหรับการสนับสนุนการบริหารจัดการทุเรียนอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒.๓ ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อการบริหารจัดการผลผลิต และตัดสินใจล่วงหน้า เนื่องจากปัจจุบันข้อมูลที่ใช้สำหรับบริหารจัดการผลผลิตทุเรียนตลอดห่วงโซ่คุณค่า อาทิ จำนวนพื้นที่ปลูกทุเรียนทั้งหมด (ให้ผลผลิต/ไม่ให้ผลผลิต) จำนวนสวนทุเรียน (มี GAP/ไม่มี GAP) จำนวนโรงคัดบรรจุ (มี GMP/ไม่มี GMP) Capacity ของโรงคัดบรรจุ จำนวนด้านส่งออกและศักยภาพของด่าน การตลาด เป็นต้น ยังอยู่แบบแยกส่วนตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งภายในกระทรวงเกษตรฯ ภายนอกกระทรวงเกษตรฯ และภาคเอกชน ประกอบกับข้อมูลที่แต่ละ

หน่วยงานมืออยู่ก็มีความแตกต่างกัน ทำให้การเชื่อมโยงข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เพื่อประกอบการบริหารจัดการผลผลิตใช้ระยะเวลานานไม่ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาควรมุ่งแก้ไขปัญหาที่สามารถกระทำได้ทันที เพื่อเป็นการนำร่องในการพัฒนาและก่อให้เกิด ความเข้าใจ ในการสร้าง Big Data ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง โดยกำหนดหน่วยงานกลางเพื่อเป็นศูนย์รวบรวม และเป็นเจ้าภาพในการกำหนดทิศทางไว้ในแต่ละกระทรวง และนอกจากจะทำหน้าที่ประสานงานกลาง ภายในกระทรวงแล้วจะต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานกลางระหว่างกระทรวงด้วย นอกจากนี้ ควรกำหนดให้มีหน่วยงานหลักในมิติสำคัญที่มีการบูรณาการข้ามกระทรวง อาทิ น้ำ ข้อมูลภาพถ่าย ดาวเทียม เป็นต้น ดังนี้

๑) หน่วยงานหลักในระดับกระทรวง : ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ (NABC) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในภายใต้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักระดับกระทรวง และกระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายให้สำนักงานนโยบาย และยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) เป็นหน่วยงานหลักระดับกระทรวง

๒) หน่วยงานหลักในรายมิติที่สำคัญ :

- ข้อมูลสำคัญที่เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร แต่ยังมีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการมากกว่า ๑ หน่วยงาน ได้แก่ข้อมูลภูมิสารสนเทศมีหน่วยงานสำคัญ อาทิ GISTDA กรมป่าไม้กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นต้น โดยกำหนดให้ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ และภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือ GISTDA เป็นเจ้าภาพหลักเพื่อการประสานการดำเนินงาน ในมิติข้อมูลภูมิสารสนเทศ

- ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อาทิ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (สสน.) เป็นต้น โดยกำหนดให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เป็นเจ้าภาพหลัก เพื่อการประสานการดำเนินงานในมิติข้อมูลด้านน้ำ

- ข้อมูลด้านทรัพยากรดินมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) กรมที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น โดยกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการนโยบาย ที่ดินแห่งชาติ (สคทช.) เป็นเจ้าภาพหลักในมิติ ข้อมูลด้านทรัพยากรดิน ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดกรอบการทำงานร่วมกันทั้งมาตรฐานการเก็บข้อมูล รายละเอียดของข้อมูล การอัปเดตและตรวจสอบข้อมูล การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากข้อมูล ที่มีความซับซ้อน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ อยู่บนฐานเดียวกันสามารถนำมาวิเคราะห์ และตัดสินใจในเชิงนโยบายได้อย่างแม่นยำ

๓. ระยะยาว : ต้องปรับตัวเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

๓.๑ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อพิจารณาบริหารจัดการ (Fruit Board) จัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าตามยุทธศาสตร์ชาติ : กรณีสืบค้าสินค้าเกษตรทุเรียน โดยพิจารณาให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมกิจกรรมทุกขั้นตอนตามแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุปทานและพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูงภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade) ระหว่างผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ (ล้าง) กับเกษตรกรชาวสวนทุเรียน ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตทุเรียนและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และสามารถนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ขอจัดสรรงบประมาณประจำปีได้อย่างเป็นเอกภาพต่อไป

๓.๒ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาแนวทางการยืดอายุการส่งออกทุเรียน เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่ ลดความเสี่ยงจากการส่งออกตลาดจีนทั้งทุเรียนผลสด และทุเรียนตัดแต่ง (Fresh Cut) และพัฒนาผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปมูลค่าสูงตอบสนองความต้องการของตลาด เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปเพื่อส่งออกของประเทศไทยยังมีความหลากหลายต่ำ โดยในปี ๒๕๖๔ ผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนที่มีการส่งออกมากที่สุด ๓ ลำดับแรกตามมูลค่าการส่งออก คือ ๑) ทุเรียนแช่แข็ง มูลค่า ๘,๗๙๗.๘๓ ล้านบาท ๒) ทุเรียนอบแห้ง มูลค่า ๒๘๘.๒๔ ล้านบาท และ ๓) ทุเรียนกวน มูลค่า ๖๒.๔๒ ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๘ เทียบกับมูลค่าการส่งออกทุเรียนทั้งหมด

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะทุเรียนแช่เย็น และทุเรียนอบแห้งปี ๒๕๖๓/ ๒๕๖๔ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๙๐ และ ๒๕.๗๖ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสินค้าทุเรียนแปรรูปเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ในขณะที่ผลิตภัณฑ์แปรรูปของประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้น ประเทศไทยควรมีหน่วยงานกลางในการดำเนินงานเชิงรุกเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปให้มีความหลากหลายที่มากกว่าทุเรียนแช่แข็ง หรือทุเรียนอบแห้งแบบรับประทานเป็นอาหารว่าง โดยการศึกษา พฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภค และพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปทุเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้บริโภคทั้งแบบสุกและดิบ รวมทั้ง การบริหารจัดการของเหลือทิ้งต่าง ๆ จากทุเรียน เช่น เปลือก เมล็ด เพื่อเพิ่มมูลค่าตามแนวทาง SDG ของประเทศไทยจะสามารถยกระดับอุตสาหกรรมทุเรียนไทยได้ทั้งระบบ ยกตัวอย่างเช่น การแปรรูปเป็นเค้กทุเรียน พิชซ่าทุเรียน โยเกิร์ตทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน ชาทุเรียน กาแฟทุเรียน เป็นต้น หรือ แม้กระทั่งการยกระดับสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น การพัฒนาเป็นอาหารเสริม หรือเครื่องสำอาง เป็นต้น

๓.๓ ควรมีการจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของคนต่างชาติ เนื่องจากประเทศจีนมีความต้องการนำเข้าทุเรียนจากไทยในปริมาณมากตามรายได้ต่อหัวของประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการชาวจีนได้เข้ามาลงทุนโรงคัดบรรจุ (ล้าง) ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันมีผู้รับซื้อทุเรียนสดหรือล้าง กว่า ๖๐๐ ลัง ที่ทำธุรกิจนำเข้าทุเรียนจากไทย โดยธุรกิจโรงคัดบรรจุมีทั้งจัดตั้งโดยคนไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้เมื่อเทียบส่วนแบ่งมูลค่ากำไรสุทธิในการประกอบธุรกิจส่วนใหญ่เป็นของผู้ประกอบการต่างชาติที่มีเงินทุนรับซื้อทุเรียนมากกว่าไทย และการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่พ่อค้าไทยเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่แทนในการจัดหาผลผลิต และรับจ้างบรรจุภัณฑ์ ซึ่งทำให้มีรายได้ในส่วนนี้น้อยมากประมาณร้อยละ ๕.๒๔ - ๗.๘๕ เมื่อเทียบกับการประกอบธุรกิจของโรงคัดบรรจุทั้งหมดอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นปัญหาของประเทศไทยคือ ปัญหาของล้งกับเกษตรกรมักเป็นเรื่องของการเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร เนื่องจากล้งมีอำนาจในการต่อรองราคา และเป็นผู้กำหนดราคาเอง รวมถึงรู้ขั้นตอนและกระบวนการในการส่งออกไปจีน จึงมักเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ล้งเสนอราคาที่ไม่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร ดังนั้น ภาครัฐควรมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการจีนเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งกำไรให้กับผู้ประกอบการไทย และมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกรไทย ป้องกันการเอาเปรียบจากผู้ประกอบการต่างชาติจากกลยุทธ์ทางการตลาดที่ไม่เป็นธรรม ยกตัวอย่าง เช่น การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการไทยและมีช่องทางในการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุ ซึ่งจะลดปัญหาการเข้ามาของนักลงทุนชาวจีน เป็นต้น

๓.๔ ควรพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาอาชีพของ “มือตัด” ทุเรียนอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง ขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการอาชีพ “มือตัด” ทุเรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจและให้ความสำคัญเรื่องการยกระดับมาตรฐานการเก็บเกี่ยวทุเรียนคุณภาพ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อการผลิตทุเรียนทั้งการจัดการพื้นที่ปลูก การจัดการทรงพุ่ม การจัดการดอก การจัดการธาตุอาหาร การจัดการน้ำ การจัดการศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยวผลทุเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ทุเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด และใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตทุเรียน

๓.๕ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนเข้าถึงงานวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปเนื้อผลไม้คุณภาพสูงที่ได้มาตรฐานสากลในระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยจัดทำโรงงานต้นแบบเคลื่อนที่พร้อมชุดเครื่องจักร (Mobile Units) เพื่อลงไปดำเนินการให้ความรู้ยังพื้นที่สวนผลไม้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการแปรรูปเนื้อทุเรียนจากผลทุเรียนที่ตกเกรดหรือล้นเกินความต้องการของตลาดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง รวมทั้ง ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการจัดการแก่เกษตรกรหรือชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรทุเรียนจนผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติต่อไป

๓.๖ ควรส่งเสริมการบริโภคทุเรียนผ่านธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณค่า เพิ่มแกผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถเพิ่มรายได้มาสู่ชุมชนเกษตรกรชาวสวนทุเรียน โดยใช้ความหลากหลายทางสายพันธุ์ของทุเรียนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ทุเรียนนนทบุรี ทุเรียนภูเขาไฟ ศรีสะเกษ ทุเรียนหลงหลินลับแลอุตรดิตถ์ ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่ ทุเรียนปราจีนบุรี เป็นต้น ตลอดจนควรสร้างเรื่องราวที่เกิดจากความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ของเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ประสานและสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานหลัก ในการรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้างต้นไปพิจารณาบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผ่านคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้เพื่อพิจารณาบริหารจัดการ (Fruit Board) เพื่อดำเนินการต่อไป

บรรณานุกรม

๑. วรชาติ ดุลยเสถียร ๒๕๖๒, รายงาน การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การวิจัยการเกษตรรายสินค้า : ทูเรียน (๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๒)
๒. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ๒๕๖๔, รายงานการผลิตและการตลาดทุเรียน ในมาเลเซีย (ออนไลน์) สืบค้นจาก https://ditp.go.th/ditp_web_61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/734837/734837.pdf&title=734837&cate=571&d=0 (มิถุนายน ๒๕๖๔,)
๓. ฝ่ายเกษตร ประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ๒๕๖๕, รายงาน ทูเรียนไทยในตลาดจีน ครั้งแรกของปี ๒๕๖๕ และความท้าทายของทุเรียนไทย (ออนไลน์) สืบค้นจาก <https://www.opsmoac.go.th/guangzhou-dwl-preview-441591791977> (๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๕)
๔. สมพร อิศวิลานนท์ ๒๕๖๒ , รายงาน สถานการณ์การผลิตและการบริโภคทุเรียนของโลกและการส่งออกทุเรียน ของไทย เอกสารประกอบในเวทีเสวนา “ส่องอนาคตตลาดทุเรียนส่งออกไทย” จัดโดย สถาบันคลังสมองของชาติ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), (มิถุนายน ๒๕๖๒)
๕. ทรงพล สมศรี ๒๕๖๐ ,รายงาน วิจัยและพัฒนาพันธุ์ทุเรียน, กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร,
๖. คณะทำงานจัดทำแผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นน้ำทั้งระบบ ๒๕๖๕, (ร่าง) แผนการแก้ไขปัญหาผลไม้เศรษฐกิจล้นน้ำทั้งระบบ ปี ๒๕๖๕ (๓๑ มกราคม ๒๕๖๕)
๗. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ๒๕๖๕, รายงาน สินค้าทุเรียนและผลิตภัณฑ์ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕)
๘. สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ๒๕๖๓, รายงาน ทุเรียน ราชอาณาจักรไทย ถูกใจคนต่างแดน (มิถุนายน ๒๕๖๓)
๙. ประชาชาติ ๒๕๖๒, รายงาน ตะลึง! พบสารต้านอนุมูลอิสระสูง ใน“ทุเรียนหมอนทอง” ลดไขมันในเส้นเลือด (ออนไลน์), สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-197052>, (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑)
๑๐. Durian Harvests 2021, รายงาน โลกของทุเรียน (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.tcjthai.com/news/2021/5/watch/11665> (๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔)
๑๑. Plantations International 2018, Durian Global Market Report (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.plantationsinternational.com/docs/durian-market.pdf>